

Adrian JICU

Ceața, virusul Dada și utopia comunistă

pagina 3

Horia GÂRBEA

în dialog cu **Simona LAZĂR**

„Poezia contemporană nu este accesibilă fără un anumit nivel de cultură“

pagina 6

Dan PETRUȘCĂ

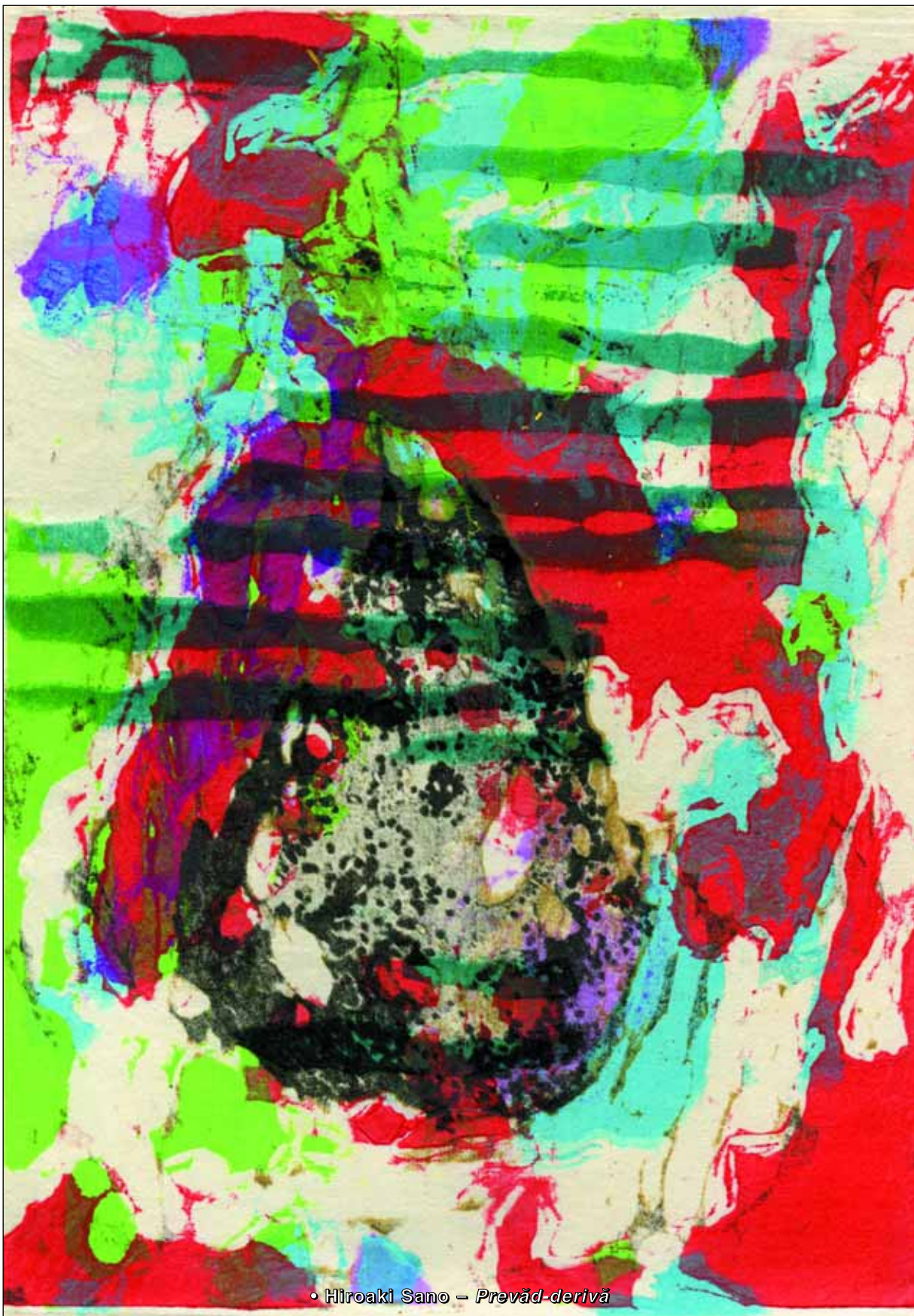
Bârfa – o formă de artă?

pagina 21

Ionel SAVITESCU

Scene din viața unor împărătese, regine, prințese

pagina 31

• Hiroaki Sano – *Prevăd-derivă*

• Ilustrația acestei ediții: reproduceri din Expoziția *Spirit* (expoziție de gravură japoneză), Galerile „Karo“, Bacău; 6 iulie - 30 septembrie 2022

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

- **Adrian-Florin MOISĂ** – Festivalul Județean de Folclor – XXX (p. 2) • **Ottilia ARDELEANU** – Vântoasa (p. 4) • **Ioan DĂNILĂ** – Longevitatea memoriei (p. 5) • **Marius MANTA** – Dinspre lirica fiordurilor (p. 7) • **Leo BUTNARU** – Voir Paris et vivre (p. 7) • Poezii de **Marcel MUREȘEANU**, **Diana IEPURE** (p. 8), **Nicole SERE** (p. 9) și **Liviu Franga** (p. 15) • **Violeta SAVU** – Un tăietor cu o foarfecă bună (p. 10)
- **Constantin SEVERIN** – Spre miezul adânc al textului, prin lecturi complice (p. 11) • **Ozana KALMUSKI-ZAREA** – Scrisoare către tata (p. 12) • **Daniel-Ștefan POCOVNICU** – Foamea de superlativ (p. 13) • **Vasile SPIRIDON** – Colivă din grâu cu neghină (p. 14)
- **Carmen MIHALACHE** – Ariel povestind aventuri din lumea scenei (p. 16) • **Ovidiu PETCA** – „Spirit“, un feeling aparte (p. 17) • **Mircea MOȚ** – Celan, o viață (p. 18) • Proză de **Rodica BRETIN** – Tango cu samurai (p. 19) • **Ion FERCU** – Prin cenușa fierbinte a infernului din noi (p. 20) • Prof. univ. dr. **Stelian Dumitrăcel**: „Să păstrăm nivelul de elită al limbii române“ (p. 22) • **Gheorghe IORGA** – Arthur Rimbaud. Fețele mitului (p. 23) • **Constantin GHERASIM** – Două cărți-fenomen despre educație, învățământ și reforme (p.24)
- **Cristina PAȘCANU** – Dragostea când te doare (p. 29) • **Cornel-Simion GALBEN** – Personalități băcăuane: *Ion Dinvale* (p. 29) •

Fragmentarium

FORTA LUMINII. Ediția jubiliară a publicației Patriarhiei Române a devenit genericul colocviului de presă „Ziarul Lumina 5000: trecut, prezent și viitor”, probă de vigoare a jurnalismului religios.

NIHIL SINE DEO. Cuvintele au fost înscrise pe monumentul inaugurat la Fundeni, com. Secuieni, de familia Iurașcu – Velisar, cu descendență eminesciană.

IEI NOASTRE. Expoziția de Artă Plastică Contemporană și Sezătoare Tradițională „Ziua internațională a iei”, organizate de Școala Populară de Arte și Meserii Bacău și de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, au trecut cu succes de a doua ediție.

NOU LA ZILELE EMINESCU 2022. Ceremoniei de premiere i-a urmat colocviul „Christina Zarifopol-Ilias și studiile românești din străinătate”.

ÎNCEPUT NOTABIL. „Mănăstirea-Caşin, vatră de istorie și spiritualitate” a fost genericul *Zilelor comunei*. La cât mai multe ediții!

„LUCREZ ÎN ECHIPĂ”. A declarat băcăuanul Horia Suru, de la Teatrul Dramaturgilor Români, deținător al Premiului pentru Regie „Iulian Pintilie” la Gala UNITER. Dan Creța l-a invitat la câteva zile „Între prieteni” (RRA), pentru un percutant interviu.

204. Atâția ani au trecut de la botezul lui Vasile Alecsandri, la Biserica „Precista” din Bacău. Pomenirea cultural-religioasă s-a produs, firește, la 22 iunie.

YUGUO, PERSONAJ DE CINEMA. Filmul documentar despre cursantul chinez Yin Yuguo (2002-2019) a avut premiera la Sheffield DocFest 2022. „A fost deosebit: reacții minunate în sală, discuții și întrebări emoționante după cele două proiectii”, ne-a declarat producătoarea Ilinca Călugăreanu.

PRINTRE NOI. La sediul central al U.Z.P.R. a fost dezvelit bustul lui Doru-Dinu Glăvan, președinte al organizației între 2012 și 2021.

54. Este numărul volumelor din seria „Istorie, comentarii, miscelane”, de Ion N. Oprea, cu subiecte mereu actuale.

POTRIVIRE. „Hora de la 12,30 îl aduce la vioră pe Ion Drăgoi”, zice Costin Enache la „Vatra luminoasă” (RRA). În acele zile Bacăul găzduia Festivalul Național de Folclor „Ion Drăgoi”.

ȘI NOI! „Combustibilul de care am nevoie este iubirea”, declară Violeta Savu în „Banatul azi” (interviu de Robert Șerban).

RRC. Oanei-Georgiana Enăchescu i-au atras atenția din „Ateneul” pe iunie textele despre Iraclie Porumbescu, familia de artiști Zărnescu, teatrul românesc, dar și cel despre dragostea pentru limba română a unei românce stabilite în Irlanda.

AD MULTOS ANNOS! Pentru Ion Bănică, dirijorul Coralei „Ateneu” (90), maestrul Ovidiu Bălan (80)

IN MEMORIAM. Dan Dumitrescu, cofondator al Fundației Naționale „G. Călinescu” Onești; Vasile Lezeriuc, medic și manager sanitar; Corneliu Atanasiu (n. 1942, Podu Turcului), membru marcant al Fundației „Alba Iulia 1918, pentru unitatea și integritatea României”

AI. IOANID

d'ale lui Ciosu

Festivalul Județean de Folclor - XXX

În zilele de 16 și 17 iulie, orașul Slănic-Moldova a găzduit cea de-a treizecea ediție a Festivalului Județean de Folclor, organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău, în parteneriat cu Primăria orașului Slănic-Moldova. În Parcul Stațiunii, pe scena special amenajată (regia tehnică, Florin Lupancu), au urcat formații artistice de amatori din Poduri (Grupul folcloric „Păunașii” și Formația de dansuri populare), Moinești (Ansamblul folcloric „Moineșteanca” și Grupul vocal folcloric), Sascut-Sat (Ansamblul folcloric „Dorulețul” și Grupul vocal folcloric), Pâncești, comuna Sascut (Ansamblul folcloric „Mugurelul” și Grupul vocal folcloric), Faraoni (Ansamblul folcloric „Ecol din Vale” și Grupul vocal folcloric), Sărata (Grupul folcloric „Trandafir de la Sărata”; solist vocal, Maria Enache), Berești-Tazlău (Formația de dansuri populare „Bereșteanca” și Grupul vocal folcloric), Solonț (Grupul vocal folcloric „Florile din Cucuieții”; solist vocal, Vlăduț-Alexandru Rotaru), Bacău (Formația „Cvintet” Mihai Bălan; solist vocal, Paula Florescu), Orbeni

(Grupul folcloric „Spic de grâu”; solist vocal, Maria Șalaru), Filipeni (Grupul folcloric „Valea Dunavățului”), Săucești (Ansamblul folcloric „Mugurașii”; solist vocal, Maria Biciușcă), Mănăstirea-Caşin (Grupul vocal folcloric și Formația de dansuri populare), Sănduleni (Ansamblul folcloric „Siminocul” și Grupul vocal), Nicolae Bălcescu (Grupul folcloric „Năsturașii” și Grupul vocal folcloric), Brusturoasa (Grupul folcloric bărbătesc „Dor străbun”; rapsod popular, Constantin Hanganu), Filipești (Formația de dansuri populare și Grupul vocal folcloric), Bacău (Ansamblul folcloric „Dor de neam”), Agăș (Formația de dansuri populare „Mugurașii” și Grupul vocal folcloric) și Bacău (Grupul vocal folcloric „Vatra satului”). Unii

artiști amatori au fost sau sunt și elevi ai claselor externe ale Școlii Populare de Arte și Meserii Bacău.

A doua zi s-a ținut Târgul Meșteșugurilor Artistice Tradiționale, cu meșteri populari din Oituz, Sănduleni, Sascut, Brusturoasa și Bacău.

În final, Gheorghe Baci, primarul orașului Slănic-Moldova, a apreciat modul exemplar de implicare a instituției din subordinea Consiliului Județean, acordându-i managerului Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău, Florin Zăncescu, diploma de excelență și exprimându-și încrederea în continuarea unei colaborări fructuoase.

Adrian-Florin MOISĂ

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Paginile revistei se deschid cu un portret empatic realizat lui Cornel Ungureanu de către Silviu Guga, pentru ca următorul articol să aparțină chiar lui C. Ungureanu, interesat de granițele receptării lui Dimitrie Cantemir, așezat în „hotarele

Nr. 1-2 (37-38), anul XIII

prescrise ale cunoașterii omenestii”. Avem un regal poetic semnat de Daniel Corbu, din care rețin: „Poate că toate ar trebui să se-ntâmp/ într-o singură carte/ unde doar ceea ce ai iubit rămâne ca o flamură fluturândă/ ca un intim resort al neîngenuncheatei zădărnicii”. Plăcut este și tonul oarecum nou al Ritei Chirian, aducând în același loc prozopoeme și ecuații lirice încărcate de nostalgie. Gheorghe Grigurcu se oprește la rândul său asupra puterii de obiectivare marca Cornel Ungureanu, așezând sub lupă „Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte”: „Punctele de pornire ca și dezvoltările subiectului sunt multiple, vădind nu doar spiritul laborios al criticului, ci și tentația unor conexiuni insolite, a unor perspective care să-l aprofundeze până la limite fantasmatică”. Extrem de direct este și Al. Cistelean: „Ca istoric literar, Cornel Ungureanu pare a ști și toaca-n cer. Dar fapta lui cea mai întemeietoare constă în monumentul

închinat geografiei literare. Nu numai că a pus la punct aparatul conceptual și principal al unei asemenea cercetări, dar a și dus la capăt o cercetare generală asupra peisajului literar românesc”. În această suită de aprecieri se înscriu și alte articole dedicate criticului bănățean – Viorel Marineasa „Cornel Ungureanu: prozator; cercetând arhive”, Mircea Moț „Dialoguri și pagini de jurnal”, Sabina Feldiorean „Cu gândul la un remarcabil debut”, Mirabela David „Arta paricidului la români”, Nicolae Munteanu „La umbra cărților marilor clasici”... Radu Ciobanu evocă erudiția colocvială a lui Eugen Munteanu, a cărui carte – „Lexicologie biblică” – ar trebui să fie lectură obligatorie în universitățile noastre. La „proză” semnalează ineditul text al Violetei Savu „Turnul din căpșuni”, un crochiu magistral tras peste sentimente contradictorii, descoperind alte și alte culoare interioare. La „reconstituiri” avem un material întrucâtva sensibil – e vorba de Daniel Lăcătuș cu „Literatura în România. Între două extreme/ Scriitor cu viziuni antisemite, ucis de comuniști: Sebastian Bornemisa”. La final, un plus pentru cronică literară a Gersei Rrudha – „Dora D'Istria între est și vest”. (M.M.)

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

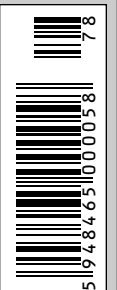
• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

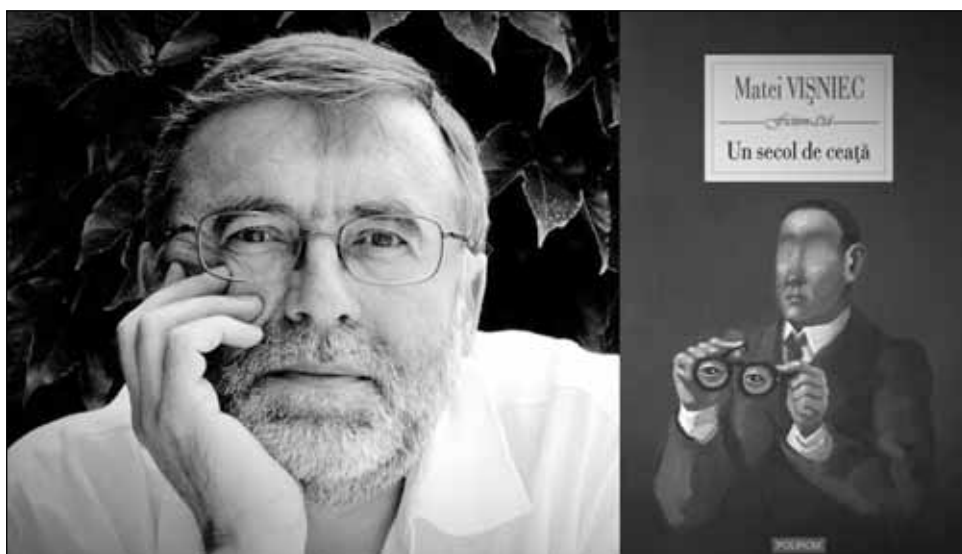
După câteva volume de proză în care aborda problema libertății și condiția umană, atipicul optzecist Matei Vișniec revine cu o carte realmente strivitoare prin luciditatea cu care analizează prefacerile lumii în care trăim. Este vorba despre *Un secol de ceață* (Iași, Ed. „Polirom”, 2021), o distopie care fascinează și neliniștește deopotrivă. Autorul ne propune câteva ipoteze care ar putea explica modul cum a deraiat umanitatea în ultima sută de ani și cum au fost posibile războaiele mondiale, genocidul și pogromurile, crimele și execuțiile în numele unor idei pretins generoase. Atacând teme fundamentale precum memoria, libertatea, identitatea, vinovăția, manipularea, corectitudinea politică etc., Vișniec se întoarce, într-un fel, la el însuși, își înfruntă propriii demoni, chestionându-se nemilos, într-un text cu numeroase inserții autobiografice, care acoperă nu doar intervalul 1913-2021, ci și spații diverse, de la Rădăuțiul natal la Franța contemporană.

Rădăcini bucovinene

Prima parte a cărții urmărește povestea Minodorei, o tânără din Bucovina care trăiește drama deportării în Bărăgan și, apoi, pe aceea a marginalizării, întrucât provine dintr-o familie care refuză să se integreze noii orânduiri din anii '50, motiv pentru care nu i se permite să meargă la catedră și este trimisă în producție. De aici se desfac numeroase fire narrative, într-un text suprastratificat, pe mai multe voci.

În orașelul R. se întâmplă lucruri ciudate: preotul Tcaciuc duce morții la groapă pe drumuri ocolite, vrând parcă să sfideze noul regim, un bolnav de la ospiciu trimite delațiuni forurilor superioare, semnându-le I.V. Stalin, un altul, Emil Dranga, se confesează doctorului Mirwald vorbindu-i despre cum ucidea jidani și comuniști la Odessa, în timpul războiului, acarul Costache Constantin face contrabandă cu produse rusești, pe care și le procură teleportându-se la Iaroslavl, după ce urcă pe o scară și șterge cu cârpa uriașul portret al lui Stalin, atârnat în gara din R., pictorul Iluțiu Zakarian realizează zeci de portrete unor personalități politice: Marx, Engels, Lenin, Stalin etc. De altfel, în orașul în care linia ferată trece prin cimitir, plutește un aer misterios, desprins parcă din romanele sud-americane. La moartea lui Stalin, o ceață lăptoasă se lasă peste oraș, bolnavii fug de la ospiciu, iar din portretul generalisimului curg râuri de votcă, într-o secvență ce trimite, parodic, la credința în icoanele făcătoare de minuni. E o lume stranie, în care ideologia se confruntă cu magia, ca în cazul huțurilor care trăiesc după legi nescrise, ce scapă zeloșilor activiști de partid cum este poetul Sergiu Condurache.

În fond, Matei Vișniec vizează problema esențială a rădăcinilor, așa cum mărturisește, într-un fragment care ne oferă una dintre cheile de lectură ale romanului: „În acest moment, dintr-un motiv încă vag, simt nevoia să mă întorc în punctul ZERO, la acel punct de unde încep numărările în viață. Ceea ce caut eu scriind acest roman se află ascuns probabil și în anii copilăriei. Eu fac parte dintre acei oameni care au avut o copilărie fericită într-un moment când se prăbușea de fapt o lume în jurul lor. Ar trebui oare să mă simt vinovat pentru acest lucru?”

Idioți din toate țările...

Una dintre cele mai interesante probleme abordate este aceea a idiotilor utili, sintagmă la modă, ale cărei origini sunt găsite în doctrina lui Lenin, care îi considera indispensabili pentru a pune în practică ideile revoluției. În fapt, de aici se deschid alte câteva chestiuni-cheie referitoare la rolul nefast al acestora în propagarea unor doctrine diabolice precum comunismul și fascismul, care și-au găsit adepți inclusiv în rândul intelectualilor, vinovați de multe dintre nenorocirile care s-au petrecut în ultimul secol. Cum a fost posibil ca sute de milioane de oameni să fie uciși în numele unor idealuri? Cum a fost posibil ca alte sute de milioane să aplaude așa ceva? Și cum a fost posibil ca nimeni să nu intervină pentru a stopa asta? Cât e prostie și cât oportunitate? Cât e frică și cât e convingere?

Răspunsurile oferite de Vișniec țin de natura umană și de nevoia de a crede în proiecte utopice. Doar așa ne-am putea explica de ce scriitori și artiști importanți din Occident au caționat, prin ieșirile lor publice, crimele lui Stalin, refuzând să accepte că doctrina aparent egalitaristă pe care o propunea Marx a fost transformată într-o mașinărie infernală a terorii. Oare nu sunt cei care au crezut cu tărie în propaganda fascistă sau în cea stalinistă la fel de vinovați cum sunt cei care au pus-o în practică pentru a acapara puterea? Și cum a fost posibilă această stranie orbire, ce amintește de cărțile lui Jose Saramago? Ei bine, Vișniec pune totul pe seama unei splendide metafore: ceața, cuvânt al cărui plurisemantism deschide numeroase piste de interpretare. În fond oare nu asta s-a întâmplat în momentele cruciale ale istoriei? N-au fost oamenii loviți de o stranie amnezie? Nu li s-a pus pe ochi o ceață deasă, care i-a împiedicat să vadă ce îi așteaptă?

Se lasă ceața

Cu toate acestea, *Un secol de ceață* nu este un roman istoric. Textul glisează în permanență de la evenimentele din perioada Primului Război Mondial la ceea ce trăim astăzi, într-o tentativă de a stabili conexiuni între trecut și prezent. Partea a doua mixează

registrele, îmbinând romanul epistolar cu confesiunea de tip diaristic. Acțiunea se mută la Paris, unde Georges ne prezintă o altă fațetă a realității, considerând România ultima civilizație rurală a Europei.

Vișniec teoretizează și în legătură cu nevoia de a schimba unghiul de percepție, recunoscând că autorul trebuie „să încerce abordări de aproape, de departe, de sus, de jos, din interior, din exterior...” În acest sens, îl introduce în text pe Gică, un cloșard român stabilit la Paris, un subtil observator al societății actuale. El trăiește din ce aruncă alții, aidoma unui profet veterotestamentar, constatând, cu uimire, cum aleargă oamenii, ca într-un carusel, sau cum se îngheșuie să-și cumpere hârtie igienică de la Carrefour, înspăimântați de situația pandemică. Amestec de Diogene și Oblomov, el refuză să intre în mașinăria infernală a vieții de zi cu zi. Gică, boschetarul-filosof, discută adesea cu Omul-ceață, dezvoltând o înțelegere subtilă a mecanismelor manipularii. Există ceva mesianic în acest personaj, care pretinde că s-a stabilit la Paris tocmai pentru a salva omenirea de ceață. El e un vestitor care încearcă să le deschidă ochii celorlalți, să-i facă să vadă încotro mergem.

Vișniec construiește un impresionant scenariu distopic, potrivit căruia inteligența artificială preia, treptat, controlul și impune deportarea oamenilor cu ochii verzi, aluzie nu doar la deportarea evreilor, ci și la măsurile autorităților în timpul pandemiei: „Pe la

• Akimitsu Tamawake –
El trăiește

Adrian JICU
jicoadrian@yahoo.com

Ceața, virusul Dada și utopia comunistă

ora prânzului, o petiție lansată de un grup de cetățeni neliniștiți fu creditată cu peste 100 000 de semnături. Petiția conținea de fapt o singură frază: Nu contestăm decizia IA, dar vrem să știm unde vor fi duși oamenii cu ochii verzi și ce se va întâmpla cu ei. Grupul reuși, pe la ora două după-amiază, să organizeze chiar o reuniune într-o sală de cinematograful abandonată de când devenise gratuit accesul la filmele, seri-alele și programele TV produse de Netmixt Internațional. Patru persoane delegate de grup se prezentară la primărie și apoi la sediul poliției pentru a cere detalii privind destinația trenului în care urmau să fie îmbarcați oamenii cu ochii verzi. Numai că solicitarea lor rămase fără răspuns, indicațiile furnizate de IA veneau treptat și absolut nimeni nu știa mai nimic, nici măcar șeful gării sau mecanicii de locomotivă. În schimb, la fiecare 30 de minute, IA aducea precizări privind organizarea evacuării și a preluării de către administrația orașului a locuințelor, a mobililor, a aparatelor casnice și a tuturor proprietăților și bunurilor abandonate de oamenii cu ochii verzi.

O Istorie ticăloasă

Nu s-au scris cărți despre cum Istoria își bate joc de noi, îi spune pictorul Zakarian procurorului venit să-l ancheteze. Însă Vișniec tocmai asta face, avertizându-ne asupra pericolului pe care îl reprezintă pierderea memoriei și neînțelegerea istoriei, care se repetă nemilos. Aceasta este, de fapt, supratema cărții: Istoria care ne joacă farse, transformându-ne în păpuși de cârpă, incapabile să distingă adevărul de minciună, binele de rău, frumosul de urât ș.a.m.d. Istoria care, „ca de obicei, [...] mărșăluia prin sufletele oamenilor cu bocancii plini de noroi și stropiți cu sânge. Iar oamenii făceau tot ce puteau ca să nu se lase total striviți de bocancii ISTORIEI și mai încercau în același timp să se bucure de viață”.

O Istorie nemiloasă, care nu menajează pe nimeni. O istorie din care n-am învățat mai nimic, atâta timp cât ne lăsăm amăgiți de cântece de sirenă de tot felul. Matei Vișniec încearcă să explice cum se repetă istoria prin teoria lui Dominique Noguez: „Iar ca să înțelegem ce s-a întâmplat în lume din 1917 până acum, în anii globalizării, nu este suficient să vorbim despre comunism; trebuie să vorbim și de marxism-dadaism. Secretul secolului XX este faptul că marxismul aplicat a fost o formă de dadaism. Iar eșecul comunismului se explică prin această alianță, prin faptul că dadaismul nihilist și autodistrugător s-a grefat pe corpul doctrinal marxist, găsind acolo niște seve favorabile, o vastă rezervă de hrană”.

Un soi de orbire pare a fi pus stăpânire pe noi – asta e concluzia cu adevărat îngrijorătoare a radiografiei complexe și echilibrate pe care o realizează Matei Vișniec. Iar din acest unghi, *Un secol de ceață* e una dintre cele mai puternice și neliniștitoare distopii pe care le-am citit vreodată.

Romanul Diane-Dobrița Bîlea „Fântână în cer” (Constanța, Ed. „Ex Ponto”, 2019) este de o senzualitate incredibilă. *Adâncimile erosului* sunt întocmai ale unei fântâni, cu apa cea mai limpede și rece. De aceea, și fântână în cer, adică de-a-ndoaselea, pentru că, de fapt, autoarea reliefează ardența și nu frigiditatea unei trăiri în intimitate, în goliiciunea simțămintelor.

Într-o lume bazată încă pe incantații, mitică și ciudată, autoarea inserează momente suprareale, imagistică de moment, inventată. Frazarea este metaforică și incitantă. Te întrebă ce mai poate urma în logica și viziunea autoarei.

Arealul ideatic cuprinde cel mai adesea ce nu te aștepti.

Starea de seducție planează pe toată întinderea romanului; ce-mi place este că autoarea folosește un vocabular subtil și o metaforă savuroasă, grăitoare, fără a depăși limitele unei anumite pudori feminine.

Aurora, protagonista, trăiește un acut sentiment de singurătate, deși profesia ei o ține în mijlocul oamenilor, identificând și mângâind suferințe de tot felul. Timpul liber este piatra semiprețioasă a tinereții sale. Însă rolul său principal este *dedublarea*. Avem de-a face cu două Auree: cea reală și cea imaginată, ca și când acțiunea s-ar petrece în oglindă. Ca și cum am avea o Aurora vie și una moartă, urmărindu-se permanent una pe cealaltă. Tocmai aici vorbim de *originalitatea scrierii* Diane-Dobrița Bîlea. Aurora trăiește pe dinăuntru și pe dinafară. Când vrea să fie una, închide toate porțile. Când vrea să fie cealaltă, deschide toate porțile. Fiecare poartă însemnând curiozitate, cunoaștere, sentiment.

Acțiunea în două planuri paralele este inițiată de momentul incendiului casei în care protagonista locuiește împreună cu mama și două mătuși. Motiv pentru autoare să facă tot felul de scenarii care mai de care mai neobișnuite și mai interesante. Aurora cea adevărată dorește

Otilia ARDELEANU

să-și trăiască toate fanteziile, conștientizând că se întâmplă ceva misterios cu sine. Aurora se întrezărește într-o altă Aurora de care, de altfel, este obsedată, tocmai din motivul că îi este opusă, fizic și psihic: „Cealaltă” apărea ca o nălucă, încercând să-i inoculeze ideea că era ea însăși.

Punctul forte al Diane-Dobrița Bîlea este *portretistica*. Ai impresia că admiri un tablou, într-o galerie de artă, iar portretul pe care îl privești destăinuiește, în amănunt, orice despre personajul pictat. Ori, asta este măiestrie! O dovadă doar: „Se întâmplă să se afle chiar în fața oglinzii din hol și spusele femeii îi împinseră privirile înainte. O întâmpinată doi ochi cu cozile trase puțin în jos, ca două crizanteme cu eflorescențele apăsate de rugina unei toamne târzii, nasul în vânt, inexpressiv, gura cu buze aproape egale, nici subțiri, nici cărnoase, pe care se putea ghici un fel de surâs, rod al unei permanente nehotărâri, o părere de bărbie și obrajii prea rotunzi, pe care câțiva pistrii desenau linii frânte”.

Acțiunea romanului dispune de multe scene: incendiul, tentativele de viol, leșinul, demisia, sărbătorile tradiționale, conversațiile cu *cealaltă*, aparițiile/ disparițiile lui Galateu, răpirea de către nebunul satului și namila de pădurean zis Fericitul și legarea ei de un copac, scena visului din vis, dansul flamenco, conversația cu bunica Aminei aflată la un pas de a trece cu luntrea lui Charon apele Styxului *Dincolo*, dar amânând fiindcă n-a făcut prea multe fapte bune care să atârne greu la judecată, casa bântuită de spiritul profesorului sinucigaș Ilie, pe care nu-l putea vedea

Vântoasa

nimeni în afară de Aurora, ghicitoare în palmă și altele la fel de incitante. Diana Bîlea este o ageră regizoare a scenelor, îmbinarea dintre întâmplări fiind tenace realizată.

Între sentimentul de admirație și cel de invidie, Aurora este nevoită să-și dea demisia de la azilul de bătrâni, voind să schimbe ceva în viața ei și să scape de toate abuzurile managerului. Cele două Aurora vor fi mereu în contradicție. Una este prea grasă, cealaltă este prea grațioasă. Între urâta și frumoasa Aurora există mereu o conversație nu prea convenabilă. Cea durdulie lucrează ca asistentă, la azil, cea suplă, ca designer, la o casă de modă. Cum nu se poate mai specific. Iată că autoarea le plasează inclusiv în locuri de muncă adecvate aspectului lor exterior. Comutarea de la unul și același personaj aflat în ipostaze diferite este pusă pe seama amneziei protagonistei, pentru a înlătura orice bănuială asupra manifestărilor acesteia.

Bărbatul aflat în centrul atenției singuraticii Aurora este Galateu, „de la Galateea lui Pygmalion”, adică de fapt Llian. De ce îl numește așa pe Llian devine o enigmă: „Când voi descoperi de ce te-am supranumit Galateu, voi ști mai multe despre mine, despre cine sunt eu cu adevărat, sunt sigură!” Sau Codrin cel vrăjit în dansul ielelor, „ursitul”. Ori Elias, cel care emana prin toți porii o virilitate care se citea din privirea mândră. Ilias, poate, cu dorul lui năprasnic. Și nu fără Ștefan, cel care ar fi vrut „s-o subjuge cu mult visatul *coup de foudre*”. Oare câți bărbați întruchipa un singur Galateu?! Dar ea cine era? O bailaora în rochie flamenco? Femeia deposedată de burka?! Era cumva femeia fără spațiu și timp?!

Trecerea din material în imaterial, înlocuirea spontană a unei Aurora cu cealaltă mi se par aidoma teleportărilor din filmele stargate, fantasticul imprimat de Diana-Dobrița Bîlea fiind mai degrabă de natură tehnologică decât de natură basmică.

Ca să coboare în basm, autoarea ne servește cu leacuri ori vrăjitorii numai de oamenii de la sat știute bine și date mai departe altor generații: „Nevasta lui Vasile, Luminița, avea deja în gând vreo doi holtei pentru musafira lor, în timp ce tușa Stana, după ce o puse să sară peste un foc pentru alungarea răului adus fără voie odată cu vestea recente morți a mamei sale, pregăti nepoatei un săculeț în care îndesă puțin leuștean, puțină iarbă creată și un vârf de cuțit de odolean pentru a o feri de flăcării *de pe altă lume* și de alte ispite erotice”.

Tot pe linia superstițiilor se încadrează ideea fetei de a scrijelii inițialele A, de la Aurora, și G, de la Galateu, pe doi căței de usturoi pe care îi străpunge cu un cui, îi înfășoară într-un petec roșu și ulterior îi îngroapă la rădăcina unui copac unde nu ar ajunge să sape nimeni vreodată, spre alungarea spiritelor rele care îl țin deoparte de ea pe acest Galateu pe care pretinde că l-ar fi creat chiar ea.

Romanul Diane este o scriere de intensitate a iubirii, cu multă poezie, cu inserții de aforisme și sintagme de înțelepciune aduse din vremuri străvechi, întetind epicul cu fantezme și fantezii. Elemente tradiționale precum aprinderea focului *purificator* prin frecarea a două bucăți de lemn dintr-un brad trăsniț sau ritualurile mitice precum hora ielelor „mai mult sau mai puțin îndurătoare” dau plus de farmec istorisirilor din acest roman.

Fântână în cer îmi sună a nuntă în cer eliadescă. Efectul de himeră a celui iubit, a celui nelumesc planează asupra întregului demers liric și epic. Uneori, am avut senzația că citeam *Luceafărul* eminescian, atât de des aduce autoarea, alături de întâmplări și personaje, Soarele și Luna.

Baladescul impregnat în acest roman conferă acea contopire cu natura, indisolubilă: „Însoțită rugăciunea vântul plângând din fluierașele crenșurilor, jelană păsărilor strânse roată în coroanele copacilor din jur, tânguindu-gângăniilor de după ușile de pământ ale adăpostului lor dintre ierburi și câteva picături de ploaie sau de lacrimi căzute din ochii cerului”.

Laitmotivul visului este unul pregnant. Nemuritor. Este ca și cum fără vis nimic din frumosul lumii nu ar exista. Fiecare personaj este o plăsmuire a lui însuși. *Cealaltă* Aurora este ivită mereu din vis, o nălucă, o fata morgana. Asemenea este Galateu. El apare și dispare în momente-cheie. Situația în vis, de cele mai multe ori, dă senzația unei continue amintiri care se plasează în prezent, un fel de liant între ce a fost conceput în vis și ce este trăit în realitate. Visul se trage uneori din nălciri, din fantomatic, așa cum e cazul profesorului Ilie al cărui spirit băntuie casa în care a trăit și cu care doar Aurora poate comunica, Diana-Dobrița Bîlea atribuindu-i acesteia puteri supranaturale.

Viața Aureei este o enigmă indescifrabilă și mai ales apăsătoare, după cum susține chiar ea. Nălucile ei sunt toți acei bărbați umbriți de Galateu.

Aprofundarea dumnezeirii este un alt aspect al revelației Aureei, pe care autoarea îl pune cel mai aproape de Stanca, bunica, îngenunchată într-ale rugăciunii și izbăvirii.

Aurora este totuși, după multe încercări, singură. Este poate cheia acestui roman, și anume că singurătatea creează uneori fantezme. Numai că „singurătatea este soarta spiritelor superioare”, după cum afirma Arthur Schopenhauer!

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

La 110 ani de la moartea lui I.L. Caragiale, revista „Apostrof” întocmește un dosar dedicat marelui dramaturg: Anca Hațiegan prezintă piesa „O scrisoare pierdută”, văzută „prin ochii” regizorului Liviu Ciulei; Ion Vartic scrie despre „Tradiția jocului Caragiale” (o analiză pertinentă tot a *Scrisorii pierdute*, dar de data aceasta în regia lui Sică Alexandrescu, spectacol prezentat în stagiunea 1956/57); Seprodi Kiss Attila îi expediază, peste timp, o scrisoare-eseu lui Caragiale; Dan Gulea prezintă un bilanț „despre ediția Caragiale de la „Cartea românească”; în eseu „Posteritatea Graziellei”, Alexandru Călinescu deconspiră acele „indicii care dovedesc că scriitorul a intuit importanța pe care o va căpăta feminismul”. În preambul: un excelent editorial al Martei Petreu, imaginând o punte între lumea în care a trăit Caragiale și lumea caragialească a prezentului românesc, „Despre patrie, cu I.L. Caragiale, într-un avion *low cost*”.

Revista din iunie mai cuprinde eseuri, interviuri cu cei doi premiați ai revistei (Irina Wintze și Alexandru Seres), proză de Oana Boșca-Mălin, poezie de Orbán Ottó (densă, descriptivă, dar cu accente salutare de evadare: „Prin gaura cheii se poate vedea părul rărit al luminii cosmice, / ceafa noduroasă de bazalt pe care o luminează tăcerea parcerelor”), cronici literare (Ștefan Bolea – „Cioran fericit”, Ion-Bogdan Lefter – „Poetică americană, opera lui Poe, lecturi canadiene și altele”, Mirela Nagât – „Zoon erotikon, zoon politikon”, Mircea Moț – „Ipostaze (câteva) ale poeziei românești”, Constantin Cubleşan – „Marea contem-

APOSTROF
revista a uniunii scriitorilor

nr. 6/ 2022

plare de sine”, Iulian Boldea – „Scrisori despre un destin mediocru”, Radu Constantinescu – „Micul prinț din noi”).

În „Marea contemplare de sine”, Iulian Boldea comentează volumul „Scrisori către Taida”, cel mai recent roman al lui Petru Cimpoșu pe care îl consideră unul dintre

cei mai importanți prozatori români contemporani: „În fapt, romanele lui Cimpoșu rescriu lumi situate la limita dintre realitate și suprarealitate, accentul epicului fiind focalizat pe detalii insolite, dar și pe reflexele autoreferențialității, pe relieful propriei alcătuirii textuale, astfel încât tentația fragmentarității, observarea minuțioasă a fisurilor și incongruențelor realului sunt principiile edificării ansamblului narativ”.

În „Micul prinț din noi”, Radu Constantinescu analizează cea mai recentă carte de eseuri a reputatului critic de teatru Carmen Mihalache: „*Hublou*, o superbă carte-obiect, înobilată de ilustrațiile lui Ilie Boca, rămâne o confesiune exemplară în ceea ce privește discreția cu care se apropie de cele mai intime meandre ale sufletului, în tentativa redescoperirii de sine. Biografiile unor celebriități nu sunt altceva decât oglinzi ale propriei personalități, în procesul de reconfigurare a acesteia. Să nu te lași folosit de nimeni, ne îndeamnă autoarea, citându-l pe Erasmus din Rotterdam. «Și să ai tăria de caracter, continuă ea, de a rămâne tu însuși (însăși) în orice împrejurare, să nu te trădezi pe tine.» Sau, cum inspirat notează într-unul din cele mai frumoase texte din volum: să «nu trădăm micul prinț din noi, copilul care a rămas acolo, undeva înăuntrul ființei noastre». (V.S.)

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (XLV)

„Școala Normală – 75“

Este titlul ediției jubiliare a Revistei „Școala Normală” (1922), prilejuită de împlinirea a trei sferturi de veac de la reînființarea preparandiei băcăuane. În doar patru pagini format A₁, se află o adevărată bancă de date esențiale despre școala care a pregătit multe generații de educatori. Semnează profesori, elevi, istorici, scriitori, despre foști dascăli (Grigore Tabacaru, George Bacovia, Ion Luca) ori despre începuturile adevărate ale învățământului pedagogic băcăuan (C. Moscu argu-

mentează că primul an de activitate al Școlii Normale Bacău a fost 1860-1861, cu aprobarea lui Mihai Kogălniceanu. Un cenaclu ad-hoc imaginează foști elevi: C.Th. Ciobanu („Scriem cu anii pământeni”), Eliza Macadan („Mă îndrăgostesc de toți poeții”)

sau Ioan Enea Moldovan („suntem amintirea ștearsă a unui fugar”). Pentru liceenii din 1994, Școala Normală este „zeu al tinereții, al artei de a fi dascăl” (Corina Savin). „În viața unui om, Părintele și Învățătorul au însemnătatea primordială. Amândoi îi aduc la viață pe calea putericii Cuvântului”, scrie Ioan Alexandru, amintindu-ne că „poetul Ion Barbu [...] numește pe cei doi corifei [...] piatră de temelie a unei Patrii, primii din cetate fără de care existența unei națiuni nu-i cu putință”. Ruga lui Octavian Voicu este sfâșietoare: „Dă-ni-I, Doamne, pe Domnul Învățător să ne învețe cum se scrie *Eminescu* și *Plânsu-mi-s-a!*”

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Telescoala „Ateneu“

Fonetica pentru definitivat (V)

1.b.2.III. După gradul de sonoritate (sonoritatea)*

Aerul care traversează glota preia vibrația coardelor vocale (acestea însă nu vibrează decât la comanda cortexului). Toate vocalele sunt realizate prin vibrația coardelor vocale, dar nu și toate consoanele. Consoanele care se produc în același punct al cavității bucale și în același mod pot fi însoțite sau nu de vibrații laringiene.

1.b.2.III.1. Consoane sonore: **b, v, d, z, g** (notată cu un circumflex întors deasupra lui **g**, ca pentru „ger”, corespunzătoare bifonemului (**dj**), **j, g** (notată cu un fel de apostrof, pentru „ghem”)

Articularea lor (din care rezultă un zgomot) e însoțită de vibrațiile coardelor vocale.

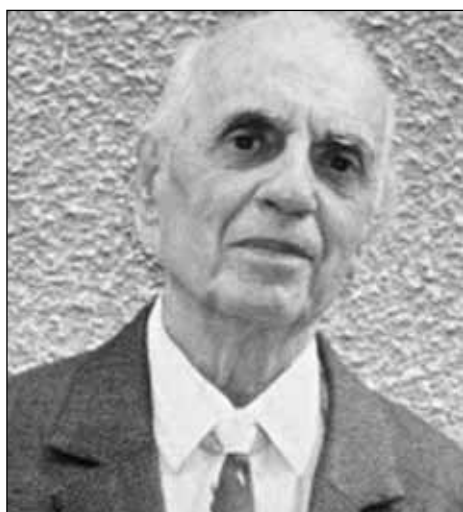
1.b.2.III.2. Consoane surde: **p, f, t, s, ț, c** (notată cu un circumflex întors deasupra lui **c**, ca pentru „cer”, corespunzătoare bifonemului (**țș**), **ș, k** (notată cu un fel de apostrof, pentru „chiar”), **h**

Coardele vocale nu vibrează la depășirea obstacolului creat în cavitatea bucală.

Punerea în paralel a celor două grupe de consoane (sonore – surde) evidențiază **opoziția de sonoritate**, care funcționează ca un criteriu de distincție a fonemelor consonantice: **p-b; t-d; f-v; s-z; c-g; ș-j; k-g; k-g** (*pară/bară; tac/dac; fin/vin; sare/zare; roci/rogi; șură/jură; unchi/unghi; cară/gară*). Combinațiile de mai sus (**p-b** etc.) formează **perechi omorganice** (produse de aceleași organe articulatorii și deci având mod de articulare identic).

N.B.: Nu toate consoanele surde au perechi sonore: **ț (ts)** a avut cândva perechea sonoră **d (dz)**, în dzice), iar **h**, un sunet special, păstrate astăzi dialectal.

* Cf. Ioan Dănilă, *Fonetica și fonologie (note de curs; aplicații)*, Bacău, Editura „Egal”, 2005, pp. 17-18.

După plecare...

Longevitatea memoriei

S-a spus cu dreptate despre Constantin Zavati (7 iul. 1923, Bacău – 23 iul. 2022, Bacău) că este un fenomen. Câtă vreme a fost profesor de chimie la Colegiul Național „Vasile Alecsandri” din Bacău era recunoscut

drept model greu de depășit. Mai apoi, la senectute, simțind obligația de a așterne pe hârtie felii din viața tumultuoasă, a uimit prin acuratețea faptelor narate și, progresiv, prin maniera de a actualiza chipuri, evenimente, peisaje. S-a dovedit un iscusit memorialist, semnând volume despre copilărie, despre satul familiei sale (Bucșești, comuna Poduri), despre viața de ofițer (de artilerie) ori de profesor („În comunism”). Ar fi încheiat cu portretul pensionarului în tranziție, dar era prea puțin. S-a întors la anii studenției și a ajuns la al treilea episod, găzduit de Revista „Banchetul” din Petroșani, gospodărită de Dumitru Velea.

Cu puțin înainte de a împlini 99 de ani, l-am vizitat pentru a-i dărui „Ateneul” pe iunie. A recunoscut imediat fotografia fiicei sale, Mariana Zavati-Gardner, care semnează un grupaj de versuri. Într-un număr mai vechi al publicației băcăuane a scris despre generalul cărturar Dragomir Badiu, ultimul proprietar al Casei „Alecsandri”, și despre familia sa. Susținea forța documentului din 1835, care atestă ziua de 14 iunie 1818 ca dată de naștere a poetului. Va veni o vreme când dialogurile audio vor fi transcrise, depunând mărturie despre lunga cale străbătută de memorialistul Constantin Zavati în cele două secole.

(Bi)centenarele verii

12 iulie 1822 – Se restabilesc domniile pământene; Poarta îl numește pe Ioan (Ioniță) Sandu Sturdza în Moldova și pe Grigore Ghica în Țara Românească.

12 iulie 1922 – Se naște la Bacău Petru C. Baci, scriitor și deținut politic.

19 iulie 1922 – Are loc primul meci al echipei de tenis a României în Cupa Davis (India – România: 5-0).

23 iulie 1922 – Se naște la Bacău Constantin Dalban, constructor, proiectant și cadru universitar.

26 iulie 1922 – Se naște la Pârjota, Bălți, Republica Moldova, Valentin Zarea, medic și veteran de război.

28 iulie 1922 – Se naște în satul Galbeni, comuna Nicolae Bălcescu, județul Bacău, Ioan Dogaru, colecționar și numismat.

1 august 1922 – Se naște la Bacău Mărioara Popovici, prozatoare și poetă.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Expres cultural

VI, 6 (66), 2022

Revista coordonată de Nicolae Panaite își menține diversitatea tematică, găzduind texte despre clasici (Mihai Eminescu), muzicieni (Sergiu Celibidache), scriitori contemporani. Leo Butnaru încearcă un răspuns la întrebarea „Patria scriitorului este sau nu este limba-i maternă?”, iar Ioan Adam se ocupă de centenarul Duiliu Zamfirescu. Poezia este semnată de Ștefania Hănescu, Cristian Livescu, Mihaela Oancea și Ramona Müller. Ioan Dănilă găsește „doi comilitoni-scut ieșeni pentru apărarea dreptului la adevăr: Florin Faifer (în absența) și Victor Durnea (în praesentia)”.

Aceștia susțin argumentat data de naștere a lui Vasile Alecsandri: 14 iunie 1818. (V.S.)

Convorbiri literare

7 (319)/2022

„Atitudinile” lui Cassian Maria Spiridon deschid un nou subiect: „Omul și «încălzirea globală»”, Constantin Bostan publică partea a doua a interviului cu nonagenarul Spiridon Vangheli, despre „Teroarea, cenzura și problema națională în Basarabia”, Anton Adămuț pune o întrebare incomodă („Hegel și francmasoneria. A fost Hegel mason?”, ca și cea alcătuită de Florin Crișmărescu: „Sfârșitul creștinătății?”

Scriptor

VIII, 7-8 (91-92)/2022

Un amplu dosar alocă revista ieșeană lui Traian Diaconescu (1939 – 2019), istoricul literar, eseistul și traducătorul cu contribuții esențiale în afirmarea liniilor de dezvoltare ale culturii române. Cum era și firesc, unele trimiteri sunt în limba latină: „In memoriam magistri Traiani Diaconescu” (Eugen Munteanu, pentru care universitarul evocat „întruchipa înseși studiile clasice la Iași”) ori „Non omnis moriar multa pars mei vitabit Libitinam” (crezul horațian citat de Mihaela Paraschiv și echivalat astfel:

„Nu voi muri de tot și o mare parte din mine se va susține Morții”.

Meridianul cultural românesc

VIII, 2 (30)/2022

Revista fondată de Dumitru V. Marin a atins borna 30. Din acest număr notăm raportul public al directorului publicației, ca și texte despre arta interbelică, gazetăria eminesciană, etnografia contemporană sau medalioanele pentru Nicolae Labiș și Otilia Cazimir. Zicem odată cu Adrian Grauenfels din Israel: „Excelentă, excelentă!”

Simona Lazăr: În ultimul weekend al lunii mai a.c., la Sinaia a avut loc un „maraton de poezie”, pentru creatori și cititori de poezie. Se organizează tot mai des astfel de evenimente, cu poeți consacrați, cu poeți mai tineri – iată, tot în această săptămână a avut loc un maraton de poezie la Facultatea de Litere a Universității din București. Ce așteptări au poeții și publicul?

Horia Gârbea: – Este important ca poeții să se întâlnească între ei. Desigur, există și public profan la o astfel de manifestare, dar este important că poeții se ascultă între ei. Lucrul acesta poate părea meschin sau marginal – pentru că publicul este format din iubitorii de poezie, publicul este format din autorii de poezie –, însă nu este așa. De ce? Pentru că, în realitate, cei care scriu poezie citesc poezie. Sunt foarte rari acei ascultători care sunt complet din afară, profani, care ascultă poezie fără să scrie, fără s-o priceapă. Pe de altă parte, un public pentru o astfel de manifestare este un public avizat, ceea ce este important, deoarece perceperea poeziei contemporane nu este chiar la îndemâna oricui. Poezia contemporană nu este accesibilă fără un anumit nivel de cultură, de instruire, care să pună publicul în contact, efectiv, cu ceea ce se citește. Astăzi, ca să revin la evenimentul la zi, la Sinaia, au fost aproximativ 100 de autori (și de cititori de poezie), în bună parte ei fiind chiar cei care și-au recitat versurile. Dar fără îndoială, chiar dacă cei care au citit nu acoperă complet câmpul celor care au auzit, există o afinitate între ei: cei care nu au citit astăzi, ci doar au ascultat ar putea oricând, la rândul lor, să ia locul pe scenă, în fața microfonului, celor care au recitat. Deci este o lume, un mediu, un fel de... „corporatie” a celor care scriu, citesc, înțeleg poezia și care constituie, într-un fel, o familie. Într-o familie sunt și certuri. Într-o familie sunt și dispute, și invidii, și contradicții, dar... una peste alta... ei rămân totuși în același mediu. Este un aer comun, este ceva care îi leagă, este aerul poeziei contemporane, care îi satisface și îi cuprinde într-un fel sau altul pe toți.

– La un maraton de poezie – cum a fost și „Regalul poetic la Carmen Sylva” –, regula este că nu se fac ierarhii. Toți poeții care s-au înscris în maraton citesc o poezie, două sau mai multe ori un fragment dintr-un poem-fluviu, încadrându-se într-un timp dat. Se simt totuși discrepanțele de valoare?

Horia Gârbea: – Sigur, există un nucleu dur, de poeți buni, de poeți consacrați, de poeți care nu au nevoie de prezentare și care au parte de majoritatea cronicilor și recunoașterilor oficiale. Dar, în jurul

Horia Gârbea:

„Poezia contemporană nu este accesibilă fără un anumit nivel de cultură”

Președinte al filialei București – Poezie a Uniunii Scriitorilor din România, poet, dramaturg și traducător, Horia Gârbea afirma, nu o dată, că menirea culturii este de a fi un

„act prin excelență public”. Este ceea ce s-a întâmplat la Sinaia, unde s-a desfășurat evenimentul „Regalul poetic la Carmen Sylva”, la care a participat și domnia-sa.

lor, există un miceliu de persoane, de personalități, de indivizi care se simt afini și atrași de această zonă, de acest nucleu dur. Și, ca în chimie, gravitează în jurul lui, putând să penetreze și să aibă succesul așteptat. Eu cred că astăzi a fost un maraton foarte reușit. Evident că nu toate textele citite și nu toți poeții care au performat se ridică la același nivel, pentru că inegalitatea este o fatalitate a artei. În același timp, este clar că stilurile lor diferă: sunt vârste poetice, sunt ideologii poetice foarte diferite. Însă ele s-au manifestat din plin, din toate părțile și din toate generațiile, astfel încât ceea ce a rezultat a fost un mozaic liric policrom interesant și care, în orice caz, i-a îmbogățit pe cei prezenți: autori, potențiali autori sau pur și simplu admiratori.

– Este complexă și interesantă această analiză a dumneavoastră. Aș vrea să-l întreb acum pe poetul Horia Gârbea cum a trăit aceste „ceasuri poetice”, la regalul de poezie de la Sinaia.

Horia Gârbea: – Fără îndoială, m-am simțit bine. Eu sunt obișnuit cu recitalurile publice. Vin de la Târgu Jiu și lași, unde am avut astfel de evenimente, în fața unui public în general avizat. Anterior am fost la Cluj-Napoca și Alba Iulia, unde am făcut același lucru, și voi pleca din nou la Târgu Jiu, unde va avea loc decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor (n.r. – interviul a fost realizat sâmbătă, 28 mai, la Sinaia). Pentru mine este o obișnuință de a citi în fața unui public, în principal un public avizat și iubitor de poezie. Confruntarea cu publicul de

sigur mă stimulează, mă incită, mă bucură și îmi doresc, de fiecare dată, să fac din recitalul meu, mai lung sau mai scurt, o întâmplare interesantă, un spectacol, dacă se poate. Aici m-am simțit excelent, am regăsit poeți consacrați, multe personalități pe care eu însumi am avut privilegiul să le îndrum. Le-am îndrumat, uneori le-am... certat; se întâmplă și asta...

– Redactorul de carte de poezie Horia Gârbea este cunoscut pentru exigența cu care abordează textele autorilor. Inspirație... respirație... transpirație... revenirea pe text este importantă. Chiar și poeții aceia consacrați, din „nucleul dur” despre care vorbești, se întorc asupra versurilor, înainte de a le publica; uneori, revin și între ediții, până la stabilirea „edițiilor definitive”...

Horia Gârbea: – În calitate de colaborator al Editurii „Neuma”, am avut bucuria să constat că au fost nu mai puțin de zece autori publicați de noi

în rândul celor patruzeci de poeți care au citit astăzi. Lucrul acesta este stimulat: vom încerca să aducem în fața publicului autori cât mai buni. E important să nu-i lăsăm să rătăcească. E foarte ușor, în ziua de astăzi, pentru un autor de poezie în special să (se) rătăcească, să nu aibă niciun fel de îndrumare, să nu i se corecteze textele, să nu aibă un dialog real cu un editor, cu un redactor de carte. Acest lucru nu trebuie să se întâmple. Instituția editurii, a redactorului de editură, a unei persoane care să aibă un ochi din afară, nu neapărat mai avizat, dar un ochi efectiv din afară asupra textului, constituie un avantaj foarte important pentru un scriitor. Nu cred nicio clipă în editorul care publică tot ce i se dă, tot ce i se oferă de către autor. Este nevoie de lucru, de muncă pe text și mă bucur foarte mult că, astăzi chiar, a apărut o carte a poetului Codruț Radi, de aici din Sinaia, cel care a lucrat cam un an și jumătate pe o carte, acum net superioară valoric celei de la care a plecat. Așa trebuie să fie lucrurile în poezie: trebuie să funcționeze autoexigența, trebuie să funcționeze spiritul critic și autorul să se autodepășească mereu. Talent avem toți, Dumnezeu ne dă, dar de aici încolo contează ce face fiecare cu darul pe care l-a primit.

– Poezia – asemenea celor mai multe dintre arte – presupune un efort de creație personal, dar la un moment dat se simte nevoia unor puncte de sprijin, care sunt, așa cum ați

spus: editorul, redactorul de carte... Care sunt orgoliile ce trebuie depășite, neajunsurile ce trebuie îndreptate sau îndepărtate?

Horia Gârbea: – Eu cred că autorii de poezie se cunosc între ei, se citesc, se prețuiesc – cu obiectivitate, în principiu. Cam fiecare își cunoaște locul, chiar dacă unii nu vor să și-l recunoască (dar asta este o chestiune de orgolii). Important este că poezia există, că oamenii continuă să scrie, să publice poezie; n-am dus nicio dată lipsă la editura de care m-am ocupat – ca *outsider*, pentru că nu sunt cu nimic implicat în conducerea ei, dar am ajutat la publicarea unor volume la Editura „Neuma”, ca și la altele! – și știu foarte bine că autorii vor să publice poezia lor și nu întotdeauna publicul lipsește. Acuma, să ne înțelegem, pentru poezie publicul nu poate fi acela pe care îl are un roman sau pe care îl are o traducere de bestseller. Dar, în nișa sa, atâta câtă există, poezia își are importanța sa și ierarhiile ei, care nu pot fi negate. Toată lumea știe foarte bine care sunt poeții importanți, care sunt poeții onorabili, care merită citiți și luați în considerare, și care sunt poeții (foarte importanți la rândul lor) *de masă*, care, prin efortul lor, prin tenacitatea cu care își urmăresc devenirea în poezie, constituie un stimul pentru întreaga mișcare poetică. Nu poate exista o piramidă fără o bază. Vârfulurile se întemeiază pe ceea ce este dedesubt, pe *mișcarea poetică*, în cele din urmă. Iar această *mișcare poetică*, la noi, există! E foarte bine să fim fericiți că există o efervescență lirică și să nu ne speriem că sunt și rebaturi. Fatalmente, la o producție foarte mare de piese, unele nu întrunesc standardele... Lucrurile acestea nu trebuie să ne sperie și nu ar trebui nici să-i dezamăgească pe cei care nu întrunesc toate cerințele, pentru că mâine le vor întruni. Cu condiția, evident, a unei anumite tenacități, a unei anumite dorințe de a se instrui. Poezia are părți care nu pot fi învățate și care țin de inefabilul talentului sau geniului, dar are și părți care pot fi învățate și greșeli care pot fi evitate. Deci depinde foarte mult de fiecare poet să încerce să-și depășească propriile greșeli, să le conștientizeze, să și le asume, să le elimine. Ca în orice disciplină, de altfel, nu există evoluție fără învățare. Poezia, ca orice alt act, se învață! Azi au citit poeți consacrați, dar au citit și poeți tineri, talentați, fără îndoială, care, în mod la fel de evident, au nevoie de îndrumare, de lepădarea unor greșeli și clișee. Ei vor ajunge niște poeți cel puțin onorabili, în măsura în care vor avea puterea să se autodepășească.

Dialog de
Simona LAZĂR

• Toshio Yoshizumi – KUU

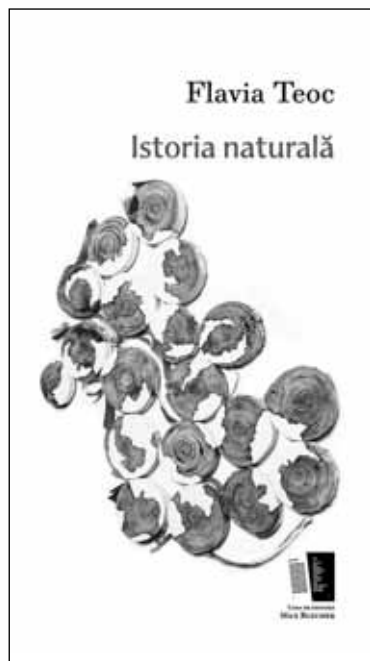
Cu siguranță, *Casa de Editură Max Blecher* tipărește una dintre cele mai reușite antologii de poezie din ultimul timp; trasând de-a lungul a aproximativ o sută de pagini culoarele unui lirism aparte, autoarea poemelor glisează de la arhitecturi simple către, la final, un unic edificiu susținut de o trăire plenară, în acord cu ritmurile străvechi ale firii umane. Presupunând o dezvoltare interreferentă, versurile de față multiplică sensuri în progresie geometrică, făcând din prezenta „Istoria naturală”, publicată în 2021, un memorabil excurs printre idei, credințe, rituri, dar mai ales experiențe-trăiri din imediata apropiere a mitului.

Poetă, prozatoare și publicistă, Flavia Teoc este absolventă de Filosofie la Universitatea „Babeș-Bolyai”, cu un masterat în Filozofia culturii și un doctorat în filologie obținut în 2018. Este cercetător asociat „Center for the Study of Antiquity and Christianity” (C-SAC), Universitatea din Aarhus. Activitatea literară presupune apariții constante și consistente în periodice, dar și în mediul online. Volume, versuri: „Înzeire”, 1992; „Semn către cetate”, 1994; „Din casa lui Faust”, 1998; „Bratul pierdut”, 2001; „Cronograf” – antologie, 2004; „Fiord”, 2014. Pe lângă acestea, a publicat cărți de interviuri („Trestie și plumb”, 2001, „Din capitala provinciei”, 2002); romanul „Kyrie Lex” (2009); „Calendar românesc în 12 cronici și o precuvântare”, 2009; proză în limba engleză („The Dice”, Ed. „Norcross”, USA, 2005) și studiul „Limbajul poeziei scaldice. Metafore kenning și termeni poetici în poezia scaldică a secolelor VII-XIII” (2017). Este traducătoare din limba daneză și editor la Editura „Synopsis” din Aarhus. Dintre traduceri: Naim Araidi, „Oameni din Galileea”, 2015;

temeiuri în acvaforte

Marius MANTA

Dinspre lirica fiordurilor

Claus Ankersen, „Cântecul Tigrului” („Tigerens sang”), 2019; Snorri Sturluson, „Saga regelui Harald”, 2020; Allan Lillelund, „Ziua fără jurnal” („Dagen uden dagbog”), 2021. Prezentă în dicționare și antologii de poezie. Sunt convins, aproape orice fișă bio-bibliografică întocmită nu ar putea să surprindă exhaustiv întregul parcurs al unei autoare pentru care orizonturile culturale se dovedesc a fi atât de generoase.

„Istoria naturală” a Flaviei Teoc propune odată cu primele pagini patru texte inedite ce predefinesc (în contrast vag ludic) materia gravă a poemelor ulterioare. Imbrăcat în motive recurente, efemerul este prezent

la fiecare pas, reactualizând pierdute sonori biblice (și) în tiparele unui poem cu titlu de blues („Baby it's cold outside”): „El aude viermele învârtindu-se în măr/ șarpele în morminte, vâna de aur rotunzindu-se în minereu/ și sângele meu zvâcnindu-mi în tâmpile”. Totul e o pre-facere, o re-facere: „Din pietrele zdrobite se face nisipul/ Din oasele măcinate se face cleiul// Cleiul lipește lemnul din mobile și sicrie/ Nisipul leagă cimentul din case și morminte// Din clei se face mereu ceva, altfel lipește ce nu trebuie./ Din nisip nu e obligatoriu să construim ceva, nu e nicio rușine, fiule./ Posibilitatea de a nu face nimic e prima condiție ca să poți face totul” („Pietrele se macină precum oasele”). Aici, viziunea este exactă precum roțițele unui ceasornic, compunând un soi de perpetuum mobile interesat de a atenționa metaforic-vizual asupra unor realități orizontale. „Primul pescar” poartă însemnele unei fatalități thanatice („Fiordul meu s-a rupt dintr-un alt fiord/ E tânăr și când vine zăpada/ Se-ascunde ca păsările în frunzișuri,/ Însă de pe acum deplângem trupul/ Primul pescar ce va cădea în el.”), urmând ca odată cu „Constantinopol” să avem acces la cealaltă față a lumii, un spațiu unde natura e din nou interesată de a înmagazina istorii personale: „Îți spun, mai arome sunt fructele acrindeu-se ușor pe-o tarabă/ În Yeribatan/

Căci niciodată nu le vor atinge cei desăvârșiți în toate privințele”. Discursul Flaviei Teoc se află fără doar și poate dincolo de granițele pe care cronologic le-ar putea fixa. Deși nu de puține ori pleacă dinspre mica poezie a clipei, surprinzând cu economie a detaliilor momentul – a se vedea, de ce nu, „De la Est la Vest” („Prietenii mei îmi arată propoziții scurte [...]// Cu ei deschid o cutie de carne și o împărțim/ Facem mari spărturi în gheața tânără/ Și pescuim/ Apoi fiecare rătăcește de la est la vest...”), autoarea conferă sensuri noi, mărturisind asemenea experiențe decisive: „Florile fiordului sunt rugăciuni scurte și decisive [...]// Florile fiordului nu rămân multă vreme între filele unui caiet/ Petalele lor ascuțite străpung literele/ Însângerează hârtia./ Te lasă fără cuvintele tale, îți pun pe limbă rugăciuni scurte/ Și decisive”. Nu uităm faptul că între frică și rugăciune se așază cele mai importante teme ale literaturii de secol XX: îndepărtarea/ înstrăinarea, clivajul, părăsirea... „Într-o zi ca aceea” poartă însemnele în nuce ale bucuriei, dând sens devenirilor ulterioare. Poezia fiordurilor se naște dintr-o simbolică adeseori resemnificată și densă – permafrostul, gheața, zăpada, soarele, într-un final vulturul dau concretetea necesară; alături de ele, ici-colo, dăm peste pseudo-haiku-uri ori holograme tăiate-n vers scurt, pline de senzualitate: „Cu o precizie

chirurgicală/ Zâmbetul tău/ Deschide o copcă/ În ceața dimineții” („Zori”), „Capul tău bălai/ în genunea sărată/ e o mică planetă/ pe spatele șarpelui/ Uroborus” („Înot în asfințit”).

În mod evident, fiordurile creionate liric sunt culoarele extrem ramificate ale propriei interiorități: pe asemenea dimensiuni se întind insomniile, aici prind contur intuițiile rodului („Assisi”), de aici se pleacă dinspre memorie („Ploaie în Kattgat”) către verticala din „Cum se naște o insulă” și mai ales înspre capacitatea de a capacita temeuri inedite: „Ce e pietatea?/ O pană de acvilă căzută/ în tabăra fortificată a romanilor/ pământ, piatră, metal, lemn/ și carnea însângerată/ din care i se înfruptă puii”. Pe coarta a patra a prezentului volum, Anastasia Gavrilovici nota nimerit: „Discursul din *Istoria naturală* se plasează în permanență la confluența dintre real și fabulos, bransând textele la mitologie, la credințe străvechi, la ritualuri și gesturi simbolice, care devin adevărate *plot twist*-uri ce conferă vervă și intensitate poemelor. Luxuriația imagistică, suflul anxios și alarmant, dar mai ales multiplele trimiteri la moarte și prezența elementelor thanatice constituie combustibilul care alimentează tensiunea din poezia Flaviei Teoc și o fac memorabilă și originală în peisaj literar de la noi, amintind întrucâtva de scriitura aticistă și livrescă a unei Anne Carson, fundamentată pe o sensibilitate estetică întinzându-și filamentele în diverse topouri și epoci”. Într-adevăr, textele Flaviei Teoc nu pot fi explicate în virtutea unor „practici de sezon” (cum în prezent se întâmplă de atâtea ori în poezia contemporană!), ale unor maniere ori „clasicizate” estetice, ci survolează lumi pline de sevă, viața însăși, stabilind punți de legătură între regnuri și determinări diferite. Versurile Flaviei Teoc mi-au amintit deschiderile grandioase și grave ale câtorva din „rețetele” compuse de Jan Garbarek...

Chiar dacă în ceea ce mă privește „Fiordul” rămâne... vedeta antologiei, lectura întregului volum devine un continuum întru care se nasc termenii unui contract cu versul de calitate. Într-o lume a imperativelor fără teme, experiențele-lirice ale Flaviei Teoc pot reorienta individul potrivit cu datele sale identitare cele mai intime. Rețin pentru final „Duminică”: „Mișcarea centrifugă începută în zori/ Cu pogorârea duhului în bucate de pâine/ Și urcușul lent al mercurului măsurând intensitatea vieții/ Frântă în unghiul drept al răsului care ne sfășie fețele/ Stinsă în focul de muselină al chibritului care ne umple gurile/ Asemeni viermilor ce-și sapă casa tot mai aproape de carne/ Mișcarea centrifugă ce lipește semințele de păpădie pe coada/ Cometelor și ne-aruncă pe hornuri bacilul ciumei/ Cu iubire nesfârșită explodează în mine ca un rug”.

Leo BUTNARU

Yes-Eu

Voir Paris et vivre

De la o vreme, oamenii nu se mai împart în cei care au văzut și cei care n-au văzut (spre trist exemplu, Homer) Parisul. În Paradis (s-ar putea spune [și] în Paris) pomul cunoașterii deja se polenizează de-a valma cu pomul ignoranței, drept (strâmb) rezultat al acestei încrucișări multiculturale fiind un fel de pădurețe ale *kitsch*-ului. (Încearcă s-o ademenești pe Eva cu un *măruleț* pădureț!...) În genere, paradisul a căzut la literă mică, neînsemnând altceva decât acest timp al lui etcetera.

Poate doar fotbalistii se mai împart în cei care au jucat și n-au jucat la Paris. După campionatul mondial de fotbal (France 1998!, ultimul din secolul trecut), se desfășeau contractele antrenorilor învinși, în timp ce nimeni nu propunea contracte de angajare a poezilor victorioși, pentru ca ei să antreneze imaginația opacă a lumii. (Ca și învinșii obișnuiți, poezii riscă să ajungă contemporani cu lipsa de lirism a trandafirului.)

Chiar dacă evul post-mediu se insinuează până și în ciocoimea postmodernistă din Chișinău sau București, românii nu se mai împart în cei care au văzut și cei care nu au văzut Parisul. Oamenii, inclusiv consăngenii noștri, sunt ca niște dezecilibre

dintre vase și vise comunicante, printre ei înscriindu-mă (dar... neînregimentându-mă!) și eu, cel din sud-estul post-comunist-post-modernist ca dintr-o Străinătate Mijlocie (Mică, precum Asia Mică), unde se psalmodiază ieftina filosofie a blocului NATO (șeherezada a promis solemn că, pentru a mia noapte, va învăța o poveste românească) și unde umbra ultimului imperiu se încheagă în nopți de coșmar ca Integrala Kafka, un fost ștab/mahăr chiar lansând lozincă post-marxist-leninistă: „Să-l facem pe Kafka realitate!” (și poate că chiar starea de gigantism a imaginației noastre, suprarealismul ei gratuit sau poate că somnul cugetului naște monștri-mutanți, pe când somnul sentimentelor, ca și somnul îngerilor, nu naște nimic sau doar dez-naște monștrii pe care-i zămisli somnolența rațiunii drogate, această dez-naștere – ca formulă – ducându-mă cu gândul la niște eroi cu inimile... de-capitate sau cu capetele... *de-inimate* și inteligența de-sentimentalizată...)

Oricum, prin forța lucrurilor și slăbiciunea iluziilor, după campionatul mondial de fotbal de la Paris, filosoful post-modern, cu obișnuita-i ironie, proclama parafraza: se-

colul 21 va fi altfel decât secolul 20 sau nu va fi deloc! – lucru ce va prinde contur de certitudine după primul campionat de fotbal din mileniul trei.

O, tu, nostalgie fineseclară, înlocuitoare a romantismului de cândva! Tu, melancolie a cântecului de început de secol, de *Carmen Saeculare*, ca o preexistență a post-iluzionismului... – Aoleu, mamă Notre-Dame! Uite că o dau în poezie pe o temă „de jos”, despre pompierul de la Luvru, vechetor să nu se aprindă spiritele în fața Mona-Lisei cu surâsul ei abscons, plătit cu zece euro pentru a-l vedea. Cetele de vizitatori stau la coadă sub piramidă, învățând unele de la altele limbi (și poeme!) străine.

Astfel că stau și eu răbdător în aprilie oarecum sonor, când plouă peste sticlăria piramidei. După 20 de ani de la prima mea adăstare aici. (După 20 de ani... – ceea ce la Dumas ar suna romantic, la Shakespeare părea zguduitor...) Parcă ralanti, coada la muzeu și timpul destinului trec în acest prier care oarecum îmi prieste, când visez cu ochii deschiși spre vestigiile egiptene că aș fi faraon venit să se vadă pe el însuși dar, iată, și pe pompierii dresori de flăcări și foci.

Asta e: precum ieri și-n alte zile, Parisul, Luvrul imens le văd în etape, cu țara, pe sponci, în minte (și în... mâine) plănuiindu-mi deja alte itinerare, repetând aiurea celebra banalitate sau poate înțelepciune: *Voir Paris et mourir*. Chiar dacă eu am revenit la Paris să trăiesc!...

**Marcel
MUREȘEANU**

1. Mulțumește-te cu atât

Ai învățat să te vindeci de o deșertăciune de pe frunte
și altele îți apar pe genunchi și pe coate
ca să nu te poți târî și să ceri ajutor.
Te afli în găleata cu apă murdară
Cu care s-au spălat toate treptele templelor,
iar peste puțin va veni de obicei o femeie
și o va arunca în stradă cu tot cu tine.
Apoi va trece pe acolo o vacă sfântă
și mută care nu întâmplător se va opri să te vadă.
Recunoștință pentru toate fericirile
revărsate peste mine!
vei mai apuca să spui.
Nu te va plânge decât
bătrâna ta lotcă
ascunsă între plauri.

2. Prefigurare

O aristocrație scheletică își târăște convoiul
spre lagărele de exterminare.
Numai mormintele comune vor aduce
egalitate deplină! Ce-i acela un monument funerar?
mă întreabă copilul. Am o fotografie mai veche,
ți-o voi arăta când ne întoarcem
de la cantina orașului!
Ce bine-i acolo! Ce mirosuri plăcute
se ridică din cazanele de inox și umplu
halele! zice iar copilul care n-a mâncat
de aseară.
Un gând subversiv mi s-a ascuns
în buzunarele de la piept. Îl scot de acolo
și-l strivesc ca pe un păduche.
Copilul mă vede și mă va pârî comisarului.
Voi încerca să-l ademenesc cu jumătate
din porția mea. Pericolul urca treptele spânzurătorii.
Dintre nostalgii vom rămâne cu aceea
de a ucide ca până acum!
Și totuși îndărătnicii caiși au înflorit încă o dată!

3. Antiarcadia

Doi ochi mă privesc din ceașca de cafea.
Par blânzi. Unul e puțin mai mare decât celălalt.
În zbaterea lor îmi iau chipul.
Ne afundăm! Sunt între ei.
Se-ntrezăresc lumini. Vietăți maronii
ne lasă să înaintăm. Niciun zbucium.
Nicio durere. În fața Tronului
cei doi ochi se deschid larg, se clatină pleoapele
și mă pot așeza pe prima treaptă.
Ridică privirea! E o poruncă.
Deasupra Tronului un albatros răcorește
cu aripile sale o sferă în care fierbe lumina.
Roagă-te! poruncesc ochii. Și-n timp ce mă rog,
și sfera aceea se roagă. Iată Începutul!
zic ochii. Copleșit de dragoste, mă chem pe mine
și toate cele din jur îmi răspund.
Deasupra se face ziuă. Metroul cutremură orașul.
Ridică-te! mă îndeamnă ochii, iar eu
mă ridic. Ziua mă spală de zațul nopții.
Fericitul! mă cheamă ochii
și se mai deschid o dată peste mine.

camioneta

într-o vreme (când eram foarte singură)
îmi plăcea să mă uit la
filme americane de dragoste

o masochistă în cinematografele semipustii
ale Chișinăului și tandru

îmi alegeam cel mai bun loc și
lăsam să se reverse peste mine
lumina multicoloră a așteptării

în filmele acelea protagoniștii se iubeau mult
se certau, după care se împăcau pasional

urcau într-un hârb de mașină americană
și făceau câte o escapadă la cea mai apropiată
benzinărie

să-și cumpere mâncare, gumă de mestecat,
cola-cola

iar eu îi invidam din centrul sălii
și îmi doream mult o căzătură ruginită
și un iubit care să mă ducă
până la magazinul din colț
de asta mi-am amintit azi, când mi-ai deschis larg
portiera mașinii

pe care scrie să se vadă din avion
mortare și ciment

ofițer

în armata a 14-a

santinela trăsese noaptea
o rafală dintr-un kalașnikov
peste capetele camarazilor de arme
care ziua îl maltratau

din fericire, n-a murit nimeni
și tot din fericire
tata n-a ajuns să tragă în moldoveni
la dubăsari sau bender, în '92

s-a opus mama carierei lui militare
speriată de nevasta unui ofițer rus
care arunca peste geam
plăpumi, perne și valize

răcnea că s-a săturat până în gât de armată
nadoelo! țipa
și revolta ei ne-a salvat

tomato saga

am crescut într-un loc pitoresc
cu oameni harnici, veseli, gospodari și,
nu în ultimul

rând, talentați
așa scriam în compuneri, așa îl prezentau
jurnaliștii

la radio, TV,
în micile lor reportaje de la gazeta raională.
și chiar așa și era: întins de-a lungul Nistrului,
între pădurea Stânca și Carieră,
scufundat în verdeață, împânzit de sere enorme
de roșii și castraveți.
grădinaritul le oferea oamenilor o existență
cât de cât

îmbelșugată
și o oarecare împlinire financiară
mai ales când se întorceau de la jmerinka
sau cernăuți

cu poalele doldora de bancnote,
le deșertau pe prag și începeau să le numere.
lumea aduna bani pentru bătrânețe. avea
de unde.

**Diana
IEPURE**

câteva lăzi cu pătlăgele mari, câteva lăzi
cu pătlăgele mici,

câțiva saci cu pepeni
și fetele școlii medii cosăuți ieșeau
cu cei mai frumoși

pantofi
și cele mai crețe fundițe
pe scenă, la festivalurile zonale și republicane.
casele erau vopsite cu vopsea scumpă,
de calitate,

albastre sau verzi, după temperamentul omului.
ajuns la leningrad, tot grupul nostru de elevi
eminenți

formase o coadă imensă, în Passaj,
un celebru magazin

de pe Nevskii Prospekt,
la tuburile de vopsea pe bază de ulei
sunt probabil de la școala de pictură
(oni navernoe iz hudojestvennoi șkolî)
se uitau admirativ la noi leningrădenii
iar atunci când a căzut Uniunea și rubla sovietică
a devenit nimic,
cosăuței mei au pierdut cum pierd

oamenii gospodari:
zeci de mii de ruble, unii, s-ar spune, sute.
dar cât gunoi cu scorpionii au mutat
de colo colo prin

grădină,
câtă apă au pompat motoarele lor electrice
din nistru,

câte lăzi au fost trecute cu bărcile cu motor
de pe un mal pe altul,
câte nopți dormite pe mese, în bazarurile ukrainei.
tot atât de adevărat e,
chiar dacă nu defila cu astfel de informații
pe la radio

și TV,
că satul avea bețivii lui, nevestele lui cu ochii vineți
și rărunchii zdrobiți,
curvele lui
și așa mai departe.

a avut la un moment dat chiar și propriul pedofil,
dar de ăla știau doar copiii:
un lemnar din lampol, Serghei Ivanovici, angajat
prin sat
pentru diverse lucrări de tâmplărie.

a avut un tâlhar
care fura jigăniile oamenilor de pe câmpuri
odată i s-a dus o bucată de carne pe trahee
și acolo

a rămas.
a mai avut un cioban liliputan, Timoftică, foarte
simpatic, își păștea oile
pe dealul de lângă cimitir.

a avut și o femeie cu fundul foarte mare, enorm și,
odată, noaptea,
când se întorcea de la club,
de la un film indian sau nu neapărat,
niște șotioși cu mașina
au îndreptat luminile farurilor pe bucele ei mari
ce ieșeau mult
în afara corpului

toate aceste personaje făceau și ele parte din
satul frumos, cu oameni gospodari,
situat între două orașe
și foarte mândru de această așezare a sa.

**Nicole
SERE**

fantasme de fluturi

noi doi nu am avut niciodată un trecut;
prezent, nici atât.
zi de zi, visam un vis roz
numit în dialectul mandarin –
viitor...

și corpurile ni se micșorau clipă de clipă,
se afundau în mizeria cotidianului urban.

locuiam într-o casă albastră,
care avea intrări, ieșiri –
niciuna...
precum o stație de metrou după un rămas-bun.
Înăuntru, doar un scaun eșuat
după un ultim război,
două brațe singure
și o cutie de ars diminețile...

era casa în care străzile
ni se despărțeau în felii subțiri de oxigen
și era bântuită de fantome.
fantome în față, fantome în spate;
noi, două fantasme de fluturi cap de mort,
și totul în jur respira spectral...

singurul lucru cât se poate de real
este forța autodistrugerii Yin și Yang.
Yin și Yang care ne separă –
una, două eternități de efemeride.

dincolo de ea,
nu există nimic care să ne unească...
cu excepția unui gând în rimă îmbrățișată.

e noapte.
am rămas doar două puncte cardinale,
un nord și un sud
cu mormintele noastre de dragoste...

undeva, timpul

m-a vizitat aseară timpul,
îmbătrânise și mirosea a putregai
din flori de nu-mă-uita.

m-a strâns la pieptu-i de cer
cu o îmbrățișare de vânt și de glaciis...
și printr-un tandru sărut
pe fruntea de rouă
mi-a desenat o clepsidră
cu nisip din plumb,
milioane de fărâme din plumb,
apoi mi-a spus răgușit: controlează-ți clipa!
și nu mai trăi durerea pasului macabru,
gâtuit în clepsidra lui Dali!

I-am privit în ochii de noapte obosită
și I-am mințit: tu nu ești!
eu trec concentric prin tine,
căutând diamantele negre ale bardului pierdut!

trist mi-a șoptit:
undeva, timpul te-a iubit
și ți-a dăruit fericirea!

să nu uiți asta, nimic să nu uiți!
doar întoarce clepsidra...
atât!
undeva, timpul...

Caminoul spiritului femeiesc

într-un sfârșit de august
am început să străbat în tăcere
caminoul spiritului femeiesc.

priveam spre cer...
chiar dacă îmi era interzisă
senzația iluzoriului din albastru.
respiram sacadat,
aerul se rarefia peste tâmpla nopții
și privirea îmi era grea,
se sprijineau de ea pietrele de moară
ale zorilor de zi!

un timp
am colindat deșerturile ființei
de la nord la sud
și de la sud la nord,
o roză a vânturilor
pictată în verdele plâns femeiesc...

și-am cunoscut răutatea și decăderea
metropolei pământene,
care era împânzită de anaconde,
de termite și de negrele dureri umane!

cu credință m-am rugat în biserici!
și-mi ardeau în șiroaie de flăcări
ultimele lacrimi de lumină,
doar că lacrimile vorbeau întruna,
mângâindu-i umbra lui înaltă...

apoi, am urcat pe muntele iubirii
și al armoniei
printr-un vers înălțat din topirea trupului
pentru minuta de fericire
din cerul poeziei...

mentor mi-a fost un el,
colosul cavernelor polare.
și doar el
a dăltuit o Afrodită
din cuvinte și din spuma mării,
povestind despre efemeritatea albastrului...

astăzi e joi
și la ora douăsprezece
inima bătrânului orologiu s-a oprit
pe câmpul cu stea...

alegoria unui fado

femeia mării era dorită de mulți bărbați.
avea un fel de parfum de noapte
și un sex-appeal
ce-i înnebunea pe toți
în zilele când băteau vânturile nemuririi.

locuia într-o mansardă albastră
care mirosea a obsesii și a tristețe.

femeia-și târa frumusețea
înveșmântată în mătăsuri negre,
prin nordul unui fado,
cântat în ultimul port
și captiv în dorurile oceanului sudic...

seara, femeia dansa printre mesele tavernei
cu ploi în pahare și în inimi.
marinarii aplaudau cu șoapte bărbătești
acompaniați de vinuri
și de fumul gros mirosind a igrasie.

în port a ancorat o goeletă cu un bărbat,
nu era de-al locului și nu-l cunoștea nimeni...

avea un fel de noblețe de cavaler
aparținând parcă altor locuri și istorii.
privirile li s-au întâlnit în cerul tavernei,
înflorind în plină toamnă irișii sărutului...

cu vocea îndrăgostită de valurile serii
femeia rosti:
te aștept de o veșnicie,
o, tu, Ulise al fadoului meu!

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Istoria din perete

„Fiecare casă din Marea Britanie are de spus o poveste“,
ne pune în vedere David Olusoga, profesor de istorie la
Universitatea din Manchester, la începutul fiecărui episod
dintr-un serial documentar realizat pentru unul din canalele
de televiziune BBC și intitulat *A House Through Time/O
casă prin timp* (2018-2021). Fiecare dintre cele patru
sezoane se concentrează pe câte o casă impunătoare din
patru orașe englezești, fiecare cu farmecul și personalitatea
ei. Ca un adevărat detectiv, Olusoga își propune să dea la
iveală „iubirile și eșecurile, aventurile și scandalurile“ care
au marcat istoria acelor imobile de-a lungul a două sau chiar
trei secole de existență. Faptul că viețile locatarilor acestor
case au trecut până acum neobservate, fiind ignorate com-
plet de istoriile oficiale, nu înseamnă că explorarea lor este
nesemnificativă. Din contră, prin ele, Olusoga ne promite să
ne aducă înaintea o nouă versiune a trecutului țării sale, o
istorie „alternativă închisă între pereții unei case“.

Originar din Nigeria, de unde a emigrat în Anglia la vârsta
de cinci ani împreună cu mama sa, David Olusoga, un apre-
ciat istoric britanic al prezentului, nu ar fi putut, probabil, să
ducă la îndeplinire acest tip de cercetare în țara natală (după
cum, probabil, nu ar fi putut să o facă nici în țări care au
ajuns cu mare întârziere în modernitate, ca România). Nu
numai pentru că nu ar fi găsit acolo casele pe care le stud-
iază în serial, ci și pentru că nu ar fi avut la dispoziție toată
arhiva impresionantă de documente administrative pe care
se sprijină în analizele sale: recensăminte, registre de
nașteri, căsătorii și decese, minute de procese de tribunal,
articole de ziare, fotografii, picturi, desene de epocă. Îl ajută,
în demersul său, oameni cu specializări de care nu prea am
auzit prin partea noastră de lume, guvernată cum este ea de
principii care nu au nimic de-a face cu o cultură și o identi-
tate bogat și subtil definite.

Toate cele patru case îmi aduc aminte de alte case ase-
menea lor la care m-am uitat, cu admirație curioasă, prin di-
verse orașe europene occidentale. Ispita de a încerca să-mi
imaginez viețile locatarilor lor nu m-a ocolit niciodată. Dar
proiectul original al universitarului englez îmi oferă o bază
mai sigură de reconstruire a unor lumi. Casele în care intră,
cu delicatețe, Olusoga sunt, toate, vestigii ale unor timpuri
prosperе. Construite la periferia de orașe, ele au fost, de la
bun început, destinate unei clase mijlocii cu un trai
îmbelsugat, ceea ce face că eroii principali sunt oameni care
au reușit, într-un fel sau altul, în viață. Nu sunt aristocrați,
ci persoane cu meserii liberale (comercianți, avocați, căpitani
de vapoare), a căror avere depindea de propriile lor calități
antreprenoriale și de societatea în care trăiau.

Proprietarii de azi sunt, la rându-le, membri ai aceleiași
clase înstărite care și-au permis să achiziționeze și să reno-
veze aceste mici splendori arhitecturale. Fascinați ei înșiși
de istoria caselor lor, îi mărturisesc, pe ici, pe colo, lui
Olusoga, anxietăți legate de fantomele care le bântuie, de
inscripțiile misterioase găsite pe ziduri, de crăpăturile din
tavane. Nu aflăm, la final, dacă secretele date la iveală de
Olusoga i-au încântat sau i-au decepționat sau dacă le-a
schimbat întrucâtva ideea de acasă. Poate că, la urma
urmei, unii ar fi preferat să nu știe că locuiesc în casa con-
struită de un căpitan de navă care s-a îmbogățit din comerțul
cu sclavi africani sau de un negustor de bumbac cultivat pe
plantațiile sud-americe de tristă amintire sau de un
procuror fără scrupule care a putut să aducă în banca
acuzatilor doi băieți săraci și înfomețați pentru că furaseră
două umbrele și să-i trimită în coloniile de muncă silnică din
Australia, condamându-i astfel la vieți de ocaș și morți
timpurii.

Răzbate, dincolo de ecran, o empatie lipsită de orice
exagerare doctrinară sau injustiție. Cei săraci și năpăstuiți
nu sunt doar niște fantome pe un fundal vag, după cum nici
cei bogați nu sunt doar niște caricaturi ce confirmă antago-
nisme ideologice reductive. Istoria ni se revelează, într-ade-
văr, altfel, privită prin filtrul acestor vieți, cu toate suferințele și
coborășurile lor. În același timp, pare a fi ancorată și mai
profund într-o realitate incontestabilă. De la ferestrele
caselor, „privim“ și noi, aidoma celor din trecut, la peisaje
care nu sunt niciodată aceleași: nenumărate straturi de sens
trăit le adaugă nuanțele fine ale unei percepții cathartice.
Prin noi se uită încă la lume și tânăra soție plină de spe-
rantă, și gentlemanul victorian cu pălărie și baston, și vădu-
va însingurată, și avocatul omenos, și matroana cu mână de
fier. Suntem toți împreună.

Un film interesant ne-a propus anul acesta, odată cu debutul său în regia de lungmetraj, Graham Moore (n. 1981) în „The outfit” (în limba română, filmul a fost difuzat și cu titlul „Mafia”). În „The outfit” este și co-scenarist, alături de Johnathan McClain, iar cei doi construiesc o poveste noir, un thriller incitant cu gangsteri mărunți, dar periculoși, care într-o noapte de iarnă a anului 1956 tulbură liniștea unui dichisit atelier de croitorie din Chicago. Intriga polițistă și schimbările de situație creează suspansul, dar filmul captivază cel mai mult prin charisma personajului principal, înzestratul croitor Leonard Burling, un veteran școlit cândva la vestitul brand de modă masculină „Savile Row”, care a emigrat în anii '50 din Anglia în SUA, motivul după spusele sale fiind „războiul blugilor” (rol reflexiv făcut de Mark Rylance, o interpretare artistică fără cusur, magnetică; din cariera actorului mai amintim filmele „Bridge of spies”, pentru care a primit Premiul Oscar pentru rol secundar în 2016, miniseria „Wolf hall” 2015, „Don't look up” 2021).

Decorurile, cu scrinuri, cu dulapuri din lemn pe rafturile cărora se sprijină baloturi de materiale sau role de hârtie pentru tipare, fac din micuța prăvălie un loc plin de mister. Atelierul modest dar fermecător este proprietatea lui Leonard Burling; aici el croiește costume elegante pentru clienți cu dare de mână, printre aceștia numărându-se și bandiții care conduceau cartierul prin forță, crime și înșelătorii. Lui Leonard îi ține uneori companie asistenta lui,

realitatea paralelă

Violeta SAVU

Un tăietor cu o foarfecă bună

Mable (Zoey Deutch), o tânără frumoasă, inteligentă și rafinată, dar care nu-i împărtășește pasiunea pentru meșteșugul croitoriei; dimpotrivă, ea își dorește să evadeze din acest univers pe care-l consideră prea mic pentru aspirațiile ei. Între cei doi există chimie, Leonard nutriend față de Mable sentimente paterne.

Ațiunea se petrece într-un spațiu închis, iar în intrigă sunt implicate puține personaje; din aceste motive, filmul aduce cu o piesă de teatru, cu atât mai mult cu cât se acordă o importanță specială cuvintelor. Dialogurile sunt excelent construite, iar în monologuri se strecoară și atractive aforisme: „Nu poți să faci ceva bun până nu înțelegi pentru cine îl faci”; „Toate hainele spun ceva”; „Iei măsurile unui om, dar abia când înțelegi cine este ești pregătit să începi (să croiești pentru el – nota mea)”; „Eu nu sunt croitor, sunt un tăietor!”, „Perfecțiunea este un obiectiv necesar, tocmai pentru că este de neatins”; „Dacă nu urmărești perfecțiunea, nu poți face nimic grozav”. Nu lipsește umorul; cu o subtilă ironie este introdus acest citat clasic din Oscar Wilde: „Un nod făcut

bine la cravată este primul pas serios în viață”.

Deși personajul principal este evident inspirat din romanul lui John Le Carré, „Croitorul din Panama” (ecranizat în 2001 de John Boorman, care-l distribuia pe Geoffrey Rush în rolul principal), construcția dramatică din „The outfit” mi-a adus mai mult aminte de scenariul filmului „Sleuth” (1972; adaptare a piesei omonime a lui Anthony Shaffer); asemănător cu „Sleuth”, și aici fascinează un joc de-a șoarecele și pisica. Doar că în „The outfit” „pisica” se va dovedi Leonard, care va prinde în capcana sa întinsă cu sagacitate nu doar un

„șoarece”, ci o bandă întreagă de mafioti, clienți fideli ai atelierului său din care aceștia făcuseră, probabil prin abuz de putere, locul lor de întâlniri clandestine. Nostim este că toți cei din banda mafiotoasă îi suspectează pe partenerii lor că ar fi „trădători”/„șobolani” și fiecare dintre ei își dorește să pună mâna pe o casetă ce ar conține dovezi în acest sens. Casetă le-a parvenit în cutia poștală a atelierului, din partea unei organizații mafioate de supremație „mondială”, organizație intitulată sugestiv... „The outfit” (în limba română, se traduce prin „Ținuta”). Poate părea curios că niște bandiți destul de versați în „meseria” lor – oportunistul Francis interpretat impecabil de Johnny Flynn; arogantul Richie (Dylan O'Brien, corect în rol); tatăl lui Richie, Roy, capul celei mafioate (Simion Russell Beale, nu întotdeauna convingător); la care se adaugă mai târziu o apariție pitorească, capul bandei rivale, o femeie afro-americană vorbitoare de franceză, Violet LaFontaine (Nikki Amuka-Bird) – se lasă păcăliți de un om simplu, introvertit și umil. Dar să amintim aici, deoarece se potrivește ca o mână, convingerea lui Schopenhauer: „Mijlocul prin care oricine se poate pune pe picior de egalitate cu oricine și poate egala pe dată chiar și cea mai mare inegalitate intelectuală este insulta. Natura inferioară are chiar o tendință instinctivă de a insulta de îndată ce începe să simtă o superioritate intelectuală”. Subestimarea din partea ticăloșilor, ofensele lor la adresa lui, Leonard le va folosi în propriul său avantaj. El are perspicacitatea de a observa atent, din umbră, atitudinile, obiceiurile, reacțiile, metehnele celor din jurul său și în locul unei scontate ofensive, face ce știe el mai bine: decupează. Nu întâmplător, mai mult decât croitor, el însuși se definește

„cutter”. Știe că de cele mai multe ori oamenii se comportă conform unor șabloane: „Șabloanele tale, formele tale fixe verificate în timp nu sunt dușmanii tăi. Sunt singurii tăi prieteni”. Conștiința croitorului este bătuită de un trecut întunecat, iar din întâmplările sumbre de odinioară el a învățat să identifice pericolele și să aplice cele mai abile strategii de apărare. „Cunoașterea realului trebuie să poată fi într-un fel extrasă dinăuntrul propriei noastre ființe” (Schopenhauer). Este de mare impact secvența din spre finalul filmului, în care Leonard se transformă într-o clipă dintr-un bărbat pașnic într-o fiară (câtă ferocitate în privirile lui Mark Rylance!), care poate imprima unei banale unelte de lucru, în acest caz unei foarfeci, o întrebuintă de natură criminală.

Mi-a plăcut scenariul acestui film, tăieturile sale sunt utile și precise ca în... croitorie; nu e nimic în plus, nimic în minus, iar elementele previzibile nu deranjează, chiar contribuie la caracterul verosimil. Unele lucruri rămân neexplicate și nu e deloc un lucru rău; dimpotrivă, acestea îi pot incita ulterior pe spectatori la discuții pe marginea filmului.

Ultimul cadru este simbolic, croitorul poartă un palton care nu e pe măsura sa; problema nu este așa cum ar părea unui ochi neprofesionist „la mâneci”, ci „la umeri”, iar acest lucru l-am aflat tot de la el pe parcursul poveștii, odată cu o lecție despre smerenie. Atelierul în flăcări asociat cu zâmbetul optimist al lui Leonard este imaginea care ne rămâne pe retină, iar de suflet ni se lipește acest personaj fabulos ale cărui virtuți sunt cele *plotiniene* (cf. Dan Tomuleț): „înțelepciunea, curajul, stăpânirea de sine și dreptatea”; importante sunt și manierele sale, proprii unor „moduri de viață asumate practice”. Așa cum spune Dan Tomuleț în studiul său despre Plotin, „acestea sunt forme armonioase ale vieții concrete, care se compun din materialul virtuților. Viețuirea virtuoză se pretează la stil, pentru că depinde de culoarea ochiului moral și de agerimea cu care acesta vede nuanțele frumuseții purității. În sensul acesta, se poate afirma că esența moralei este de natură estetică” (în „Plotin. Despre esența sufletului I și II, Despre intelect, eide și ființă”, București, Ed. „Eikon”, 2018).

Aspectul artistic al filmului se datorează mai multor factori: costumele specifice epocii sunt realizate de designerii de modă Sophie O'Neill și Zac Posen; decorurile și mobilierul din lemn de mahon poartă semnăturile lui Tonja Schurmann și Richard Selway; directorul de imagine este Dick Pope. Muzica lui Alexandre Desplat potențează misterul acestui film cu linii simple și elegante.

O lansare de carte în ziua hramului orașului

Pe 29 iunie, ziua în care Bacăul se îmbracă în haine de sărbătoare (hramul municipiului este de *Sfinții Apostoli Petru și Pavel*), în prietenoasa grădină a Casei Memoriale „George Bacovia” a fost lansat cel mai recent roman al bine-cunoscutului scriitor Viorel Savin (dramaturg, poet, prozator), „Deși Sfântul Petru era necăjit...” (București, Ed. „Eikon”, 2022). Chiar dacă este cel de-al șaptelea volum din seria saviniană „romanele din B.” (inițiala este de la Bacău – nota red.), deși există personaje secundare din cărțile anterioare, subliniem că romanul poate fi citit ca o creație de sine stătătoare.

La lansare, au vorbit scriitoarea Cristina Ștefan, universitarul Mihai Botez, președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România – Dumitru Brăneanu și, desigur, autorul. Directorul Editurii „Eikon”, Valentin Ajder, a moderat evenimentul.

Cristina Ștefan a mărturisit că s-a lăsat cucerită de stilul romanului: „Acest volum m-a marcat, e structurat inedit, având dublă narațiune, e scris factual și tinerește, atractiv. [...] Romanele din seria B. de Viorel Savin cuprind istoria orașului și a județului, începând cu obsedantul deceniu până în ziua de azi. Povestea lui Dorian este povestea tânărului actual – impresionantă, dureroasă, dar nu lipsită de speranță”. Mihai Botez a susținut un discurs amplu pe marginea romanului. Scriitorul Mihai Botez-Stăncu este și cel care semnează un fragment critic pe coperta a IV-a a cărții, din care decupăm: „Cel de-al șaptelea volum din ciclul *Romanele din B.*, pe lângă continuitatea epică și de strictă proble-

matică socială, aduce și un element de noutate. Este vorba de proiectarea socialului nu la vreo scară continentală, ci la una semiempirică, ceea ce ne amintește de *Prologul în cer*, din viziunea goethiană a poemului *Faust*. [...] În marginile imaginarului creștin, autorul inventează un alt gen de Purgatoriu decât catolicul Dante Alighieri; îl denumește Alimbaria și ni-l prezintă ca pe o anticameră a pătrunderii sufletelor în viața veșnică. Practic, avem de-a face cu un teritoriu ceresc de inspirație mundană, laicizat fără vreo intenție de desacralizare [...]. Trimisul alimbarian, sub formă de spirit veghetor asupra probabilității ca un pământean să inverzeze polii civilizației prin stimularea adeziunilor democrat-ecologizante, ne va pune în temă cu situația unor destine din zona predilectă a romancierului Viorel Savin. Cele două iubiri ale adolescentului Dorian Maftei ne vor solicita interesul prin ineditul lor”. (Red.)

Literatura română contemporană suferă de câteva decenii de micșorarea dramatică a numărului criticilor de întâmpinare, cei care scriu despre literatura care se face sub ochii noștri. De aceea m-am bucurat mult atunci când o fostă colegă de liceu, cu care aveam în adolescență discuții ardente despre literatură, artă, filosofie și publicam împreună poeme în revista școlii, prof. univ. Elena-Brândușa Steiciuc (Nuca, așa cum îi spun prietenii), a început să se afirme în acest domeniu. Cartea sa recent apărută la Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, *Pe fibra textului. 50 de lecturi complice*, este un pariu câștigat, o realizare care o impune de la început printre cei mai valoroși critici de întâmpinare.

Cred că această reușită se datorează erudiției sale, viziunii comparatiste asupra literaturii române obținute prin lecturile numeroase din literatura universală, în special din lumea francofonă, încercării de a se identifica empatic cu fiecare carte citită, cu fibra textului și de a înțelege resorturile interioare ale creației, capacității și talentului său de a surprinde „esențialul, miezul adânc al fiecărei cărți”, descoperirea liniilor de forță ale unei scriituri, care o diferențiază de altele și o face unică. „Lectura complice” adoptată de autoare ca mod de lucru și „busolă” în universul culturii îmi amintește un vechi proverb latin preluat în 1677, în cartea de alchimie *Mutus Liber* („Cartea mută”), care exprimă poate cel mai bine aventura unui exeget autentic aflat în căutarea esenței unei cărți: *Lege, lege, relege, ora, labora et invenies* („Citește, citește, recitește, roagă-te, lucrează și vei găsi”).

Constantin SEVERIN

Spre miezul adânc al textului, prin lecturi complice

Elena-Brândușa Steiciuc dedică pagini care se citesc pe nerăsuflăte unor autori români și străini importanți, de la Ismail Kadare (recent laureat al Premiului Internațional de Literatură Neustadt, supranumit „Nobelul american”), Mircea Cărtărescu sau Andrei Oișteanu, la Vasile Ernu, Stelian Tănase, Cătălin Mihuleac sau sucevenii Mircea A. Diaconu, Mariana Boca ori Alexandru-Ovidiu Vintilă. Prima lucrare analizată este volumul de memorii *Dimineți la Café Rostand*, o declarație de iubire pentru Parisul tinereții sale făcută de celebrul romancier albanez Ismail Kadare, exilat în Franța după 1990: „Mărturisire a iubirii pentru Paris, pentru spiritul francez, pentru țara lui mortificată atâția ani de comunism, pentru literatură („Dacă nu iubești literatura, nu te iubește nici ea. Nici pe tine, nici pe ea însăși”), *Dimineți la Café Rostand* este un volum cu o valoare aproape testamentară, o mărturie depusă de autor – în diverse momente – asupra capcanelor/reușitelor unei existențe de peste opt decenii”. Pagini la fel de interesante, relevante și pline de empatie îi sunt dedicate volumului *Creionul de tâmplărie*, de Mircea Cărtărescu: „Proza care dă titlul cărții este generată de un obiect simbolic, ales de băiat la un an, când – conform tradiției – familia îi pune diverse obiecte în față. Pentru micul Mircea, alegerea

destinată este tocmai creionul de tâmplărie al nașului său, obiect despre care spune: *I-am înșfăcat cu toată puterea și nu i-am mai dat drumul, nici n-am mai vrut să iau altceva de pe tavă*”.

De o radiografie exactă și o corectă situare pe scara axiologică beneficiază și romanul autobiografic al lui Vasile Ernu, *Sălbaticii copii dingo. Cartea adolescenței*, în care scriitorul basarabean „face o incursiune în perioada cea mai frumoasă a vieții sale – copilăria și adolescența –, într-o tentativă de a recompune peisajul identitar, cultural, lingvistic, economic și politic al Moldovei de dincolo de Prut în care s-a format, în anii '80 [...]”. În acest roman original și profund, Vasile Ernu navighează ușor pe fluviul memoriei, cu un talent de povestitor care nu este egalat decât de acuitatea observației antropologice”.

În proza lui Stelian Tănase e remarcată capacitatea de „a mixa într-un dozaj bine stăpânit realitatea cu ficțiunea”, romanele marelui regizor Alexander Hausvater aparțin unui „intelectual sofisticat, efervescent, cu o puternică imaginație onirică, pentru care scrisul e o tortură, un spectacol, o punere în scenă a unor traume și obsesii puternic impregnate de cultura literară, teatrală și filmică”, romanul *Eugenia* al scriitorului francez Lionel Duroy este „greu de ignorat, plin de interogații asupra urii, a violenței, a minciunii, a măreției și micimii sufletului românesc”, care te invită la „meditație și toleranță printr-un parcurs fascinant și plin de învățăminte în trecutul nostru”; din romanul de debut *Educație europeană* al lui Romain Gary (singurul scriitor care a primit Premiul Goncourt de două ori) e pusă în lumină o frază-diamant despre condiția artei: „Nu există artă disperată; disperarea înseamnă doar lipsă de talent”. În romanul *Trenul din Erlingen sau Metamorfoza lui Dumnezeu*, scriitorul algerian Boualem Sansal meditează asupra „pervertirii sentimentului religios, a folosirii religiei în scopul manipulării ființei umane, de-a lungul timpurilor”. Cele 50 de lecturi complice se încheie cu analiza romanului *Cerneală simpatică* de Patrick Modiano,

o chintesență a concepției autorului francez „despre scris, despre marile teme ale literaturii care îi subîntind și lui opera. Căutarea trecutului, a identității, pierderea memoriei sunt aici distilate într-o narațiune ce avansează *en titubant*, pentru că autorul nu-și face niciodată un plan strict după care lucrează; totul merge în voia penitei...”

Elena-Brândușa Steiciuc preferă „lectura fidelă, *microlectura* de sorginte richardiană” și are un talent nativ de povestitoare, iar lucrul acesta conferă o aură specială scrisului său critic orientat pe trei paliere analitice (tematice, naratologice și psihanalitice). Ea are, de asemenea, plăcerea de a descoperi filioanele aurifere ale unui text și de a reliefa esența mesajului autorului cercetat, fără să uite în niciun moment să arunce o privire complice și cititorilor săi. Ca orice critic valoros de întâmpinare, Nuca are și un excelent instinct al valorii, lucru dovedit și cu mai mulți ani în urmă, atunci când a scris și a promovat la noi, în urma unor multiple „lecturi complice”, opera scriitorului francez Patrick Modiano, cu mult timp înainte ca acesta să fi fost distins cu Premiul Nobel pentru Literatură. M-am bucurat mult să regăsesc în această excelentă apariție editorială, pe care o recomand tuturor iubitorilor de literatură și cultură, două cronici literare la cărțile mele, antologia *Wall and Neutrino. The Poet in New York*, apărută anul trecut la Editura Cervena Barva Press din SUA, și romanul *Biblioteca Infernului*, Editura „Cartea Românească Educațional”, 2019.

În ciuda reputației de spațiu cultural arid, și în ciuda pandemiei, la Constanța s-au întâmplat și evenimente culturale, la scară intimă, ce-i drept, create pentru o categorie restrânsă, cea a pasionaților de literatură și nu numai. Un astfel de exemplu este lansarea la Editura „Ex Ponto”, la finele lui 2021, a volumului de publicistică *Polifoniile sinelui*, semnat de Ovidiu Dunăreanu, cunoscut prozator și jurnalist cultural dobrogean, ani de-a rândul redactor-șef adjunct al Revistei *Tomis* și actualmente, redactor-șef al Revistei *Ex Ponto*.

Cartea în discuție are structura unui potpourri, fiind compusă din capitole distincte ca gen (jurnal, interviuri, recenzii, cronici de evenimente), dar omogene din punctul de vedere al tematicii, și anume falia de pământ cuprinsă, la Sud, între Marea Neagră și Dunăre. O falie prin excelență identitară, nu neapărat geografică pentru că aici, la capătul multor imperii, s-au născut legende, mituri, pe scurt, un fel aparte de a exista în lume. Exact această falie care ne desparte și ne face în același timp endogami constituie esența Dobrogei. Cântecul acestui tărâm l-a fascinat întodeauna pe Ovidiu Dunăreanu (de unde și titlul cărții cu

Alina COSTEA

Între Dunăre și mare

parfum de epocă) și i-a dat putere să facă apostolat cultural pe drumurile pietruite și bătute de vânt ale Dobrogei.

Considerând structura diversă a volumului, notăm că *Fereastra dinspre mare. Restituiri* adună laolaltă evocări despre evenimente culturale locale, dar și despre istoria în nuce a unor reviste care au dat Dobrogei valoare culturală nesperată, precum revistele *Litoral* sau *Tomis*. Un atare gest de resuscitare a memoriei colective devine necesar în condițiile în care se impune o continuitate pe care generațiile tinere trebuie să o susțină pentru a nu începe din neant. Mai departe, în *Biblioteca pontică. Impresii de lectură*, Ovidiu Dunăreanu a selectat o serie de recenzii care demonstrează că la malul mării se scrie, se gândește, se simte artistic. Printre cei prezenți se numără figuri deja cunoscute în peisajul literar dobrogean precum Cristina Tamaș sau Corina Apostoleanu. În același capitol al promovării susținătorilor culturii din

spațiul danubiano-pontic se înscrie și secțiunea *Conversații cu prietenii*, unde interviuati sunt poeta Amelia Stănescu sau jurnalista Gabriela Titz, fost redactor al Revistei *Tomis*.

Dincolo de mai sus menționatele capitole care teaurizează și așa puțină zestre culturală a Constanței și a Dobrogei, prin extensie, trebuie remarcate paginile de jurnal din *Cioburi din oglizile memoriei*: „Dobrogea mi se mai relevă la Ostrov ca un meleag uimitor în care oamenii parcurg traiectoriile arhaice ale câte unui rit ce le facilitează inițierea în tainele existenței și ale nonexistenței”. Pământul dintre Dunăre și mare este pentru autor un loc magic, de o energie miraculoasă care declanșează puterea de a visa și de a spera, de a scrie și de a te pierde în mirajul cuvântului.

Cine ar putea, așadar, dori să citească această carte dedicată Dobrogei și oamenilor ei? Simplu: cei care au simțit mereu chemarea Mării

Ovidiu DUNĂREANU

Polifoniile sinelui

Negre și a Dunării, cei care au fost însetați de legende, care au cătat urmele tracilor la Histria sau la Capidava, cei care au crezut mereu că realitatea nu este decât o pânză subțire ce ferește de ochii neinițiaților adevărata esență a naturii umane și a misiunii ei pe pământ.

Teodor Hossu-Longin - Măștile din spatele măștii

La peste doi ani de la criza globală de sănătate, care a remodelat societatea actuală, COVID-19 începe să-și pună amprenta și asupra ficțiunii. Autori celebri precum Anne Tyler, Ian McEwan, Isabel Allende, Louise Erdrich și Roddy Doyle (aproape toți traduși în România) explozează, uneori fără tragere de inimă, dar cu talent, reverberațiile emoțional-psihologice, sociale și economice ale acestei pandemii, care ne chinuie și astăzi. Multe dintre noile romane cu o astfel de tematică încearcă să surprindă textura vieții de zi cu zi în era COVID-19: efectul caustic-mordant al izolării, monotonia blocajelor și a carantinelor, tensiunea inevitabilă asupra relațiilor interumane, felul în care acest virus a schimbat interacțiunile ocazionale și a demantelat multe familii.

Și în România au fost publicate numeroase cărți despre perfidul coronavirus, de la nuvele și povestiri la volume de poezie, piese de teatru, studii și eseuri de tot felul și, desigur, multe romane, dintre creațiile narative autohtone remarcându-se *Măștile din spatele măștii*, de Teodor Hossu-Longin (București, Ed. „Hyperliteratura”, 2022), cu acțiunea centrată pe întâmplările mai multor locatari ai

unui bloc din București, BH18, de pe Aleea Chihlimbarului nr. 24 bis, oarecum asemănător creației narative egiptene *Blocul Iakubian*, de Alaa Al-Aswami și, parțial, romanului turcesc *Palatul Puricilor*, de Elif Shafak. Locatarii-protagoniști din romanul lui Hossu-Longin au parte de toate cele, începând de vineri 13 martie 2020 (zi cu ghinion), când personajul principal, Ghiocel Apostolache, zis Nea Ghighi, administratorul blocului BH18, s-a pornit să țină un jurnal „pentru posteritate”. Autorul alternează, abil, romanul-jurnal cu raportul de serviciu (sau Serviciul!) și cu cel realist-naturalist, de moravuri (ușoare și grele). Teodor Hossu-Longin combină narațiunea homodiegetică (perspectiva lui Nea Ghighi) cu o relatare de tip heterodiegetic, la persoana a treia singular, totul într-un roman savuros, cu accente de umor negru și cu întorsături neașteptate.

Personajul Nea Ghighi, cel mai bine realizat din carte, este tipul de administrator de bloc,

comunist, fost turnător la securitate, rigid, intrigant, analfabet și incult, care nu crede evident în existența covidului, ci în teorii conspiraționiste, notând în jurnalul său: „Ce manipulare! Câte minciuni ordinare ne mai bagă pe gât! Nenorocii de politicieni! ăștia care-a luat (sic!, n.n.) puterea nu mai știe cum să-și bată joc de popu-

lație, cum să-și facă ei jocurile mizerabile”. Una dintre teorii este că acest virus a fost fabricat de americani în laboratoarele chinezești din Wuhan, din cauză că economia Chinei luase amploare, amenințând să devină prima putere mondială și să-i distrugă pe yankei. Cu cât acest poltron și nostalgic al comunismului află mai multe informații despre infecția planetară, cu atât i se întărește ideea că ceva era putred în Danemarca, întrebându-se dacă nu cumva era vorba de o manevră a „oculței mondiale” pentru a lua în stăpânire toată planeta sau că a venit momentul punerii în aplicare a „suprimării tuturor bătrânilor” din lumea întreagă, ca să nu li se mai plătească pensiile, ori, în fine, dacă s-a dat sau nu undă verde pentru conducerea popoarelor prin „teroare informatică și frică generalizată”.

Pe lângă acest Nea Ghighi, apar personaje reprezentative pentru societatea românească actuală: tanti Sidonia, o vioaie și simpatice babă necomunistă, care respinge ironic-per-

siflant avansurile concupiscente ale administratorului blocului; Bianca Răchițeanu, o bugetară sassistă de actualul loc călăduț de muncă, absolventă de Drept la „Spiru Haret”; Nicu Pândaru, un afacerist descurcăreț, care profită malefic de situația covidiană pentru a-și face o rețea de distribuție cu cafea de casă; Andrei Sănătescu, un june corporatist în regim de lucru la domiciliu, care se îndrăgostește de o maseuză; Neluțu Nebunu, un „student” zăpăcit, care scapă de un dosar penal pentru lovire și prietenii lui de cartier, trioul Bucă, Manase și Pătat, indivizi patibulari cu care Nebunu pune la cale un jaf de... măști anti-coronavirus de la o farmacie în speranța vană că se vor îmbogăți peste noapte.

Romanul se termină cu moartea tragică a lui Nea Ghighi, care devine prima victimă făcută de noul virus în cartier. Bine scris, *Măștile din spatele măștii* este un roman alert, cu o intrigă inteligent-palpitantă, cu o tipologie bine aleasă și exponențială, care ne arată, dincolo de ascunderea personajelor în spatele unei măști, adevărata față a oamenilor de aici și de pretutindeni, o creație narativă prin care Teodor Hossu-Longin și-a atins maturitatea literară deplină.

Iulian CĂTĂLUI

„Am hoinări împreună, e minunată această escapadă. Ghiocel, natura m-a captivat, m-a robit, sunt un îndrăgostit, sunt nemaipomenit de mulțumit. Vei fi alături de mine, vom urca pe cărări necunoscute stîncile; vom trece apele, ne vor îmbăta culorile florilor... Dar tu nu ești. Las impresiile și gândurile locurilor și împrejurărilor, numai de-aș avea hîrtii și timbre. Vezi de te odihnește ca să ai forțe și nu fi singurică, căci eu mă gîndesc doar la tine. Nu știu de unde s-o încep; toate m-au fermecat, m-au furat, nu mai sunt al meu, nu mai sunt eu, ființa mea a rămas agățată de stînci și de dor, de fiecare firisor de apă cristalină, de munte, de frunzele de brazi, de cerul Patriei scumpe. E foarte greu să-mi opresc torentul de simțiri, el izbucnește căci inima și mintea-s pline de clocot. Gîndește-te că totul am făcut după dorința inimii mele și nu m-aș mai opri niciodată din drum, că aș fura fiecărui colțisor fermecător, o frunză, o ploaie, o stîncă, o piatră sau lacrima lor. Am îngenuncheat în fața naturii, i-am dat duh din viața mea, am îmbrățișat-o, am sărutat-o de-o mie de ori, și-atunci cînd a fost să plec mai departe i-am jurat credință de viață și moarte, pentru veșnicie, și m-am legat ca și celor dragi să le spun ce-am văzut, să le cînt ce-am simțit. Să nu uiți: nici o clipă nu te-am lăsat departe, mereu și alături te-am știut și ți-am arătat totul. Nimic nu se compară cu tine.”

Valentin ajunsese la Sinaia și îi scria Virginiei, care învăța pentru examenele la medicină. În 1951.

Valentin e tatăl meu, care și-a dorit foarte mult un băiat. Nu a fost să fie. Eu am suplinat locul, fetița căreia i-a cerut să învețe medicină, să-și țină mereu promisiunile, să adore pămîntul sfînt pe care pășește, să aibă grijă de ceilalți și să se sacrifice doar pentru idealurile ce îi țin fruntea neplecată.

Povestea lui a fost asemenea unui film. Doar că filmul a fost realitate. S-a născut în Basarabia în familia unui preot.

turnul cu ceas

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Scrisoare cătore tata

A plecat apoi, fără nimic, părăsind casa și familie, cu încă doi frați mai mari de mână, pe scara ultimului vagon al ultimului tren, ca să nu cadă în mâna rușilor. Destinul i-a fost chinuit. A fost pe front, în război, și apoi, patru ani, o lună și 19 zile prizonier, într-un lagăr din alba Siberie. A făcut foamea, tifos. Într-un târziu, fără niciun mijloc de trai – cu ajutorul lui Dumnezeu și al unei colege, Lenuta – și-a urmat visul. A făcut facultatea de medicină. A fost un doctor bun, care a adus mulți copii în această lume. Suferința l-a făcut mai puternic. Era un om ce știa să se distreze, să prețuiască viața și tot ce oferă ea. Cînta, dansa, râdea și călătorea, mult de tot, cu mama, Virginia, destinatară scrisorii și a dragostei lui fidele, cea care a fost muza lui, care îi cânta arii, romane și canțonete; un medic de suflute, internist de excepție. Îngerul ce i-a alinat suferința în anii cât a fost ținut la pat și din nou, privat de libertate, în închisoarea de acasă.

Tata este eroul vieții mele. Am avut în fața ochilor parcă pe Simon Bolivar cînd jura că „nu va da pace brațelor și odihnă sufletului până ce nu va rupe lanțurile oprîmării”. Spuneai: curaj și poți crede că totul fi-va posibil. Tata, nu a fost în zadar!

Tatăl meu a fost o capacitate, un visător, un medic bun, un tip organizat, ce a știut să conducă oamenii. A primit în 26

iulie 1982, cînd împlinea 60 de ani (uite cum acum ar fi sărbătorit centenarul!), de la colegii și prietenii de acolo, păstoriți de inimoasa doctoriță Maria Rusu, alături de urările de fericire, sănătate și viață îndelungată, o caracterizare ce i se potrivea de minune: „Exemplu de cinste și omenie, muncitor și modest, cu un suflet mare și nemărginit de înțeleghător, ne-ați cucerit inimile, stima și respectul. Bun și prietenos cu toți, sînteți, în tumultul vieții și muncii, oaza salvatoare de calm și mîngîietoare cumsecădenie care emoționează și încurajează. V-ați dedicat organizării sanitare pînă la sacrificiu și identificare totală, conferindu-i prin aceasta un prestigiu în plus, o competență de necontestat și o vigoare unanim recunoscută”.

Tatăl meu a fost un bărbat pe care l-am căutat în lume, ca model de adevăr și autenticitate. Tandru, drăgăstos, entuziast, ambițios, grijuliu, euforic, trist, cole-ric, necruțător uneori, acest om nu a iertat trădarea prieteniei, încrederii și iubirii. Tatăl meu nu și-a abandonat visele, oricâte piedici îl despărteau de ele, și sufletul lui a fost sărbătoarea vieții mele. Păcat că nu am înțeles la timp cîtă suferință poate să încapă într-o ființă, cîtă bucurie poate străluci în învingerea sinelui, a orgoliilor mărunte care ne fărâma existența de lumină, cîtă vervă poate curge în sângele nostru. Dacă

putem avea mai multe morți, tatăl meu a murit prima oară însetat de viață, pentru țara pe care a iubit-o. Și-a dat tinerețea jertfă pentru libertate, s-a sprijinit pe o verticală coloană vertebrală, pe mintea-i sclipitoare și o bunătate pe care se temea să o dezvăluie, căci îl făcea vulnerabil.

Ascult Astor Piazzolla (paralizat și el cinci ani la final), mereu cîntece de octombrie și *Adiós Nonino*, emoționant rămas-bun de la tatăl lui. Compozitorul argentinian credea că morții trăiesc prin respectul și iubirea celor dragi. Și eu cred.

Tata, îți scrie orfelina ta, care nu a uitat ziua cînd i-ai pus coasa în mîinile ce se munceau doar cu clapele pianului, după-amiezile din grădina cu vișini și nuci, plimbările de la gura sobei și mirosul acrisor al țigărilor fără filtru, al căror fum mascau privirile-ți pierdute în vechi nostalgii, cînd mi-ai spus să nu las pe nimeni să-mi rănească sufletul, ori m-ai învățat să dansez și m-ai povățuit să aștept de la iubitul meu să fie cavalier, să îmi sărute mîna, să-mi ofere flori și braț de care să mă anin... Cum ai plantat în anul cînd am mers la școală un cireș, cum nu ai vrut să mă dai mireasă și în semn de protest că îți pleacă fata de-acasă nu m-ai condus la altar, cum ți-am liniștit mîndria că numele-ți va merge mai departe. Și cum m-ai așteptat în acea zi de 12 iulie să vin de la mare ca tu să poți sta întins pe seară pe masa din sufragerie, unde altădată ciocneam paharul de șampanie cu familia și prietenii.

Drag tată, îți mulțumesc pentru călătoria de viață și de după, închin o cupă plină așa cum mi-ai oferit mereu și îți cînt cîntecele pe care le iubeai atît de mult, știi tu care! Îmi vin în minte doar cuvintele lui Lucian Blaga, ecou al micului excurs în trecut: „Ținta ultimă a călătoriiilor este întotdeauna amintirea lor”.

Fetița ta mică...

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Foamea de superlativ

De ce va fi spus Tony Blair că a sunat ceasul supremației occidentale? Șocanta declarație compensează cumva tăcerea (poate stânenită?) despre cauza reală a actualei crize energetice? Care nu e războiul, ci manevrele de limitare a producției, declanșate, încă din 2016, de un OPEC extins, OPEC+ (din care face parte și Rusia, cu vasalii din domeniu). Ce subminează acum mult discutatul Green Deal, Pactul Ecologic European sau Tranziția Verde.

Asemenea omisiuni de discurs conturează senzația unui nou lagăr ideologic (e drept, mai subtil decât altădată). Cum prosperitatea promisă (ori visată) nu ajunge la toți, el aduce a șantier psihologico-ideologic ce fabrică euforie fragilă din goale superlative. Că sunt vide, o știm mai demult. Dar că anunță instalarea într-un soi de ipocrizie populară e mai greu de admis.

Un exemplu românesc actual: de când știm că Mamaia e monumentală la lipsa de măsură? Totuși, până mai ieri, pe plaja înțesată de „fițe” se auzeau doar reacții infierbântate cu entuziasm nebun. *Super* ne distram cu o voluptate extremă, greu de calificat altcumva decât apocaliptic.

Superlativizarea reacției emoționale de suprafață e o simplă, iute soluție a evadării din mediocr. Lingviștii ar cuprinde-o probabil în registrul *superlativului absolut liber*, acolo unde

„exprimă 'nemăsuratul', 'ceea ce e lipsit de măsură', 'ceea ce stă în afara măsurabilului'" (Elsa Lüder, *Procedee de gradație lingvistică*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1995, p. 104) Amintim că latinescul *superlativus* avea și sensul (terțiar, e drept) de „exagerat, hiperbolic” (G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Editura Științifică și Enciclopedică, *sub voce*).

Reflex al nevoii sublimate de evadare din conform, standard, serie, industrial, uzul lui disperat conduce la concluzia paradoxală că nu face decât să înscrie într-un nou exercițiu ficțional colectiv de atingere și depășire fantasmagorică a ștachetei. Ridicată anapoda de standardele ficțiunii virtuale a rețelei sociale. Balast de false pretenții covârșind colecția de multiple dezamăgiri ce trebuie tot mai adânc îngropate în compost.

Foamea asta nestăvilă de superlativ aproximează, în ordinea profanului, setea umană de absolut? Nu e sigur, deși s-ar

putea bănuși că traduce mediocritatea unui transcendent surrogat, moderat de o cantitativă religie desacralizată a recordului. În care se complăce o specie „adaptată”, sassistă de spiritual, totuși profund frustrată, deloc împăcată cu stadiul irelevanței în care s-a instalat. Cantonată în imagine seacă, însă lucioasă, dogmatic eliminând imperfecțiunile exteriorului, ale suprafeței, din galeria idealurilor joase, sărace, de om-numai-trup. Alergic cu desăvârșire la detestabile vergeturi, după cum demonstra de curând un mare meșter mare.

În definitiv, lățirea plajei la Mamaia nu fu tot o manifestare de superlativ? Fie și incongruent, inadecvat, fără o rațiune suficientă. Al cărui efect amintește opinia unui blogger american: „*Negarea emoțiilor negative duce la experimentarea unor emoții negative mai profunde și de mai lungă durată, precum și la disfuncție emoțională. Să ai tot timpul o atitudine*

pozitivă este o formă de evitare, nu o soluție validă la problemele vieții – probleme care, de altfel, dacă ți-ai ales inteligent valorile și sistemul de evaluare, ar trebui să-ți dea forță și să te motiveze” (Mark Manson, *Arta subtilă a nepăsării*, București, Lifestyle Publishing, 2017, p. 100).

Când, la București, autoritățile au aflat în sfârșit că „se trage pe nas” la manifestări culturale de masă, cineva a strecurat o observație de uimitoare acuratețe. Că e greu de înțeles de ce niște tineri care merg să asculte muzica preferată într-un cadru plăcut, exuberant, se droghează pentru a evada tocmai din climatul euforic al propriei lor alegeri. Exilându-se într-un vis pe cât de străin, pe atât de urât. Hău al căderii de pe buza abruptă a superlativului.

Problema stațiunii Mamaia a intrat în atenția emisiunii *Referendum* de la TVR1. Opinia dominantă a fost defavorabilă întregului litoral românesc. Iar un grec naturalizat aici ne-a explicat

(după ce a întrebat, precaut – știa el ceva? –, dacă e suportabilă doza de adevăr incomod injectat în venă) ce lipsește turismului estival românesc: cultura valorificării tradiției și a afacerii de familie.

Cum s-a întâmplat însă că românii au hotărât, în sfârșit, să servească o lecție bișnițarilor cu pretenții de patroni? Ca în cazul revoltelor de la pompa de petrol? Începe să iasă la lumina ochilor oricui șmecheria ieftină a capitalismului (resălbătic?) de acum? Poate și așa se explică excesul de populism într-o societate unde reglajul liberalismului prin mecanism de stânga a devenit superbă instituție a rateului în echipă.

Urmează pe listă (deși mai greu de întreprins) revolta civică față de o companie aeriană *low cost* (*second hand, la mâna a doua*)? A cărei impertinență publică sugerează că, până acum, a izbutit să ghicească prețul corect al reprezentanților statului cu care s-a intersectat. Singurul superlativ potrivit e al intransigenței în aplicarea regulilor la ceilalți, pe când le neglijează, cu o aeriană elegantă a nepăsării nonșalante, când vine vorba de propria conformitate.

Asta e diagnosticul climatului de tulbure conviețuire în societatea (între)deschisă unde supraviețuim: obsesia propriului drept, susținut furibund și fără măsură, modul superlativ, dublată de amnezia manevrată retoric a oricărei îndatoriri?

Oana-Mihaela Savin publică destul de rar, dar atunci când o face, scrierile sale sunt atât de convingătoare încât recunoașterea nu întârzie să apară. Pentru prima sa carte, „Orologiul” (Iași, Ed. „Princeps edit”, 2003), a primit Premiul U.S.R. filiala Bacău, pentru volum de debut. O perioadă, Oana Savin a lipsit de pe scena culturală a Bacăului, timp în care a cunoscut experiența complexă a emigrării – a locuit 15 ani în Canada. Întoarcerea acasă a marcat-o cu un alt volum, „Timpul meu de singurătate” (Bacău, Ed. „Ateneul scriitorilor”, 2018), pentru care a primit, în 2019, Premiul I, la Festivalul de Creație „Vrancea literară”, secțiunea proză scurtă. În 2019, publică volumul „Povestea înțeleptului Smotănilă și a unei fetițe cuminti” (Iași, Ed. „Rotipo”), pentru care va primi în următorul an un nou premiu din partea U.S.R. filiala Bacău, la secțiunea literatură pentru copii.

Sunt foarte curioasă de traseul celei mai noi cărți semnate de Oana-Mihaela Savin, mai ales că volumul de proză scurtă „Milionarul și alte povestiri” (Bacău, Ed. „Ateneul scriitorilor”, 2022) se distinge prin rafinament și o surprinzătoare maturitate a scrierii.

„Milionarul și alte povestiri” cuprinde opt proze scurte, desfășurate în plan realist. Cititorul va fi cucerit de întâmplările inedite, de fondul lor etic, de personajele ferm conturate, de analiza lucidă a unor experiențe de viață. Autoarea nu urmărește să frapeze, nu caută cu dinadinsul *senzaționalul*, ci *firescul*, căruia îi conferă o aură specială, atunci când îl infuzează din belșug cu aroma visului. Cu toate acestea, proza Oanei Savin nu este onirică, am putea spune chiar că refuză oniricul. Dar evocările sunt străbătute latent de ceva misterios și reușesc să captiveze cu atât mai mult cu cât cititorul este incitat să-și pună frecvent întrebări. Rareori însă va afla răspunsurile exacte. Finalul de obicei lasă loc de continuare, se cultivă cu grație elipsa, iar inexorabilul Timp pare a îndeplini rolul unui personaj invizibil, dar puternic în

Violeta SAVU

Feriți cei ce visează

opoziția sa față de dorințele omenești.

Unele relatări se fac la persoana I, altele la persoana a III-a, prin aceasta autoarea demonstrând că este un prozator desăvârșit care stăpânește toate mijloacele narative. Dialogurile sunt bine conduse, monologurile conving pentru că au finețe psihologică, iar descrierile sunt vibrante. Fiecare povestire are farmecul ei, dar piesele de rezistență ale volumului sunt „Milionarul”, „Îl iubeam” și „Fără tine acasă”.

„Milionarul” e povestea unui marginal, a unui bărbat american aflat la pensie ce duce un trai modest. Rămas văduv de ani buni, se luptă cu problemele bătrâneții, e chinat de singurătate. Chiar dacă suferă de o „timiditate maladivă”, are puterea de a-și depăși crizele existențiale con-

fecționându-și, din nimic, iluzii. Vizita pe care și-o oferă în fiecare sâmbătă la malul din oraș o trăiește ca și cum ar fi o mare aventură. Din substraturile acțiunilor lui ce pot părea ridicole (unele chiar sunt, dar umorul, ironia și autoironia sunt absolut savuroase!) transpare însă sensibilitatea acestui bărbat, un anonim într-o multime peștiră. Numele lui nu-l aflăm nici măcar la sfârșitul povestirii, când el se va întâlni la ieșirea din mall, din întâmplare, cu o veche cunoștință, de care nici nu-și amintea prea bine, un ins căpătuit, ajuns între timp milionar. Grobian, milionar și chiar opusul bătrânului văduv. Gesturile milionarului sunt bolovănoase, iar atitudinea sa e sfidătoare. Din aroganță și probabil din neatentie, milionarul îl umilește pe bătrânul cu suflet de copil. Dar eroul nostru are puterea de a trece peste jignirea ce i-a fost adusă și de a se refugia rapid în introspecție. Nostalgia îl năpădește: „Inexistența lui căpătase, dintr-odată, dimensiuni uriașe. Renunțase la Ely, [...] la micile lor bucurii, la tot ceea ce-i dădea un sens... Să știe că nimic din ce avuseseră nu se va mai întoarce, să se simtă abandonat pentru totdeauna și să învețe să ia totul de la capăt, însemnase, într-adevăr, ceva... «Sâmbetele la mall asta fac, de fapt: iau totul de la capăt», realiză el și oftă, trecându-și mâna peste față”.

Despre „Îl iubeam”, Carmen Mihalache (critic de teatru), în eseu „Povestirile Oanei” („Deșteptarea”, 5 iunie 2022), a afirmat că este povestirea ei preferată: „Preferata mea din volum este povestirea «Îl iubeam», scurtă și percutantă analiză a eșecului unei relații de cuplu în care femeia este puternică și vulnerabilă în același timp, pentru că este idealistă și crede în dragoste, pentru care face sacrificii, susținând necondiționat ascensiunea

profesională, cariera bărbatului. [...] Povestirea este bine construită, cu o excelentă gradație, cu elemente impvizibile, cu intens gust amărui, dar cu un final revigorant, în fond, pentru că femeia se va elibera de relația falsă, va scăpa de autoiluzionare, de naivitate, oferindu-și o nouă șansă de a găsi fericirea”.

„Fără tine acasă” atinge și tema inadapării emigrantului. Acțiunea se desfășoară într-un oraș universitar din Elveția și gravitează în jurul a trei personaje: Gicu și Mia Mitrea, un cuplu stabilit de multă vreme în Elveția, ambii în jur de 57 de ani, fără copii, și chiriașul lor, Ștefan, un tânăr de 22 de ani, sosit din România în Occident, pentru studii universitare. Mia, dar mai ales Ștefan sunt nevoiți să se confrunte, fiecare în felul său, cu extaticile confuzii ale lui Gicu, generate de dorința acestuia, îndelung reprimată, de a trăi bucuria paternității.

Merită o menționare și povestirea „Lira”, lecție solidă despre prejudecăți, remarcabilă prin doza de candoare și sensibilitate.

Eroii din prozele acestui volum provin din lumi diferite, dar fie că fac parte din înalta societate sau se află la extremitate, au ceva în comun: își depășesc limitele existențiale prin pofta de ludic și prin recursul la vis. Eroii Oanei-Mihaela Savin visează, dar în mod curios, visează *rațional*. Nu visul a ales să-i locuiască, ci ei au ales *cu bună știință* visul, ca formă de evadare dintr-o realitate coercitivă. Ei se folosesc de vis, în mod conștient, pentru *înviorarea* propriului spirit. Nu-i deloc întâmplător citatul din Mark Twain ales ca motto al volumului: „Nu te despărți de iluziile tale. Când ele nu vor mai fi, vei continua să exiști încă, dar vei înceta să trăiești”. Nu știu cât de fericiți pot fi cei ce au puterea de a visa, dar am convingerea că în sufletul unui visător pot să încapă, chiar și în vremuri întunecate, toate stelele de pe cerul unei nopți senine.

În rândurile de față nu-mi propun să răspund la întrebarea lansată chiar la începutul volumului al doilea al romanului *Morometii*: „în bine sau în rău se schimbă Moromete?”. Iar aceasta, nu pentru că ea, fiind formulată din intenții retorice auctoriale, nu este adresată cititorilor în mod direct. De altfel, cred că este și greu de găsit un răspuns pe deplin satisfăcător în privința evoluției sau a involuției capului familiei Moromete. În schimb, îmi pot exprima certitudinea că mezinul, Niculae, se va schimba foarte mult în rău până când Marin Preda va pune punct final romanului.

Moartea lui Sandu Dogaru, survenită în urma unui accident de căruță (cumnat de care Niculae se simțea foarte atașat), îi cauzează celui care începuse să-și caute „eul” său un adevărat șoc existențial. Răvășirea lui interioară, legată de rostul nașterii omului pe pământ, culminează cu scandalul făcut preoților la parastasul de 40 de zile organizat pentru odihnirea sufletului celui care simțise, înainte de a muri, că îi intrase un vierme negru în măduva oaselor. Atunci, Niculae le relatează tuturor că dispărutul își presimțise moartea și că îl avertizase asupra ciudatei boli de care suferea: „nu e o boală pe care să ți-o îngrijească altul (subl. aut.), începe întâi de pe os, pe urmă vezi o grămadă de prostii, de nimicuri” (Marin Preda, *Morometii, II*, București, Ed. „Jurnalul Național & Curtea Veche Publishing”, 2009, p. 62; toate citatele vor fi date după această ediție). Din cele ce spuseseră răposatului cumnat, ne reține atenția faptul că era vorba despre o boală care îi paște pe toți și că aceasta va intra în sat pe furis. Funestul prezicător se referea chiar și la „un parastas general, cu laude...”, exprimându-și regretul că nu va mai putea lua parte la el.

Dogar de meserie, fără a avea vreo doagă lipsă, lucidul Sandu Dogaru, scăpat teafăr din războiul împotriva Uniunii Sovietice, avea în vedere - cred eu - parastasul general pe care îl vor pregăti satului românesc comunistii instaurați la putere de tancurile sovietice. Mărețea colivă comunistă a acestui parastas general, demnă de o viitoare Zi a recoltei, va să fie făcută dintr-un grâu plin cu neghină - din acela deja dat de stat țăranilor, cu împrumut, pentru însămânțare. Pe plan local, la Siliștea-Gumești, grâul cu neghină fusese „diseminat” odată cu propaganda din orașul cel mai apropiat, al cărui nume face parte din aceeași buruienă sferă semantică: Pălămida. Buruienăsele laude propagandistice aduse de apostolii noii religii, printre care se va număra cu onor și tovarășul Niculae, vor fi indigeste pentru silișteni, deoarece coliva făcută într-o pomenire vechiului sat românesc va avea gustul

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Colivă din grâu cu neghină

amar al făinei de grâu în amestec cu neghină și cu pălămidă.

Până să ajungă la cântarea prohodului pentru proprietatea privată și a veșnicei pomeniri pentru întovărășire, noua faună a activiștilor de partid a avut serios de furcă prin arie cu țăranii, pentru îndeplinirea cu succes a colectivizării. Aceștia trebuiau serios lămurii în privința dării la stat și la S.M.T. (Secția de Mașini și Tractoare) a cotelor obligatorii (grâu curat, față de sămânța cu neghină pe care o primiseră), a restanțelor și a sămânței împrumutate („Păi bine le-a făcut, zise Moromete, să se învețe minte să se mai încreadă în stat” - p. 188). Urma, desigur, deposedarea de unelte, de animale și de pământ prin liberul consimțământ dat sub represalii, pe drumul neabătut spre colectivizarea forțată. La gazeta de perete a ariei principale din mijlocul islazului siliștean, alături de lada de nisip și de uneltele destinate pazei contra incendiilor, sta scris cu înflorituri medievale un articol care, după ce începea cu o frază caragială („Un popor, sau o mulțime cum o numim, n-a putut fi liber decât prin puterea de unire și consolidare între el fără a se ține seama de burghezimea care ne-a supt sângele”), continua cu o laudă adusă forței dirigitoare unice: „Partidul Muncitoresc Român este singurul partid care poate să culmineze gândurile tuturor ce ar putea să se gândească la o supraputernicie” (p. 322).

Având în gând... „gândurile tuturor ce ar putea să se gândească”, tovarășul Niculae își începe munca organizatorică și de propagandă în satul natal sub rele auspicii în privința spicelor ce trebuiau recoltate sub stricta supraveghere a activiștilor de partid. Cel mai rău lucru care i se putea întâmpla a fost că era să fie omorât pe treptele primăriei de refractarii consăteni (în fine, de foștii consăteni). Semnificativ pentru falia existentă între fostul fiu al satului și mulțimea care îl asculta, dar și pentru disensiunile din rândurile ascultătorilor, diferiți din punctul de vedere al înzestrării lor materiale și mintale, este intruziunea în mijlocul adunării a unor prezențe insolite: „În acest timp apăruse pe dealul care urca cu

zece cincisprezece metri satul mai sus, și la poalele căruia se afla primăria, un car cu boi. În el stătea un flăcău și el intra liniștit în mulțime, silind toată lumea să se desfacă și să-l lase drumul liber. [...] O babă profită și ea de această spărțură făcută în mulțime de carul cu boi și trecu cu niște pui de găscă, cu o expresie la fel de călătorită ca și a feciorului, deși ea mergea desculță pe jos...” (pp. 129-130)

Văd, pe de o parte, în intrarea în mulțime a carului cu greoi boi lentoarea unor consăteni în a răspunde la eforturile depuse de propagandă pentru a-i colectiviza. Pe de altă parte, mersul puilor de găscă în urma boilor sugerează naivitatea altora în a se încrede în promisiunile ideologice făcute. Odată boii convinși, puii de găscă puteau fi lesne mânați și manipulați de activiști. De altfel, boii vor avea rolul lor bine precizat în economia simbolică a acestui palier al narațiunii: într-un sat vecin, Zâmbreasca (cunoaștem expresia „a face zâmbre”), țăranii au ticluit un plan de atac în urma căruia aceste puternice animale au fost gonite înspre un camion ce aducea milițienii în sat pentru a le înăbuși revolta împotriva dării cotelor. Camionul era să fie răsturnat în șanț, viața milițienilor a fost pusă în pericol, iar personajul Plotoagă dă glas unii reflecții profunde: „ce poți să le faci la niște boi!” (p. 364). Președintele sfatului se referea, cu siguranță („cu siguranța impunității”), chiar la boi.

Față de fostul consătean Niculae Moromete, aflat în „vizită de lucru” prin arie, un țăran își exprimă frustrarea că nu i-a ieșit grâul însuțit, așa cum se pilduiește prin parabola semănătorului. Nici nu avea cum să răsără altfel: sămânța dată de la stat nu are niciun dram de divinitate, pentru că nu este aruncată cu generozitate, ci cu împrumut meschin, fiind plină de neghină. Dimpotrivă, statul ateu era acela care voia să profite de pe urma învățaturii din parabola cristică, deoarece avea pretenția să i se returneze grâu curat, fără urmă de neghină. În campania militarizată, propagandiștii nu s-au sfiit să apeleze la cuvântul preotului care, după slujba ordinară, a îndemnat credincioșii să se

ducă le secere și să predea cotele („Asta e o logică?! exclamă Moromete furios. De ce îl amesteci pe preot în astea? Că doar tu nu crezi în Dumnezeu!” - p.339). În plus, activiștii trimiși de la Pălămida voiau să găsească și la Siliștea-G(l)umești teren propice pentru însămânțarea ideologiei comuniste. Aceste semințe rele, recutate dintre localnici, se apucă să combată efectele acțiunii chiaburilor, întocmesc liste cu agitatorii contra regimului și trec la contra-acțiune împotriva aceluia care tulbură bunul mers al străngerii recoltei.

Printre primii oameni din sat care își dau seama de „beneficiile” aduse de socialism este, fără îndoială, tatăl tovarășului Niculae: „- De la bogat ia tot, iar săracului nu-i dă nimic! zise el. [...] Păi ăsta e socialismul vostru! Fiindcă noi ne ducem acum să secerăm, zise Moromete, dar nu mai e rodul muncii noastre al nostru, și nici să zici că ni-l ia și îl dă ăluia care n-are. Înțelegi dumneata?” (p. 276). Fiul nu vrea să înțeleagă și își asigură tatăl, care acum este nevoit să secere (ceea ce nu făcuse cu vreo 15-20 de ani în urmă, când erau atâtea brațe de muncă în familie), că însuși pământul pe care calcă nu mai este al lui. Alarmat tată primește o serioasă (muncă de) lămurire de la înrăitul activist, din rândurile căreia „spicuiesc” următoarele: „- Tot ce e proprietate se desființează, inclusiv pământul, tăie glasul lui Niculae, și pronunțând aceste cuvinte el se uită în zare posomorât, ca un emisar care știe dinainte ce vaiete și plâns de femei aduce el cu sine; dar tot ceea ce ținea de puterea lui era doar să fie drept, să desființeze adică peste tot fără excepție proprietatea, pentru ca durerea și izbăvirea să fie generale. Sau crezi, continuă el, că la orașe construim socialismul și desființăm proprietatea, și la țară vă lăsăm pe voi de sămânță! Nimeni n-are drept asupra a nimic, decât asupra muncii brațelor sau a minții lui. Iar pământul a fost la început liber ca și omul și trebuie să redevie liber” (pp. 276-277).

Replica părintească vine destul de tăioasă: „- Crezi, zise atunci Moromete, că omenirea asta, de când e ea pe pământ,

n-a știut să trăiască și venirăți voi s-o învățați?! [...] Adică voi sunteți mai deștepti decât tot globul? Știa bine acum cum era cu rotundimea planetei, tot se alesese și el cu ceva că îl ținușe pe Niculae la școală, atât cât ținușe” (p. 277). Bineînțeles că fiul pufni cu țâfnă: „- Și ce te miri așa? Sigur că suntem mai deștepti” (*ibidem*). După ce îi mai puse fiului o întrebare („- Cu Stalin în cap?...”), Moromete nu mai așteptă răspunsul și îi veni să se ușureze: „Și se enervă brusc și porni din loc, o luă încolo pe drumul de plan cu o țintă foarte precisă; se opri la marginea unui lan de porumb și rămase câțva timp cu spatele întors” (*ibidem*).

Cât de deștepti erau activiștii se observă din comportamentul unei foarte tinere însoțitoare a lui Niculae din timpul „vizitei de lucru” prin arie: „Fata îl însoțea cu un vag aer de subalternă - tovarășul era de la raionul de partid, ea era doar de la U.T.M. - se oprea odată cu el, se uita direct la țăranii cu o privire sigură de sine în care nicio clipă nu licărea îndoiala asupra rostului ei printre acești oameni sau asupra importanței prezenței ei acolo, ca și când de când lumea țăranii ar fi fost astfel însoțiți de alții mai înțelepți decât ei și fără de care existența lor de țăranii nici n-ar fi fost posibilă” (p. 288). În acei ani ai „obsedantului deceniu”, un tânăr general pune tunurile pe țăranii vrânceni, devenind, peste ani, comandantul suprem al forțelor armate, genul carpatin și „primul agricultor al țării” (sintagmă preluată din cele citite cândva de Moromete din ziare, în poiana fierăriei lui locan).

Dacă e să ne referim la deșteptăciunea de care se credea în stare tovarășul Niculae, trebuie citată mărturisirea pe care el o face notarului din comună, care l-a recrutat pentru urmarea școlii de partid: „Tata a uitat sau se prefăce că a uitat, dar tot de trufie m-a oprit de la școală, credea că el e centrul universului, și cum le aranjează el așa e bine, toată lumea trebuie să-l asculte... Nu-l cunoști, dar să-l fi văzut ce-a fost el odată. Știi cum se adunau oamenii când îl vedeau că iese la drum și se așază pe stănoagă? Îi vedeai cum o iau

agale, unul de la o poartă, altul de dincoace, altul din fundul grădini! Și să știi că nu le spunea nimic! Ei spuneau! Dar știau că el îi ascultă și... Ei! acuma s-a terminat, îl vezi cum îi ia altul vorba din gură fără niciun respect și el lasă fruntea jos și nu mai zice nimic. De ce? Aici s-a întâmplat ceva și nimeni n-o să știe vreodată ce-a fost cu el, poate doar mama, dar eu nu cred!...“ (pp. 84-85). Tata nu i-a mai plătit taxele de școlarizare nu din invidie (dintre toate personajele romanului, niciunul nu posedă inteligența lui), ci pentru că nu îi aducea nici un „beneficiu“ și pentru că timpul nu mai avea răbdare. În privința Catrinei Moromete, ea nu și-a dat seama cu cine se măritase, iar inflexibilitatea în atitudinea dușmănoasă față de bărbat se aseamănă foarte mult cu aceea manifestată de o altă bigotă din opera lui Marin Preda: mama lui Victor Petrini, din romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Ieșit la secere cu tovarășul Niculae, cu llinca și cu fiul Titei, Sande, capul familiei își exprimă una dintre veșnicile sale nedumeriri la îndemnul lui Ilincai: „- Hai, tată, lasă acuma discuția, îi zise, pune mâna și taie de legături, cât e grâuul jilav, ce aștepti, să se urce soarele la miez de zi? - Unde-o fi văzut fata asta soare, eu nu înțeleg! răspunse Moromete“ (p. 277). Fiind atenți la limbajul subversiv, am putea înțelege că este vorba despre tăierea, iar nu despre strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS), atât timp cât nu s-a înălțat soarele, care era una dintre emblemele comunismului, alături de secere și de ciocan. Însă, la fel ca la sfârșitul primului volum al romanului, timpul nu mai avea răbdare: „Într-adevăr la răsărit norii se dăduseră la o parte și la marginea orizontului apăruse buza roșie a discului solar. Deodată întreaga lume se schimbă, peste întinderea de spice începu să joace o pulbere care era când aurie, când albicioasă, amestecată cu reflexe albastre și verzi, când strălucitoare de rouă pulverizată parcă și în aer, nu numai peste spice și porumburi, de mâinile invizibile ale dimineții. Soarele ieșea implacabil și triumfător punând astfel capăt acestei ore nesigure de pe pământ când nu e nici noapte, nici zi, și găsindu-i pe oameni gata aplecați la rădăcina spicelor, celebrând, pe lângă un vechi blestem, țâșnirea de foc a razelor lui“ (pp. 277-278).

Lumea se schimba, i se făcea capătul perioadei de tranziție înspre socialism, secerătorii trebuind să se aplece anevoie la rădăcina spicelor, care nu mai erau ale lor de acum înainte. La întrebarea dacă „în bine sau în rău se schimbă Moromete“ am putea răspunde că nu s-a prea schimbat, în pofida timpurilor vitrege, din moment ce a rostit vorbele testamentare că el totdeauna a dus o viață independentă.

templu și icoană

lui Peter Sragher

Zeita mea cu ochi rotunzi,
o, Hera, dragă Hera,
nu am curajul să îi spun,
când noi pe stradă ne-nălțăm:
„Hei,
Ádonis, kaléheméra!“

Păi, nici nu știu ce nume ai,
frumosule cu ochi albaștri!
Eu îți zic Ádonis, fiindcă,
atunci când ne-nălțăm,
pe drum,
privirea ta mă zboară-n aștri.

Da' nu e bine, nu-i așa,
zeită protectoare?
Aș vrea să îl opresc și să
îl umplu de săruturi dulci
din cap până-n picioare.

Oricare nume porți, tu ești
un Ádonis. Al meu. Dar rece.
Mă țin de pasul tău încet,
merg după tine peste tot,
zi după zi ce trece.

Da' să știi tu că nu așa
răbdarea o să-mi țină!
La ochii mei nici nu te uiți,
la bilețele nu răspunzi:
cu ce sunt eu de vină?

Pe Hera și Hekate, -acum,
mă jur că o să-ți fie
un iad viața, foc și scrum,
văpăi și flăcări și durere,
din câtă-mi faci tu mie!

- Hei, Photis, spune-mi,
ce-ai văzut,
ce-ai auzit prin piață?
- Stăpână, tocmai m-am întors
și oamenii vorbeau șoptit:
„Nu va scăpa cu viață...“

Era un tânăr... Se plimba,
ziua-n amiază, -n stradă.
Un lup turbat l-a atacat,
trimis de vreo zeită,
care a vrut să-l vadă

căzut și doborât. Umplut
de sânge. Sfâșiat cumplit.
- Să fie-atât de lașe uri
care au ars adânc, mocnit,
în suflet de zeită?

Oh, nu! Tu, Maică Precistă,
mă iartă, Maică bună!
Cu vrăji la templu m-am jurat,
blesteme am urzit pe-ascuns
și am urlat la lună.

Tu șterge-mi lacrima din ochi!
Alină-orice durere
iubitului meu Ádonis! și-n
genunchi, la piept îmbrățișez
icoana-ți, în tăcere.

oracol și epitaf

Elenei Lazăr

Tacitus, *Ann.* XII, 63:
*Namque arctissimo inter
Europam Asiamque diuortio
Byzantium in extrema Europa
posuere Graeci, quibus Pythium
Apollinem consulentibus, ubi
conderent urbem, redditum
oraculum est, quaerent sedem
caecorum terris aduersam. Ea
ambage Chalcedonii monstra-
bantur, quod priores illuc aduec-
ti, praeuisa locorum utilitate,
peiora legissent.* „Căci grecii au

Trei poeme de Liviu Franga

Întemeiat Bizanțul la capătul
Europei, pe locul cel mai strâmt
care desparte Europa de Asia.
Consultându-l pe Apollo
Pythianul unde să întemeieze
orașul, oracolul le-a răspuns să
caute loc de așezare în fața
pământurilor orbilor. Prin această
enigmă se făcea aluzie la chal-
cedoni, fiindcă, după ce
ajunseseră cei dintâi acolo și
văzuseră primii poziția favora-
bilă, aleseseră alta, mai rea.“
(Trad. George Guțu, 1995). Alte
surse: Herodot IV, 144; Strabon,
Geogr. VII, 320

*Ai să ajungi în țara pe unde
piciorul nici unui
alt popor curajos
nu a pășit avântat.
Întemeiată de tine va fi o cetate
ilustră
care se va ridica-n țara
poporului orb.*

Ruptă-n fășii, dimineața urcă.
Ancoră grea
de la fundul mării.
Stau pregătite
aliniate
corăbiile megariene, de mult.

Doar semnalul
încă lipsește.
Și vântul.
Ca flota Atrizilor încremenită
la Aulis.

Poporul adunat așteaptă
înaintea corăbiilor, pe platou,
sosirea crainicului.
Mesagerul face un pas –
liniște – oracolul grăiește astfel:

*Traversați o mare mare,
o strâmtoare, iar o mare
și cetate veți întinde drept în fața
orbilor.*

Poporul ridică fruntea spre cer,
ochii îi pleacă-n pământ.
„Zeule atotputernic la Delphoi,
minților noastre adu-le lumină!“

Byzas ridică scutul,

ridică lancea, își pune
coiful apăsător până la grumaz.

„O, Zeule delphic, cetatea
purta-va
în veci numele meu. Lumina ta,
lumina Mégarei, lumina
numelui grec
voi aduce între cele două
întinsuri ale pământului
despărțite de strâmtoare.
Și toți cei care
vor vedea cetatea ridicată
de mâna mea,
de credința mea în tine,
purtând numele meu,
vor orbi pentru totdeauna.
Fiindcă nimeni nu a văzut
locul acela,

pentru cetatea aceea,
hărăzit veșniciei și slavei
urmașilor lui Byzas.“

*Da, am ajuns în țara pe unde
piciorul nici unui
alt popor curajos nu a pășit
avântat.
Întemeiată de mine a fost
Cetatea lui Byzas,
care s-a înălțat spre fala
poporului grec.*

crux. chi-rho. pax

Părintelui profesor
Gheorghe Holbea

toutonika
(Eusebios din Caesarea,
Vita Constantinii, I, 28)
„cu acest [semn] învinge!“

*transuersa X littera <I> summo
capite circumflexo*
(Lactantius, *De mortibus perse-
cutorum*, XLIV, 5)
„littera [greacă] ? [chi] tăiată
vertical de un I
cu partea de sus rotunjită“

O, mamă, spune-mi, dacă vrei,
o, mamă, scumpă mamă,
de ce visez că, -n flori de tei,

dând somnului meu vamă,

adorm cu capu-n poala ta
și, -ntr-un alt vis, se face
pe cer că-mi pare-a apărea
cu Pruncul, Precista, în pace.

Iar, blând, Preasfânta-mi
zice-așa:
„Tu, mare Constantine,
cu Crucea-ai biruit cândva.
De Cruce ți-e rușine?“

O, Maică sfântă, i-am adus
prinos de mulțumire
slăvitului tău Fiu, Iisus,
dând ordin în oștire

să coasă pe romanul steag
însemnul Crucii, care,
pus peste sfântul *chi-rho* drag,
aduce-nfricoșare

vrăjmașilor. Ei cad, pe rând,
și armia romană
spre cer înalță-un singur gând:
Prin cruce iei coroană.

Dar Maica nu-mi răspunde. Ea
în brațe Pruncu-și ține.
Mă văd apoi, cumva, cândva,
prin razele senine
de soare, Crucea luminând,
cum mă apropii tainic
de Sfânta Sfințelor. Un gând,
pe veșnicie trainic,

I-aduc Preasfintei. E-un întreg
oraș. L-arăt cu palma.
Vreau taina Maicii s-o dezleg
prin veacuri scurși de-a valma:

„El pace lumii-a dăruit,
spunându-i: *Pace vouă!*
În lume vin și eu, smerit,
să-nalț cetate nouă.

De-acuma pace fi-va-n veci!
În pacea constantină,
trăi-vor toți, romani și greci,
pe vatra bizantină.

Cetate nouă va-nflori,
Anthousa Constantinii.
Cu nume nou o voi numi,
cu numele luminii

prin care Crucea a salvat
de întuneric omul.
A doua Romă-am ridicat
și-n mijlocul ei, domul

Sfintei Sophía. Ea va fi
simbol creștinătății
și gândul meu va stăvili
hotăr păgânătății.

În veacuri și în mii de ani,
Orașul, Maică bună,
iubirea lui Hristos, nu bani,
va face-a lui cunună.

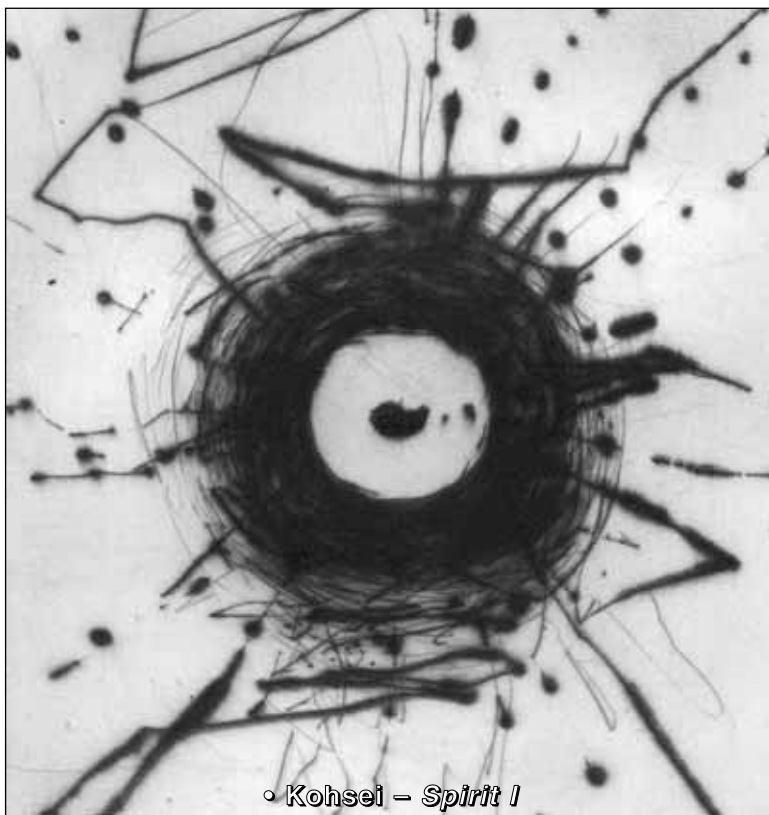
Căci prima Romă-a obosit
și mut îi este glasul.
O nouă eră s-a trezit.
Ei îi vestesc eu ceasul“.

O, mamă, pe mormântul tău
îmi plec, acuma, fruntea.
M-ai izbăvit de orice rău.
Voi trece, și eu, puntea.

Nu înainte de-a primi
botezul Mântuirii.
Cu *chi-rho*-am început a fi
soldatul ne-muririi.

Cu *chi-rho*-acum mă pregătesc
să urc, mamă, la tine,
în poala ta să-mi odihnesc
povara vieții pline.

De-acuma nu te-oi mai visa,
măcută, doar pe tine.
De sus orașul voi veghea,
iar îngerii pe mine.

• Kohsel – Spirit I

Cartea de teatru

Ariel povestind aventuri din lumea scenei

De fapt, în cele ce urmează este vorba despre mai multe personaje supranumite aidoma celui năstrușnic, poznaș spirit al aerului din insula magicianului Prospero. Aceste *dramatis personae* ale unor captivante istorii, confesiuni, mărturii sunt secretarii literari, ieșind de după somptuoasele falduri de catifea roșie ale unei cortine de teatru, după cum se înfățișează aspectuoasa copertă a cărții ce le este dedicată: „Ariel din spatele scenei”. Inițiatorul acestui demers editorial (asumat de Universitatea „Babeș-Bolyai”. Presa Universitară Clujeană) sunt Elisabeta Pop, care a fost peste trei decenii secretara literară a teatrului orădean. Vetuța, cum este tandru alintată în lumea teatrală, împreună cu Raluca Sas-Marinescu, o tânără conferențiar universitar de la Facultatea de Teatru din Cluj s-a avântat într-o amplă întreprindere, care a însemnat un serios volum de lucru, semnând împreună o carte importantă, cu valoare de prețios document, pentru că pune în discuție, problematizează statutul unei profesii de maximă importanță în lumea teatrului.

În *Argument*, Elisabeta Pop, cu darul ei de povestitoare, spontaneitatea, sinceritatea și farmecul ei, ne relatează cum s-a ivit ideea cărții, câte întrebări și-au pus cele două autoare, cum s-a oferit imediat să le sprijine regretatul Mircea Bradu, cum a decurs întreaga perioadă de corespondență cu colegii din țară și din afara ei. În scrisori, s-au reînviat amintiri frumoase dintr-o perioadă când nu exista Google, internet,

calculatoare, telefoane mobile și au fost evocați mulți dintre cei care nu mai sunt printre noi. „Se cuvine să ne amintim numele lor, să le citim și recitim cărțile. Ne-au rămas de la ei prețioase jurnale, cărți de poezie, piese, romane, eseuri, cronici, monografii ale teatrelor, scrisori, traduceri, toate pline de sensibilitate, de modestie și de talent”, afirmă Elisabeta Pop. Din păcate, după cum suntem înștiințați, nu toți cei invitați să participe la realizarea cărții au putut să și răspundă prezent la „mobilizarea generală”, din varii motive, toate serioase. Dar cei care s-au strâns în jurul acestei mese rotunde – care are aerul unei întruniri de familie, pentru că toți acești Arieli sunt înrudiți spiritual, foști și actuali secretari literari, consultanți artistici, unii dintre ei deveniți directori ai teatrelor unde și-au început activitatea – au avut ce povesti: Doina Modola, Mariana Voicu, Zeno Fodor, Anamaria Narti, Adriana Popescu, Doina Papp, Roxana Croitoru, Doina Popa, Anaid Tavitian, Raluca Tulbure, Florin Faifer, Miruna Runcan, Marinela Țepuș, Tamara Susoi, Eugenia Șarvari, Mona Sandu, Gențiana Ionescu, Claudiu Groza, Codruța Popov, Ovidiu Cornea, Daniela Vartic, Cristina Rădulescu, Lucian

Vărsăndan, Mircea Zaharia, Larisa Turea, Nicolae Coande, Dumitru Velea, Victoria Balint, Florina Dometi, Ramona Gabriela Nemeș, Arpád Levente Biró, Orsolya Bozsodi-Nagy, Márta Fazakas, Enikő Fekete.

Le-am citit cu interes istoriile personale care se confundă, în cazul multora dintre ei, cu o lungă perioadă din istoria teatrelor unde au lucrat, cărora li s-au dedicat. Sunt pagini pline de întâmplări care au freamătul viului, reconstituind scene de viață teatrală, evenimente, întâlniri admirabile cu personalități marcante, regizori, actori, dramaturgi. Mă întorc de multe ori la excepționalul „Memorial al repetițiilor” ținut de Roxana Croitoru, în acea

perioadă de grație când Vlad Mugur, „Meșterul”, lucra *Hamlet*, un spectacol testamentar, la Naționalul clujean, și am senzația că văd cu ochii minții multe dintre cele evocate, expresiv, cu o delicată atenție, cu subtile observații și nuanțe. Foarte dense și sistematice, detaliate sunt însemnările regretatei Mariana Voicu, autoarea desenând cu precizie (avea și talent de plastician pe lângă cel scriitoricesc) portretul bunului secretar literar, cu toate atribuțiile acestei funcții. „Constructor al arhitecturii repertoriale”, „manager artistic”, „memoria teatrului său” sunt câteva dintre caracteristicile definitorii ale secretarului literar. Sau, așa după cum citim în alte intervenții: „personaj-cheie, polivalent, ubicu și emblematic, eminența cenușie a teatrului”, „paznicii cuvintelor”, „adevărați fermenți ai vieții teatrale” (potrivit lui Matei Vișniec, prezent și el în carte, cu o luminoasă amintire despre Mariana Ioan), factor de echilibru înzestrat cu talentul diplomației într-o lume în care orgoliile dau în clocot, în fine „creierul mic” al teatrelor, după cum zicea I.D. Sirbu.

Vetuța cea tinerească (știe ea de ce o numesc așa) – ce portret admirabil, colorat cu multă afecțiune și prețuire îi face Doina Modola, la rândul

ei foarte sugestiv și delicat surprinsă într-un atașant profil trasat de fosta ei studentă (una preferată) Eugenia Șarvari – spune, cu mult haz, că mai ales secretarele literare erau ca un fel de Maica Tereza. Care „ostoiau” multe orgolii, încercând să facă pace, să instaureze armonia. Ce lucru extraordinar, câtă generozitate, bunătate, finețe sufletească, toleranță, răbdare îți trebuie pentru asta!

Aș vrea să închei, pentru că nu am de gând să povestesc toată cartea; ce scriu e doar o invitație la lectură, una plăcută, interesantă, folositoare. Configurând imaginea convingătoare a unei profesii complexe, creative, pasionante. Făcută cu vocație, dedicare, cu devoțiune chiar, așa că e de înțeles delicioasa declarație a lui George Banu: *dintotdeauna am iubit „secretarele literare”*.

Semnificativ este faptul că, la ora actuală, când se fac tot felul de schimbări aiuristice, fără cap, această carte-ghid a unei profesii esențiale pentru teatru se constituie, potrivit Ralucăi Sas-Marinescu, într-o pledoarie pentru salvarea acestei meserii. „Acum ne rămâne să facem ce-am făcut întotdeauna: să ne luptăm pentru un statut ferm și să nu-i lăsăm pe alții să ne spună în ce constă treaba noastră”.

Adaug doar că „Ariel din spatele scenei” conține și un atrăgător album foto cu chipurile celor prezenți în carte, cu alți oameni de teatru, cu afișe de la evenimente teatrale, coperte de caiete-program, de carte, cu frumoase amintiri.

Carmen MIHALACHE

Crochiu

Laurențiu Stan m-a convins

A fost profesor, dar și artist plastic. A locuit aici, în apropierea casei mele, pe strada Măgura Cașin, în colț. Fiica se numește – cum altfel? – Laurenția Crîngu. Soțul este medic la Constanța, tot băcăuan. Au fost colegi de clasă la Liceul „Vasile Alecsandri”.

Nici nu-mi amintesc exact cum ne-am cunoscut. Am fost invitat la el. Oricum, am remarcat această întâlnire de interes al lui pentru artele plastice. Mi-a arătat unele imagini și m-a convins. Am văzut și activitatea lui serioasă

dintr-o anumită perioadă, interbelică. Atunci a avut expoziții la Salonul Oficial. La Bacău expunea, era luat în seamă și atunci mi-am dat seama de calitatea picturilor și de nivelul la care ajunsese arta lui. L-am dinamizat să-și strângă lucrările și să facă o expoziție la Galerile de Artă ale Muzeului din Bacău. Așa s-a relansat, cum s-ar zice.

El venea dintr-o altă zonă; era profesor de geografie. Soția era și ea profesoară, Tiberia Stan, de limba română, la Liceul Pedagogic din Bacău. A avut un moment de criză, în care pur și simplu a abandonat pictura. Ajunsese să lucreze pentru el, acolo. Am reușit să-l întorc la unelte. Am strâns lucruri mai nou făcute cu cele mai vechi și am făcut expoziții, care a fost un succes, prin calitatea picturilor.

Tablourile lui arătau moda timpului: erau o parte de grafică, despre ceea ce se întâmpla în epocă, cu desene destul

de multe, peisaje și portrete. Preocupările artiștilor timpului erau mai ales peisajul, natura moartă. Peisajele lui sunt inspirate din locurile prin care a fost și a trăit (a fost în învățământ în mai multe locuri) și așa a lăsat mărturie.

A îmbrățișat mai multe feluri de exprimare: desen, grafică, acuarelă, tușuri, pictură propriu-zisă (ulei pe pânză). Dintre toate, interesant mie mi se pare peisajul. Am urmărit tablourile lui la retrospectiva de la centenar, în 2010. Mi s-a părut tipic pentru perioada dintre cele două războaie mondiale și regret că istoria a venit și a tras acea perdea peste activitatea dânsului. A fost inclus în „Enciclopedia României” din 1940 a lui Lucian Predescu, pentru că a fost o personalitate a țării.

Era deosebit: un om informat, în acțiune, îl interesa ce se întâmplă în lume. L-am dus la el pe Mihai Grecu,

pictorul din Republica Moldova, care a făcut armata aici, la Bacău. Am fost împreună pe la garnizoană și apoi am vrut să-i arăt atelierul altor pictori băcăuani. Am fost acasă la el și i-am văzut atelierul. Atunci însă era un spațiu gol; se auzea așa un ecou, pentru că se pregătea de plecare la Constanța. Cred că avea amenajat în mod special un atelier.

Am îngrijit cu mare drag albumul din 2010, împreună cu Ioan Dănilă și Dionis Pușcuță. Am vrut să-l punem în evidență, să arătăm ce persoane au locuit în Bacău de-a lungul timpului. Sunt multe tablourile lui Laurențiu Stan în colecții particulare. M-au surprins cât de multe erau în Bacău; oamenii achiziționaseră de-a lungul timpului. A fost o întâlnire fericită faptul că o personalitate de nivelul lui a locuit și a fost în Bacău, deci în locul pe care l-am populat și noi.

Știu că există propunerea ca școala din comuna natală, Letea Veche, să se numească „Laurențiu Stan”. Ar fi formidabil, pentru că ar îmbunătăți imaginea localității. Satul l-ar recâștiga pe cel care până la urmă i-a dus faima fără să vrea neapărat.

Ilie BOCA

Arta grafică japoneză fascinează, impresionează și subjugă. Este incredibilă forța puternică de penetrare în inima și mintea publicului, indiferent de pregătirea estetică, profesională sau de zona geografică. Spiritul japonez are un feeling aparte, aplicat pe tot ce este profund, uman și de bun-simț. Există un filon ancestral al creației, atât de vechi înrădăcinat, încât nu mai are nevoie să-și demonstreze unicitatea. Integrează cu ușurință fenomenele artistice care se succedă cu un firesc inimaginabil. Toate creațiile sunt universale și nipone în același timp. Tehnicile vechi și noi ale gravurii occidentale sunt preluate, practicate simplu și firesc și, fără să fie măcar filtrate, nasc o concepție originală, care se revarsă apoi asupra Occidentului ca sursă de inspirație. Este un fenomen inexplicabil.

Încă de la prima bienală de grafică din Cluj, cu un sfert de secol în urmă, a fost o largă participare a artiștilor din Japonia, care a înălțat nivelul expoziției în mod considerabil. Alături de artiști consacrați, au surprins studenții de la institutele de rang ale Japoniei, neconsacrați atunci, care la ora actuală sunt în vârful graficii mondiale. Marele Premiu a fost acordat unui anonim la acea vreme, Ohia Masaaki, prezent pe simezele Galeriilor „Karo”, ajuns între timp recunoscut pe plan mondial. L-aș încadra în această categorie pe tainicul personaj care se ascundea sub pseudonimul Kohsei, păstrând misterul, deși a vizitat de mai multe ori țara noastră, inclusiv Bacăul. Alături de Toshio Yoshizumi, indiscutabil o forță artistică majoră, a susținut o

Ovidiu PETCA

„Spirit“, un feeling aparte

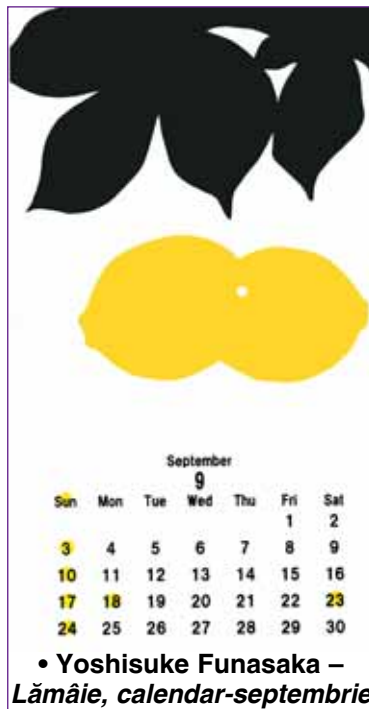
• Yasuhiro Oki – Vede

serie de expoziții la Cluj, Timișoara, Arad, Bacău, manifestări finalizate cu donații substanțiale unor muzee și instituții culturale din România. La expozițiile *Tribuna Graphic*, în special ediția din 2016, o ediție exclusiv niponă, au fost invitate toate generațiile de creatori consacrați, mulți dintre ei fiind prezenți în expoziția de la *Karo*. În această prezentare mă voi rezuma la aceste nume.

Din generația veche l-aș aminti, în primul rând, pe Yoshisuke Funasaka (n. 1939), care prin serigrafiiile sale abstracte a uimit lumea în ultimele decenii ale secolului trecut, fiind prezent cu lucrări de serie, dar care poartă amprenta inconfundabilă a artistului. Din această categorie de vârstă face parte Yasuko Sawaoka (n. 1939), artista fiind prezentă cu o tehnică specială, inventată în

Japonia. Este vorba de un fel de litografie realizată pe placă de lemn, tehnică larg împărțită de generațiile ulterioare. Mio Omori (n. 1942) a impresionat juriile bienalelor clujene cu lucrările sale de o sensibilitate ieșită din comun, trăiri spontane realizate în acvatinta.

Yoshio Imamura (n. 1948) este un specialist în utilizarea și combinarea tehnicilor de metal. Sunt recunoscute mezzotintele sale color. Din aceeași generație și categorie face parte Katsunori Hamanishi (n. 1949), care a făcut un glisaj în timp de la o viziune conceptualistă inițială, la una figurativă, tradiționalistă. Aș aminti recente cicluri de kimonouri. Este autorul unor mezzotinte ferme, bogate în detalii, în contrast cu cele poetico-impresioniste realizate de Imamura. Tetsuo Yamashita (n. 1952), în vogă în anii '80, dispărut din lumea competițională, este prezent cu trei lucrări mai speciale, o fuziune între grafica tradițională, xilografie și obiect. Haruko Cho (n. 1953) este o artistă multilaterală, care s-a remarcat cu creațiile sale digitale de mari dimensiuni. Persoană curioasă și atentă evaluatoare de artă, cunoscută galeristă și inițiatoră de manifestări artistice, precum o recentă bienală de grafică pornită la Tokyo, a vizitat Clujul cu ocazia expoziției *Tribuna Graphic 2013*. Yasuhiro Oki (n. 1955) a fost o prezență constantă la expozițiile clujene, apreciat de public,

• Yoshisuke Funasaka – Lămâie, calendar-septembrie

în special pentru xilografurile sale colorate. Kazuo Sakohata (n. 1955) reprezintă curentul serigrafistilor japonezi, care printru altele au pus bazele afișului modern japonez, o influență covârșitoare pentru arta occidentală. Fudezuka Toshihisa (n. 1957) este o prezență aparte, care s-a dezvoltat de la conceptualism către o viziune minimalistă. Dai Kobayashi (n. 1957) nu este un artist prolific, dar operele sale sunt impecabile din punct de vedere tehnic, dublate de un mesaj profund, penetrant. Tamekane Yoshikatsu (n. 1959) este unul dintre cei mai activi și apreciați artiști la ora actuală. Lumea artistică și colecționarii sunt impresionați de producțiile sale luminoase și de ritmul

susținut al muncii de creație, vizibil în succesiunea numeroaselor expoziții personale. Tomiyuki Sakuta (n. 1960) este un star în lumea graficii, datorită nu doar operei unitare, ci și prin prezența sa la manifestări de rang, unde este constant premiat. Keisuke Yamamoto (n. 1961), litograf de excepție, creator de atmosferă, cu un stil și o tehnică personale, se bazează pe un desen impecabil. Chiemi Itoi (n. 1962), Ayako Yoshii (n. 1982), Ito Kei (n. 1983) și Yuki Saito (n. 1982) sunt descoperirile bienalelor clujene, unde au obținut premii importante, un început promițător pentru cariera lor viitoare. Hiroaki Sano (n. 1972) a dus la perfecțiune litografia pe placă de lemn. Datorită mișcării susținute de noua generație, această tehnică a pătruns în Occident. Hiroaki Sano este prezent în expoziție cu două xilografii moderne, în spiritul tradiției japoneze. Taichi Kodama (n. 1978) este un reprezentant al noului curent în domeniul serigrafiei, o viziune abstractă cu elemente repetitive care creează câmpuri imense de lumină și culoare.

Închei această scurtă prezentare cu un reprezentant de seamă al generației noi, Akimitsu Tamawake (n. 1975), aflat în vârful carierei artistice. În ultimii ani asistăm la o adevărată explozie creatoare la acesta, o viziune între tragic și ludic, realizată cu mijloacele gravurii clasice.

Sper ca expoziția „Spirit”, găzduită de Galeriile „Karo”, prin această mostră esențială și subiectivă în același timp, să fascineze publicul din Bacău.

Știu un loc unde se poate găsi stampă japoneză pe alege, îndeosebi cea mai veche de 100 de ani, nu ai cum să pleci de acolo cu mâna goală. Este vorba despre Japanese Gallery, magazin aflat la numărul 66D din Church Street, Kensington, Londra. Tot ce se vede acolo, oriunde te uiți, este un motiv de încântare, de minunare. În ceea ce mă privește, primul contact cu arta japoneză l-am avut prin intermediul lui Van Gogh, iubitor și emul al gravurii din Țara Soarelui Răsare. El m-a ajutat să-i cunosc și să-i prețuiesc pe Hiroshige și Hokusai. Am realizat mai târziu chiar și câteva serigrafii după lucrări ale unor artiști niponi din colecția Muzeului Național de Artă al României. La Muzeul Colecțiilor de Artă din București am descoperit netsuke, miniaturi sculptate în fildeș mai ales, cât și ceramică, mobilier lăcuit sau armuri de samurai. Dar nimic nu se compară cu minunatele comori de la Victoria & Albert Museum sau British Museum. În urma numeroaselor vizite făcute acolo de-a lungul anilor, am ajuns să apreciez tot mai mult civilizația niponă și înaltul rafinament care a caracterizat-o, încă din cele mai vechi timpuri. Așa am înțeles

Constantin ȚINTEANU

Grafică japoneză la Galeriile „Karo”

„Spirit”, expoziție de gravură japoneză
Galeriile „Karo”, Bacău; 6 iulie – 30 septembrie 2022
Organizatori: Galeriile „Karo”, Fundația Culturală Bienală Internațională de Grafică, Cluj
Curatori: Ovidiu Petca, președinte Fundația Culturală Bienală Internațională de Grafică Cluj; Constantin Ținteanu, director Galeriile „Karo” Bacău

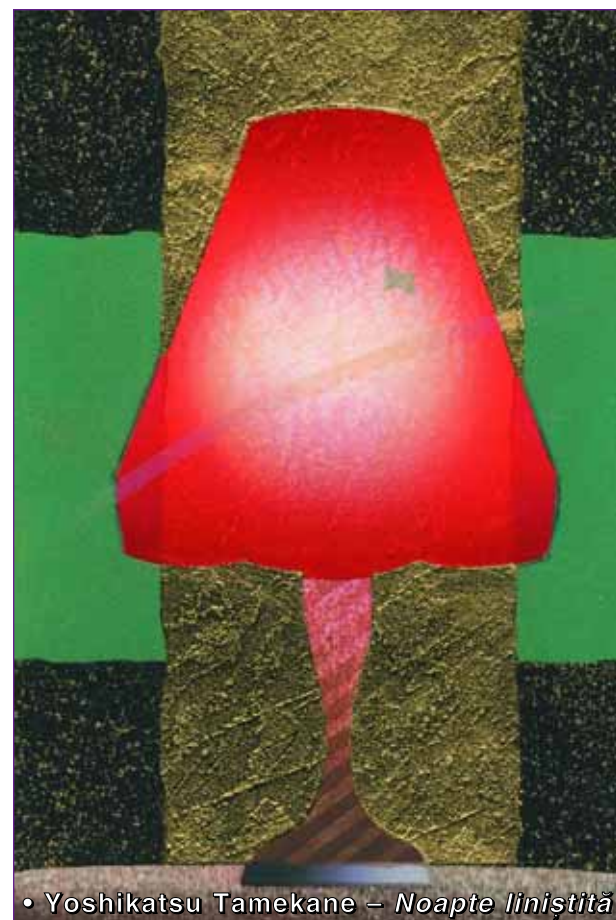
fascinația europenilor față de această cultură, interes care a dat naștere chiar și unui curent artistic, între 1860 și 1900, și anume *Aesthetic Movement*.

Propunerea făcută galeriei noastre de către Ovidiu Petca, de a găzdui o expoziție de grafică japoneză, am primit-o cu bucurie și încântare. Numărul mare de artiști marcant, foarte talentați și originali, prezenți cu lucrări pe simeze, diversitatea de stiluri, tehnici, teme, moduri de abordare ne asigură că această manifestare este un eveniment și, cu siguranță, o atracție nu doar pentru publicul local, ci și pentru cel din țară. Gravura japoneză contempo-

rană nu mai este percepută astăzi drept ceva exotic, îndepărtat, cum era probabil pentru înaintașii noștri, în urmă cu 150 de ani. Dimpotrivă, ea se dovedește a fi aproape de fiecare, familiară, are un limbaj universal și tratează problematici actuale, de interes pentru orice areal geografic.

În imaginile pe hârtie prezentate vizitatorilor, indiferent din ce parte privim, ne regăsim întru totul. Este un prilej unic de a participa împreună la o sărbătoare în care mintea, ochiul și sufletul sunt unul și același lucru.

Pentru acest privilegiu suntem recunoscători prietenilor din Japonia! Arigato gozaimasu!

• Yoshikatsu Tamekane – Noapte liniștită

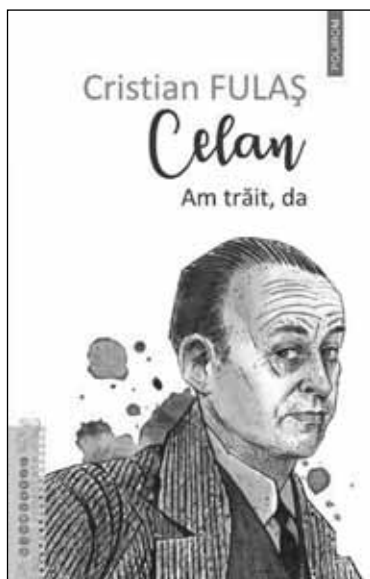
Publicat anul acesta în colecția „Biografii romanțate” a Editurii *Polirom*, volumul lui Cristian Fulaș „Celan. Am trăit, da” este puternic marcat de talentul de prozator al autorului romanului *Ioșca*. Intenția lui Cristian Fulaș a fost să re Creeze viața în limitele unor repere biografice cunoscute din parcurgerea atentă a lucrărilor de referință, dar, în primul rând, a operei poetului Paul Celan. Din acest punct de vedere, cel puțin, titlul volumului merită o atenție sporită.

Poetul devine un narator al propriei existențe, cu un deosebit respect pentru prezentarea evenimentelor în ordinea lor cronologică, ferindu-se de anticipările care pot distra atenția celui cărui îi este destinată confesiunea: „Dar anticipez și poate că lucrurile trebuie povestite în ordinea în care s-au petrecut. Poate că trebuie să-ți las spre lectură nu atât un rezumat al vieții mele, cât o cronologie a faptelor care s-au întâmplat și în care eu, de multe ori fără să vreau, am jucat un rol sau altul”.

Naratorul scrie, fapt ce implică un anumit ritual, respectând convențiile: „Aici, pe strada Zola numărul 6, așezat la masa mea de lucru, vreau să-ți las scrise evenimentele în urma cărora se va întâmpla ce se va întâmpla”. Scrisul se derulează sub sem-

Mircea MOȚ

Celan, o viață

nul crizei de timp, ceea ce impune relatarea esențialului propriei vieți: „Dar să reluăm, timpul e scurt și povestea e încă înainte, suntem abia la început”. Chiar dacă își permite paranteze, naratorul revine la poveste ca semn al unei existențe trecute în oglinda scrisului. „Să revenim la poveste...”, insistă naratorul cu o remarcabilă luciditate. „Dar să reluăm, timpul e scurt și povestea e încă înainte, suntem abia la început.” Mai mult însă, naratorul Celan are o perspectivă a întregii sale vieți,

știe exact ce s-a întâmplat la 19 aprilie pe podul Mirabeau: „Eu la un moment dat voi merge pe podul Mirabeau și acolo știu ce am de făcut [...]”. Dar să nu anticipăm, sunt multe lucruri de povestit și voi ajunge și la ce urmează să se întâmple în noaptea de 19 aprilie. Am în buzunar biletele pentru spectacolul atât de așteptat după piesa lui Beckett, însă m-am întâlnit cu Erich și l-am anunțat că nu mai merg, lucruri personale mă împiedică să merg – de fapt, am greșit, lucrul cel mai presant mă împiedică să merg să văd piesa cu el”.

Celan are câteva „teme” asupra cărora insistă în mod deosebit, cu o evidentă relație între ele. Limba și poezia nu pot ocoli catastrofa care devine de altfel dominantă unei întregi opere: „Germana a fost dintotdeauna limba în care visez, limba sufletului meu, singura limbă în care mă pot exprima poetic și-n același timp limba în care am scris mereu despre catastrofa cea mai recentă, da, are dreptate îndepăratul meu prieten, singurul lucru despre care merită să scrii poezie”.

Existența lui Paul Celan stă sub semnul memoriei care impune scrisul și mărturisirea ca pe o datorie: „Nu am mai povestit niciodată aceste lucruri, am încercat mereu să le țin sub tăcere și să nu rostesc nici măcar un cuvânt despre cele ce s-au întâmplat atunci [...]”. O fac acum, în aceste zile ultime, nu pentru că vreau să se știe, poate că ce vreau eu nu contează, ci pentru că trebuie să se știe”. Poetul nu poate să uite, iar personalitățile cu care el intră în contact sunt umbrite de complicitatea la „catastrofa cea mai recentă” ce a întunecat veacul trecut. Poetul îl citește pe Heidegger, se întâlnește cu marele filosof, însă nu poate uita simpatiile naziste ale gânditorului. Mărturisește că îl cunoaște pe filosof de o viață, că i-a citit cărțile cu stiloul în mână, primește invitația la cabana lui Heidegger, însă memoria răului este prezentă: „Cum să mă duc eu să mă întâlnesc cu un om al cărui trecut nu-l puteam uita și nu trebuia să-l uit?”

În carte revine obsedant ideea prezenței morții în lume, asociată de cele mai multe ori

unei asumate vinovății a celui care a supraviețuit morții părinților săi: „Când am aflat de soarta mamei, puținele mele speranțe s-au împușinat și ele și am urât împreună cu ea, m-am oprit din a mai trăi”. Sau: „La toate acestea se adăuga eterna mea vinovăție față de moartea părinților mei”. Dar și față de moartea celorlalți: „Sunt vinovat de faptul că da, am trăit, în timp ce în jurul meu s-a murit. Dacă îmi este greu să suport această vinovăție? Aici am să zâmbesc amar, ce aș putea să-ți răspund?” Moartea copilului François este prezentată în secvențe ce amintesc pagini tulburătoare din romanul *Ioșca*, iar această moarte se strecoară perfid în existența poetului: „Le-am făcut semn groparilor să ne lase puțin, ne-am îmbrățișat tăcuți și am privit pentru ultima dată [...]”. *Îmi priveam viața ca pe o întâmplare străină*, o strângeam în brațe și mi-am lăsat lacrimile să curgă pe obraji” [s. n.].

„Biografia romanțată” pe care o concepe Cristian Fulaș poate fi considerată romanul unui personaj tragic, a cărui traiectorie existențială motivează la modul convingător gestul consumat pe podul Mirabeau, în noaptea de 19 spre 20 aprilie.

Sudul, însoțit de sud, nu a fost niciodată asociat cu acte de cultură, ci cu vacanța și cu lejeritatea în toate. Totuși, la răstimpuri, se mai întâmplă câte ceva și pe aici. Chiar dacă pandemia a lovit puternic în tot ceea ce înseamnă eveniment cultural, astă-vară, la Constanța s-a lansat un roman tematic, *O călătorie de la Sulmona la Tomis*, sub egida Editurii „Eikon” din București, semnat de prozatoarea Cristina Tamaș.

Titlul creează așteptări și, parțial, sunt confirmate. Efigia care patronează acțiunea romanului este a nimeni altuia decât a poetului latin, exilat și nefericit la Tomis din cauza barbarilor și a vântului aspru, Ovidius Publius Naso. Însă cartea în discuție nu se revendică numai de la tematică, cât mai ales de la forma pe care o îmbracă. Grila de lectură este cea a romanului postmodern pe care Cristina Tamaș îl sumarizează din punct de vedere teoretic, ținta fiind cititorul educat, cel care i-a citit pe Eco sau pe Foucault. Însăși ideea acestei producții livrești s-a născut tot din lectură, de la două cărți ale Juliei Kristeva: *Samuraii și Moartea la Bizanț*, miza fiind ca oamenii valoroși ai trecutului să fie cunoscuți și de generațiile viitoare, care nu avut șansa să le fie contemporani.

În ceea ce privește conținutul, povestea care se desface și se recompozează din mai multe povești mai mici, sub forma unor miniromane de sine stătătoare, volumul acoperind anii de glorie ai profesorului Marin Mincu la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius” din Constanța. Sigur că realitatea propriu-zisă și cea textuală sunt două chestiuni care nu trebuie confundate, dar care se suprapun intermitent, după cum subliniază și autoarea, cu referire la protagonistul în discuție: „Personajul din roman – desigur, ușor

Alina COSTEA

De la Constanța, cu dragoste

romanțat – nu este ca cel real, mereu în căutarea unui cod, dar rămâne mereu în transmiterea unui semnal către cititorii săi, către discipolii săi, către studenții cărora le-a propus de-a lungul carierei sale universitare diverse moduri conform cărora literalele pot fi grupate și organizate, pot fi folosite și puse în funcțiune, în final dovedindu-se la fel de alinate, asemenea elementelor din corpul stelar”.

Controversatul profesor care a și scris un jurnal imaginar al lui Ovidiu la Pontul Euxin, *Moartea la Tomis*, apare ca un soi de clonă a poetului latin, exasperat că trebuie să se lupte cu incultura într-un târâm barbar, că nu este înțeles, că nu este acceptat – fapt pentru care și comite gesturi extreme, din când în când. Între Ovidiu și Marin Mincu stă liant același destin ingrat, de exilat între barbarii care nu știu latină, care râd prostește când li se vorbește într-un grai înalt, care se înfășoară în piei și poartă în barbă țurțuri de gheață, fiind mereu gata de atac.

Un alt aspect incitant pe care unii cititori l-ar putea considera ca motiv principal al opțiunii de lectură rezidă în demersul detectivist care, superficial vorbind, pune semn de egalitate între ficțiune și realitatea istorică. Aceștia se vor întreba și vor încerca să ghicească anume cine este Mircea sau Romeo sau Ștefan. Reperetele din realitatea concretă nu sunt decât pretexte pentru a crea literatură în cel mai pur spirit postmodern.

Și pentru că literatura se revendică și de la formă, constatăm oarecum cu stupeoare inserția unor pasaje erotice îndrăznețe care, totodată, păstrează inocența iubirii rurale și emoția primei apropieri. Protagonistul este Ștefan, al cărui corespondent în realitatea concretă a fost un regretat latinist tomitan, de o modestie și de o finețe demne de un alt secol, motiv pentru care scenele menționate devin și mai surprinzătoare: „Și pasiunea aceea îl făcea să

plutească și să simtă bucuria aceea sacadată care se azea, cu icneli ca un ecou în pădure, iar ea scâncea încet, mușcându-și buzele, dându-și capul într-o parte și în cealaltă ca și cum nu ar mai fi vrut să fie ostatică lui”.

Tot legat de forma pe care o poate lua o istorie reală, din carne și oase, nu se poate să nu fie recunoscut tonul scolastic, înalt pe care mai toate personajele îl adoptă în discuțiile întreprinse. De pildă, atunci când Umberto (Eco), venit la Constanța pentru a i se înmâna un titlu onorific din partea Universității, discută cu Mircea și cu Profesorul: „– Locurile astea l-au făcut celebru, intervine Mircea, spre satisfacția Profesorului, care-i aruncă un zâmbet fugitiv ca un semn aprobator. În momentul în care a fost relegat, Tomisul era o comunitate urbană, cu o populație cosmopolită, locuitorii tomitani fiind un amestec de daci, tracii, grecii, italienii, o comunitate portuară oricum, complet nepregătită să asculte în piața publică legile ovidiene”.

Prin urmare, romanul Cristinei Tamaș conservă memoria colectivă cu privire la importanța modelelor culturale pentru generațiile viitorului, ale Constanței și ale țării. În același timp, acest demers romanesc transformă cu măiestrie realitatea într-o nouă poveste care se oferă să fie savurată de cititorii inițiați. Iată două motive excelente pentru a citi *O călătorie de la Sulmona la Tomis*, fără a mai pune la socoteală plăcerea jocului detectivist pe care mai ales tomitanii filologi l-ar putea întreprinde suprapunând barbar, blasfemator, realitatea exterioră peste cea interioară a textului literar.

Rodica BRETIN

Tango cu samurai

Bărbații ne călcau pe urme – nevăzuți, neauziți, sau așa credeau. I-am lăsat o vreme. Apoi m-am răsucit, lovind. Cu brațul întins, simțeam încă vibrația lamei și, înainte ca stropii de sânge să atingă podeaua, un cap s-a rostogolit la picioarele noastre.

Alix pășea peste al doilea paznic, pe care o lovitură în claviculă îl trimisese într-o lume mai bună – sau nu. În câte feluri putea ucide Alix? În multe; de fiecare dată eficient, detașat. Dacă încerca să mă impresioneze... reușise. Unde era romantica, timida, sensibilă muză a lui Aidan? Și ce căutau atâția mascați cu mitraliere Uzi într-o clădire abandonată? Până acum, trecusem de trei patrule doar la parter și primul etaj. Oamenii lui Morgan păzeau ceva – sau pe cineva. Un ostatic destul de important pentru o asemenea desfășurare de forțe. Putea, *trebuia* să fie... Kayla lipsea de patruzeci de ore. În locul ei, doar tăcere, absență, ca și cum... Nu, Kayla trăia. Altfel așa fi simțit!

Alix mi-o luase înainte; era deja la capătul coridorului, unde începea scara de serviciu... Am ajuns-o, nu chiar atât de silențios. Alix vedea, se mișca în beznă ca o pisică. Avea și alte talente pe care Aidan le aprecia cu siguranță. Știa să fie convingătoare: așa o adusesse pe Raven acasă la Kayla. Înăuntru, Raven începuse să atingă un obiect, altul, iar la sfârșit, s-a uitat la mine și la Alix cu o expresie greu de descifrat.

„*Quin n-a fost aici în noaptea aceea.*”
Poate, însă ordinele veneau de la el. Iar în căpătâna șefului securității de la *Global Vortex* pândeau karghanul. Și amândoi o voiau pe Kayla: Karghan moartă, celălalt... Dar unde o țineau? Într-o clădire ce urma să fie demolată, ne-a spus Aidan, după ce scotocise prin calculatorul lui Denton Quin.

Ajunsesem la al doilea etaj când, pe întuneric, am fost gata să mă lovesc de Alix. Am încremenit și eu, ascultând: întâi liniștea, apoi pași, răsuflări. Începusem să număr, însă Alix mi-a șoptit:

– Cu cât mai mulți, cu atât mai... interesant.

– Pentru noi sau pentru ei?
Eram prinse în capcană, exact cum ne prevenise Raven cu câteva ore în urmă când hotărâse să stea deoparte, deși Alix îi arunca priviri ce ar fi topit o stâncă.

„*Kayla are nevoie de noi, de tine...*”
„*Doar de voi. Moartea voastră stupidă o va ajuta imens*”, a asigurat-o Raven înainte să ne întoarcă spatele.

Și iată-ne – o misiune imposibilă, două echipe: eu și Alix, Aidan și Keeghan. Ei forțau intrarea principală, noi ne-am furișat prin spate, unde trebuia să întâlnim mai puține probleme, presupunea Keeghan. Se înșelase. „Problemele” veneau din toate părțile și, retrăgându-ne, ne-am pomenit într-o sală unde beznă fremăta ca un furnicar. Erau douăzeci, mai mulți?! Însă nu îi auzeam armându-și pistoalele automate; doar un zângănit enervant.

– Lanțuri, macete, bare de fier, mi-a confirmat Alix.

Mi-am încleștat mâinile pe mânerul katanei, iar Alix și-a scos pumnalele, rotindu-le expert prin văzduh.

Samurarii de închiriat ai lui Morgan s-au dat un pas înapoi, prudenți. Le spusese karghanul cu cine au de-a face? Puțin probabil. Însă... ne vedeau. În timp ce eu nu deslușeam decât umbre, îndesindu-se, tot mai aproape.

– Ne-am distrat bine împreună, Alix.
– A fost doar începutul, Lorena.

I-am simțit zămbetul; arogant, glacial. A făcut un gest scurt, din încheietură, și o lamă a despiciat văzduhul, bâzâind printre capete, fără să le atingă. S-a înfipt undeva, într-un zid sau... comutator? Din tavan, sute de lămpi și-au vărsat

strălucirea peste samurarii deodată orbi, năuciiți, scrijelindu-și obraji în graba de a-și scoate măștile, vizoarele. Alix și-a recuperat pumnalul, apoi s-a întors lângă mine și ne-am așezat spate în spate.

Așa a pornit dansul.

O spirală decupată în văzduh cu tăișul lamei, un urlet, bufnitura trupului ce se prăbușea... fără să-i oprească pe ceilalți. Samurarii de la *Global Vortex* nu auziseră de codul Bushido, nici nu văzuseră filme cu Toshiro Mifune. S-au năpustit asupra-ne de-a valma, împiedicându-se unii de alții. I-am ajutat, răbindu-i. Alix se descurca și ea, fiindcă nimic nu mi s-a înfipt între coaste. Dar cât o să-i putem ține la distanță?...

Îmi amortiseră brațele, sudoarea îmi îngreuna pleoapele, însă nu încetineam, nu ezitam, iar ei continuau să cadă. Izbeam, împungeam, rețezam... Inima îmi bătea atât de repede încât auzeam un vuiet continuu, ca o vibrație dureroasă în timpane.

Mercenarii lui Morgan veneau parcă *mai încet*, cu mișcări descompuse, secvențiale – salturi de astronauti pe Lună. Aveam tot timpul să îmi aleg ținta, unghiul loviturii, forța de impact... Am riscat o privire peste umăr: Alix mânia pumnalele ca pe niște andrele de oțel, țesând o plasă letală prin care nimeni nu putea trece. Samurarii continuau să încerce și să dea greș, dar fără să renunțe, deși erau atât de... lenți. Abia atunci am înțeles: nu ei încetiniseră. Noi ne mișcam cu o iuțală nefirească, în perfectă armonie una cu alta, în disonanță cu restul lumii. Devenisem *berserkeri*. Amândouă?!

Primii, se credea, au fost dintre vikingi; războinici care ucidău fără să simtă durerea, frica, ezitarea. Nu-i putea opri decât moartea – a lor sau a ultimului dușman. Criză de nebunie, efectul unor ciuperci halucinogene, transă hipnotică în care incoștientul, pornirile atavice preluau controlul? Cronicari, istorici și psihologi au încercat să explice acea „frenzie a luptei”. S-au revărsat turete de cerneală, unde înainte cursese sânge; o bătaie a cuvintelor, dinainte pierdută. Fiindcă adevărul era altul: *berserkerii* fuseseră dintre *Cei Vechi*.

Lovisem în gol și când m-am răsucit, am rămas față în față cu Alix. M-am uitat în ochii de un verde întunecat, apoi împrejur: în picioare, nu mai eram decât noi. Am răsuflat de câteva ori adânc, până când ceața roșie de sub pleoape a început să se risipească, iar bătaile inimii și-au rărit ritmul. Tâmpilele îmi zvâcneau încă, stomacul mi se răzvrătise, valuri de acreală îmi urcau în gât... Alix se scuturase de nebunia sângelui cu grația unei feline ce împrășca stropi de rubin din blană, apoi s-a aplecat, ștergându-și lamele pumnalelor de mâneca unui samurai.

Mă dureau umerii, îmi simțeam fiecare mușchi ca pe un odgon prea întins, gata să se rupă. Am luat-o înainte și Alix m-a urmat în tăcere, deși aceleași întrebări-tramvaie opreau și în capul ei, la aceleași stații: Kayla... Quin... Russell Morgan. Mai aveam un etaj, ultimul. Dacă nici acolo...

Spirala scării de beton, treptele urcate în grabă, coridorul cu uși deschise spre încăperi pustii, identice și, la capăt, cabina unui ascensor care – după rugina groasă de pe uși – stătuse o vreme pe fundul oceanului.

Dar funcționa! Un uruit, apoi panoul luminos s-a animat. Încă un „comitet de primire”? N-aveam puterea s-o iau de la început... Mă uitam ca hipnotizată cum cifra doi devine trei, când Alix m-a tras la o parte. Era palidă și nu prea nerăbdătoare să reînceapă dansul. Ce vor fi de data asta? Samurai? Ninja? Derviși urlători?

Keeghan și Aidan. Primul cu o arbaletă în mână, celălalt... cu o libelulă metalică.

– Ți-ai adus lanterna?

Vocea îmi sunase mai înaltă cu o octavă și, simțind ofensa, abominația insectoidă a început să pulseze: era când violetă, când galbenă, când purpurie.

– Este un prototip. Sesizează amenințările încă de la stadiul de intenție.

Aidan a scărpinat libelula paranoică pe spate, până ce s-a stabilizat la o nuanță de verde intens. Putea să și toarcă? Mă pregăteam să-mi exprim câteva idei despre invenții, prototipuri și... M-am oprit, derutată: ceva nu se potrivea deloc cu situația. Ei doi. Erau atât de... *curați*. Aidan – impecabil, de parcă coborâse dintr-o limuzină. Keeghan – ca întotdeauna, pletos, boem, însă fără un fir de praf pe revere. Eu și Alix arătam ca și cum ne luaserăm la trântă cu un excavator. Iar ei... Nu întâlniseră nicio „problemă”?

– Am urcat cu liftul, ne-a explicat Keeghan.

Umor negru, irlandez, căci era o glumă, nu? Mă simțeam aproape de o explozie, iar libelula lui Aidan virase din nou spre roșu.

Atunci a sunat telefonul.

Era pe podea, lângă lift. Cum de nu-l văzusem? Un aparat clasic, negru, model anii '60. Cel dinaintea noastră n-avea fir, dar suna: strident, imperativ, insistent.

Am ridicat receptorul:

– Lady Argyll... Ce plăcere neașteptată!

De fapt, Russell ne aștepta; el, gârziile, samurarii, ambuscada pregătită din vreme. Iar noi – surpriză! – ajunseserăm până aici. Și n-aveam chef de conversație.

– Ce vrei, Morgan?

A răs, într-un fel care a izbutit să mă înfioare.

– *Soarele negru*, ce altceva? În schimbul Kaylei.

Știa de artefact. Făcuse prima mutare, era pe terenul lui și acum își impunea condițiile. Cu un karghan nu te

târguiai, nu trăgeai de timp. „Orice pentru Kayla”, spusese odată Alix. *Orice* însemna și *Soarele negru*?

O hotărâre pe care nu o puteam lua singură.

„Keeghan?”

A ridicat din umeri.

„Ți l-am dat. Fă ce vrei cu el.”

Ce poți face cu un glob opac, mai greu decât plumbul, care se înfierbântă și vibrează la atingere? Un obiect neprețuit. Eluziv. Inutil.

Alix era pe aceeași lungime de undă:

„Dă-i-l. Oricum nu știm la ce folosește.”

Sau cum. Karghanul însă aflase. Altfel, de ce l-ar cere? Șovăiam, chinuită de îndoieli, temeri, când Aidan mi-a smuls receptorul.

– Ne mai gândim, Morgan. Te căutăm noi!

Și a închis; lăsându-l pe Russell Morgan fără replică, pe mine șocată, confuză.

– Karghanul minte. Nu o are pe Kayla. Nici măcar nu știe unde este, a afirmat calm Aidan.

Alix a schimbat o privire cu Keeghan, care s-a uitat la mine, apoi toți trei ne-am răsucit spre scannerul nostru infailibil:

– Ești sigur?! I-am pus întrebarea din mințile fiecăruia dintre noi.

N-a apucat să răspundă. Sunete ascuțite, întempestive au spart blocul de marmură al tăcerii. La al treilea apel am scos mobilul din buzunar, reușind să nu-mi tremure degetele. Morgan, iarăși?

Dar era Raven.

– Te uiți la știri, Lorena?

– Sunt... prinsă cu altele.

Mă privea zăbind ironic din cabina unui elicopter. Al meu! Pe ecran, un reporter transmitea acum în direct pentru știrile de la ora șase. Era dimineață deja?

„Noul sediu *Global Vortex*, un turn de sticlă și beton cu treizeci de etaje se va ridica în locul depozitului demolat astăzi. Artificierii așază ultimele încărcături cu explozibil, poliția a stabilit un perimetru de siguranță în jurul clădirii, sosesc mașinile de pompieri...”

Sirene. Le auzeam în difuzor, dar și undeva, afară.

– Exact, a reapărut Raven. Vă aștept pe acoperiș. Zece minute!

Am ajuns în șapte. Două ne-a luat să decolăm, cu Raven la mașină, cu Keeghan în scaunul copilotului. În spate, eu și Alix ne-am pus centurile, Aidan își lipise fața de hublou, încercând să deslușească ceva prin vârtejurile de praf ridicate de rotor.

Explozia însă am văzut-o pe Canalul 8.

Întâi, un val de foc răbufnind pe ușile și ferestrele parterului. Clădirea s-a zguduit o singură dată, apoi un braț gigantic de moloz s-a înălțat, s-a întins spre noi, gata să ne apuce. Elicopterul i-a scăpat printre degete și mi s-a părut că aud un scrâșnet de furie neputincioasă – nisipul în palele rotorului?

Morgan ne-ar fi vrut acolo, sub dărâmături. Îl înțelegeam... Karghanii ucidău așa cum oamenii respiră: natural. Iar între două răsuflări, mințeau, înșelau, călcau peste cadavre. Și o făceau impersonal, neimplicat. Ura lor rămânea abstractă, cerebrală, controlată, răzbunarea o serveau rece, cu lămâie și gheață. Dar... un karghan care blufează? Asta era ceva nou. Și nu putea însemna decât un lucru: Morgan pierduse controlul asupra lui Denton Quin. Ceea ce era... Imposibil? Un cuvânt care, în ultima vreme, se golise de conținut. Karghanul ne vindea ce n-avusesse vreodată, Quin se eclipsase din peisaj, iar...

Unde ești, Kayla?

Cu „Labirintul“ (Florești – Cluj, Editura Limes, 2022), Adrian Lungu ambiționează un postmodernism care-și revendică și origini mitologice. Ingenioasa structură zămislită de arhitectul Dedal pentru regele cretan Minos, care voia să-l văduvească de libertate pe Minotaur, ar putea fi un reper al acestui discurs românesc, întrucât peripețiile labirintice ale lui Tezeu, ajutat de firul Ariadnei, oferă sugestii generoase pentru protagoniștii romanului. Miza jocului eroilor din acest roman este, neîndoind, aceea de a găsi firul unei Ariadne contemporane, pentru a evada din labirintul unei lumi care e pe cale de a fi sufocată de alienare, strigăt și absurd. „Labirintul“ construit de Adrian Lungu se multiplică nietzschean, prin diverse jocuri de oglinzi, amintind uneori și de peregrinările sufletului aflat sub lupa explorărilor freudiene. Romanul face o vedetă din Sine, cel privit ca „un haos, un cazan plin de excitație înflăcărată“ (Freud), Eu și Supraeu devenind scutierii de serviciu ai acestuia, niște umbre de Sancho Panza care încearcă timid să mențină echilibrul delicat al supraviețuirii. Celebrele mecanisme de apărare ale Eului (proiecția, raționalizarea, represia, sublimarea, negarea, refularea...), ursite să protejeze Sinele de presiunile Supraeului, scâncesc de multe ori sub asediul smogului moral al unei lumi în care „fraternitatea linșorilor“ (Sartre) răstoarnă valori clasice fără a construi orizonturi locuite de speranță.

Cu romanele sale anterioare – „Maria“, „Eroarea“, „Taine“, „Om din ferestre“ –, Adrian Lungu ne-a invitat să mărșăluim prin cenușa fierbinte a unui infern devenit frate de cruce cu omul contemporan. Acum, cu „Labirintul“, zice Constantin Dram, „reiterând un motiv vechi de când lumea (salvagardarea dragostei primejdii de obstacole multiple) [...] tratează subiecte de larg interes, precum pierderea valorilor clasice, dezumanizarea pricinuită de interese mercantile, lupta dintre bine și rău, superficialitatea sentimentelor (mergând până la degradarea acestora în forme infamante), necunoștința, trădarea etc.“ Rămânem, așadar, în universul aceluiași infern migrator a cărui cenușă este din ce în ce mai fierbinte, întrucât acesta și-a extins teritoriile chiar și în noi înșine.

Discursul trimite către drama unor tineri care încearcă să-și gestioneze nevoile și visele într-o lume încropită cu ecouri din „Guernica“: din frânturi de piscuri/prăpăstii de iubire și mântuire. Spectacolul vieții lor are un actor principal nonconformist: Libertatea, care le este prieten și dușman. Rațiunea, hăituită mereu de tumultuoasele „ape ale primăverii“ tulburate și limpezite de iubire, își trimite strigătul într-un pustiu în care ecoul a ajuns un suspin de pripas. Istoria unei vieți, oricare ar fi ea, este istoria unui eșec, dacă ascultăm partea cioraniană a glasului sartrean. În „Labirintul“, fiecare personaj are cont deschis la o bancă de drame, toate decupate chirurgical cu un bisturiu care schițează tablouri pentru o expoziție în care sufletul ar putea face mărturisiri despre cel mai mare păcat adam: „Rareori ne gândim la ceea

Ion FERCU

Prin cenușa fierbinte a infernului din noi

ce avem, dar mereu la ceea ce ne lipsește“ (Schopenhauer). „Labirintul“ devine, astfel, aproape un exil din noi înșine, căci, nesatisfăcută, foamea de iubire și sens vestește și marile seve ale vieții. Cum toată lumea care populează romanul este cu ochii pe o salvatoare scară de incendiu, atmosfera are aerul unei menajerii existențialiste în care ruptura dintre actor și decor devine un fel de prăpastie multiplicată de fiecare gest care-i evită chemările hulpave. Privit de la distanță potrivită și din unghiurile care-i pot decripta nuanțele, romanul poate aminti de una dintre temele kafkiene care-l evocă pe om mergând pe o bătănie aflată deasupra unui iaz. Dar bătănia pe care acesta înaintea nu există... Cu fiecare pas pe care-l face, înaintând, insul este cel care trebuie să-și construiască bătănia. O bătănie zămislită doar de pașii săi, de sensul pașilor săi. Eroarea eroilor lui Adrian Lungu are aproape același numitor: toți înclină să creadă că puntea deja există, în vreme ce ei nu au altceva de făcut decât să experimenteze pe ea niște relaxante exerciții de promenadă; o eroare umană veche și mereu seducătoare. E un fel de chemare otrăvită a glasului sirenelor din noi...

Cum ar putea arăta un posibil rezumat (excesiv) al firului narativ?...

Alin, fiu de medici, speculând... clasic afecțiunea părinților și prietenilor, vede viața prin ochii lui Don Quijote: doar din cărți. Adolescența îi aruncă însă vâlul de pe imaginea idilică a acestei percepții, după ce descoperă iadul mariajului părinților săi. Evadând în Londra pentru studii de chirurgie, se reorientează către gastronomie și biologie moleculară, trudește cu pasiune, își alimentează spiritul cu bucuria de a fi scăpat de protecția excesivă a familiei, confundă iubirea cu sexul, începe să fie tulburat de obsesii ale neîmplinirii. Într-o vacanță, revenind acasă, o revede pe Tania, cea abia evadată din adolescență și dintr-o căsătorie care a durat doar câteva zile. Se îndrăgostește, urmează amorul clandestin, dar Mirela, libertina soră a Taniei, complotează împotriva acestei apropieri. Ca în tragediile antice, unde destinul își împlinește rostul și prin coincidențe, Tania și Mirela au câte un semn identic pe o coapsă; ștampilă ereditară. Când Alina are nevoie de un consult de specialitate, tatăl lui Alin, ginecolog, intră în scenă. Fiul, cunoscându-i apucăturile acestuia, trage cu ochiul și-l surprinde într-o relație intimă. Semnul pe care-l zărește pe coapsa partenerei de nebunii a tatălui său îl face să creadă că aceasta este Tania, marea lui iubire. Bulversat, părăsește țara și încearcă să uite. Se ascunde într-un pre-supus Eu înțelept în care nu-și

găsește însă echilibrul. După ani de zile, aflat prin Barcelona, descoperă întâmplător că semnul fatal al despărțirii de Tania se află și pe o coapsă a Mirelei... Realizează că a părăsit-o aiurea pe Tania și simte că n-a uitat-o. Telepatia, aflată într-un set de coincidențe prietene la cataramă cu romancierul, este invitată în scenă: Tania îl caută cu un mesaj care are chipul unui SOS. Alin revine în țară, dar nu reușește s-o găsească. Află de la un amic, Ștef, că aceasta devenise asistentă medicală. Cu părinții decedați, cu sora, Mirela, plecată în străinătate, părăsită fără explicații de Alin, hărțuită sexual în spital, Tania demisionează, se împrumută de la interlopi, devine dependentă de mediul acestora, acceptând să muncească într-un fel de cabaret/cazinou ca un prizonier. Drogurile o curtează, hărțuirile sexuale o asediază de peste tot. Descoperă în camera prizonieratului o adevărată comoară. Evadează din urzeala interlopiilor, ajutată de câinii patronului. Rătăcește prin munți, păduri și coline, trei zile și trei nopți – o aventură epică alături de câini –, încearcă să înțeleagă ce se întâmplă cu viața sa, este găsită de mâna lungă a interlopiilor. Providența își face însă datoria. Mirela, cu sentimentul unei vinovății acute, încearcă în zadar s-o contacteze telefonic, revine în țară și... David, polițist dezamăgit de munca sa, aflat în anturajul Mirelei, primește misiunea de a căuta o „fugară“. Expediția din pădure – cu focuri de armă, cu un urs care-i face felul celui care-o ținea în captivitate pe Tania – este un succes: „fugară“ este salvată...

Dacă ascultăm o mărturie a romancierului, înțelegem că ne aflăm în fața unui discurs românesc „în care omul se regăsește plin de păcate și pasiuni, iubiri și regrete, vinovății și mântuirii, emoții și trăiri complexe, într-un amalgam aruncat în derulare de o curajoasă voluptate naturală de care te molipsești citind. Sunt analizate microscopic acțiuni și reacții conștiente și inconștiente. «Micimea supremă» a omului dezgolit de moralitatea care unește, dar și orbește, este

prezentă peste tot“. A-l asculta doar pe autor este însă ca și cum i-ai oferi pictorului rolul criticului de artă absent de la vernisajul expoziției artistului...

Pe ce raft al sufletului aș putea așeza romanul lui Adrian Lungu? Pe unul deasupra căruia mi-aș dori să fie „Lecția de anatomie a dr. Tulp“. În tablou, Rembrandt aduce un omagiu și celui mai mare anatomist din istoria de până atunci a omenirii, flamandul Andreas Vesalius. Până la Vesalius, corpul fusese considerat marele dușman al mântuirii medievale. Romancierul ambiționează o lecție de anatomie a spiritului. Făcute uneori tândări, varii conștiințe sunt refăcute, fardate estetic, precum într-un joc de lego care îmblânzește asperitățile realului. Rămânând în zona picturii, ne amintim că Van Gogh spunea despre conștiință că este „busola omului“. Busola personajelor romanului, demagnetizată de zgomotul haosului social, le transformă de multe ori conștiințele în aptitudini specializate în producerea de destrămări. Alteori întâlnim „actori“ care au conștiințe închiriate de pe tarabele promiscuității. Romancierul nu rămâne însă doar un anatomist al spiritului, ci, recurgând la virtuțile chirurgului modern, extirpă tumori și face implanturi de speranță. Pe amintitul raft aș putea regăsi „Menajeria de sticlă“, piesa lui Tennessee Williams, cea care-mi sugerează că oamenii sunt asemenea unor creaturi din sticlă, fragile de tot, care strălucesc când sunt în bătaia soarelui, dar când se face întuneric e nevoie de lumina interioară. Cumva, dezechilibrul din familia lui Alin, cel din familia Taniei/ Mirelei, devin, ca în „Menajeria de sticlă“, un fel de găuri negre care absorb viața, trimit către ființa noastră care vibrează adânc și sistematic la abandon, la absența iubirii, dar și la speranța și gândul că pot evada într-o lume mai bună. Transformând orice întâmplare într-o posibilă strategie de salvare, personajele din ambele zămisli literare înțeleg faptul că este mereu nevoie de stima/iubirea de sine, dar și de sprijinul iubirii celor din jur. N-a fost încă inventat infernul prin care poți călători singur, dacă vrei să ajungi la liman... Aș dori să găsească pe același raft „Metamorfозe“, unde, în cartea a VIII-a, Ovidiu urmărește întregul mit al labirintului, de la nașterea Minotaurului până la moartea lui Icar. Sub raft, îmi imaginez c-ar fi potrivit „Țipătul“ lui Eduard Munch, tabloul considerat o expresie a anxietății omului modern, în care auzim și strigătul enorm, infinit al naturii umane.

Construcția romanului este atent ticluită. Totul debutează cu o privire panoramică de artist vizual asupra orașului (Bacău). Apoi, treptat, privirea aceea

iscoditoare ajunge în clădiri, pe străzi, în oameni, devenind una de psiholog/ sociolog. Pentru această privire, Alin este un hăituit căruia îi este frică de iubire, Tania un perdant de serviciu, Mirela un narcisist dependent de otrava libertinajului, David cel care împacă legea cu avatarurile conștiinței, în vreme ce Ștef, cu un preaplin de simțiri tăcute, aproape duioase, trăiește pe tărâmul unor utopii de pus la rană, într-o lume în care, ca la Camus, „divorțul dintre om și viața sa“, confruntarea dintre „chemarea omului și tăcerea irațională a lumii“, ruptura dintre sens și semn fac vedete din angoasă, spaimă, neputință și înstrăinare.

În celebrele sale note scrise pe marginea textului romanului „Numele trandafirului“, Umberto Eco distinge între trei tipuri de labirinturi: *unicursal* (clasicul labirint cretan, cu traseu unic și continuu, privit ca o cale a mântuirii, a căutării lui Dumnezeu, a Sinelui); *manierist* (cu un număr mare de căi, toate fiind blocate, cu excepția uneia care duce la ieșire); *rizom* (un loc al conjecturilor, pariurilor, hazardului, al ipotezelor care trebuie refăcute mereu, întrucât o structură de tip rizom își schimbă mereu forma). Chipul cărții lui Adrian Lungu cochetează cu tipul labirintic *rizom*. Romanul este străbătut de rețelele unor căi interțesute, luxuriante, aproape infinite, în care orice punct este conectat la diverse alte puncte, dar nimic nu împiedică introducerea unor conexiuni între două noduri, chiar și între cele care par a fi incapabile de interacțiuni. Flămânde de conexiune, unele noduri au uneori ceva din ființa neverosimilului coincidentelor.

Răvășit etic și estetic de „incendii“ ale Sinelui care-și au originea într-o „scânteie“ aparent banală („Ție oricum îți este frică să iubești“, îi spune o eroină lui Alin), romanul dezvoltă un fir narativ care-ți poate trimite gândul și la întoarcerea lui Ulise în Ithaca sa mult iubită. Ca în basme, pe traseul reîntoarcerii apar tot felul de obstacole sintetizate în interogații, dorințe și imperative („Ce legătură putea fi între un interlop și un polițist?“). „Să stea dracului acolo între străini, să nu ne mai deranjeze, grijania mamei lor de diasporeni!“ „Eu vreau să mă umplu de viață și de meandrele ei“, dar și inserții seducătoare de preamoenesc („Luna [...] prietenoasă, îmbrăștia o lumină delicată, plină de luciri sibiline și irizări aurii. Își zămbiră. Zâmbi și cerului. Împăcată.“) care contrastează cu aerul deturnat al virtuților cazinoului romantic, de pildă. Poezia și poietica naturii, ambele gestionate cu talent, umanizează vânățiile unui decor social încropit, parcă, din hoituri de iluzii și deziluzii. Un decor din sufletul căruia auzim mereu „țipătul“ din capodopera lui Munch și rareori vedem splendoarea din „Noaptea înstelată“ a lui Van Gogh, tablou pictat cu ajutorul unei lumânări care a fost pitită strategic într-o pălărie, trimis de romancier, ca un incendiu de frumuseți care dor și oblojesc, pe coperta primă a cărții.

Dan PETRUȘCĂ

Bârfa – o formă de artă?

Nu sunt interesat să insist pe sinonimele bârfei, ci mai degrabă pe fenomen, care există de când lumea. *Vechiul și Noul Testament*, după cum vom vedea, stau măturie. Că bârfa ar putea fi o formă de artă am aflat de la Giorgio Agamben, dintr-o carte mai veche a sa (în măsura în care cărțile pot fi „vechi“), intitulată „Timpul care rămâne. Un comentariu al *Epistolei către Romani*” (Cluj-Napoca, Editura „Tact”, 2009). Este vorba de același Giorgio Agamben despre care scriam nu de mult, referindu-mă atunci la o altă carte a sa, „Epidemia ca politică”, apărută în traducere românească în 2020. Marele Giorgio Agamben, intelectual de rasă (istoric, filozof, specialist în istoria dreptului, lingvist, cunoscător de latină, greacă veche, ebraică, germană, franceză, engleză etc.), era convins că pandemia de Sars Cov 2, „inventată” de puterile oculte care conduc lumea, a fost și este o simplă gripă, iar prin starea de urgență (sau „de excepție”, cum o numește el), care se va prelungi mulți ani, democrațiile occidentale sunt în pericol, pregătindu-se astfel terenul totalitarismului, prin suspendarea drepturilor și libertăților individuale în urma abolirii treptate a rolului parlamentelor, adică a puterii legislative. În acest scop, guvernele (puterea executivă) și-au aservit mass-media, care a generat o panică fără precedent, iar teama de moarte a indivizilor creduli, majoritari, i-a făcut pe aceștia obedienți. Terorismul medical ar fi noua religie. Nici biserica catolică și nici Papa Francisc nu scapă de sarcasmul filozofului, pentru că, în loc să apere demnitatea omului, susțin noile reguli. Acest Papă, zice Agamben, a uitat că Sfântul Francisc, al cărui nume îl poartă, îi îmbrățișa pe leproși, în timp ce el susține purtarea măștii, vaccinarea și „distanțarea socială”. Această atitudine l-a făcut pe Agamben indezirabil, iar unele publicații l-au evitat și chiar i-au refuzat colaborarea pe acest subiect. Nu poți totuși să nu te întrebă dacă nu cumva filozoful, care știe cu ce se „mănâncă” libertatea, are dreptate propagând idei de acest fel... Ceea ce știu totuși, din statisticile prezentate peste tot în ultima vreme, este că de Sars Cov 2 au murit cu mult mai puțini oameni decât de gripa spaniolă de la sfârșitul Primului Război Mondial. Dar asta poate și pentru că avem astăzi mult mai multe posibilități de tratament decât atunci. Mai știu, de asemenea, că dacă omenirea va ajunge în toamna lui 2022 la opt miliarde de oameni este și pentru că de un secol încoace vaccinarea a micșorat la limita de jos, printre altele, mortalitatea infantilă. Însă nu mă îndoiesc nici de faptul că vreo câteva firme farmaceutice, în ultimii doi ani, s-au îmbogățit peste măsură...

Până una-alta, avem de trecut peste consecințele politico-economice imprevizibile ale unui război în Europa. Dezbaterele parlamentare din statele democratice occidentale par greoaie în raport cu realitatea din statele cu regim totalitar, unde „hotărârile” se iau repede, pentru că un singur om sau un mic grup ia decizia. Să se fi insinuat discret în ultima vreme ideea că regimul autocratic e mai eficient? Ascensiunea economică a Chinei contemporane ar fi un argument... Dar să mă întorc la bârfa, de unde am pornit.

O mică istorie a bârfei. Desigur, incompletă

Bârfitorul este cel care clevește. Sau flecărește pe seama cuiva, spune verzi și uscate. Și chiar mai mult: el ponegrește sau defăimează. Bârfa este întotdeauna într-o relație ambiguă cu adevărul. Cel care bârfește e posibil să

pornească de la o „sămânță de adevăr”, însă adesea el denaturează realitatea, inventând cuvinte și fapte care nu au fost spuse și nu s-au întâmplat. Augmentată, bârfa devine calomnie, îndepărtându-se în cel mai înalt grad de adevăr. „Aria calomniei”, din „Bărbierul din Sevilla”, celebra operă muzicală a lui Rossini, ne descrie cum bârfa începe ca o boare de vânt, care, trecând din gură în gură, se amplifică până când cel bârfit este „îngropat” de „opinia mulțimii”. Aici nu e vorba de flecăreală, de bârfa bonomă, dacă există așa ceva. Calomnia este bârfa supremă, defăimare pură, nu are deloc legătură cu adevărul, iar identitatea individuală nu rezistă de obicei în fața disoluției sociale. Un neadevăr strecurat pe rețelele de socializare, de pildă, se mărește prin rostogolire asemenea unui bulgăre de zăpadă, încât cel calomniat nu se mai poate apăra. Și asta pentru că aceia care zăbovesc în acest mediu virtual sunt, în marea lor majoritate, incapabili să discearnă între adevăr și fals. Și nu cercetează sursele de informare. Atât manipularea, cât și incultura sunt enorme, iar marea „mașină a comunicării” este extrem de eficace. Și chiar dacă omul defăimat reușește în cele din urmă să se apere cu argumente, imaginea sa rămâne totuși mârjă de scandalul în care a fost târât fără voia sa...

În *Facerea* biblică, Adam, admonestat de divinitate, o bârfește pe Eva, învinuind-o pentru păcatul de a fi încălcat porunca; iar Eva îl bârfește pe șarpe. Fiecare e laș în felul său, neasumându-și păcatul, deși aveau posibilitatea de a alege. Astfel, protopărinții omenirii sunt primii bârfitori. Mai mult, atunci când Adam se apără amintind că femeia care l-a ispitit i-a fost dăruită de Dumnezeu, el insinuează, obraznic, faptul că însuși Dumnezeu ar fi vinovat de păcatul său... Cum afirmam mai sus – și cum afirmam mulți alții înaintea mea –, *Vechiul și Noul Testament* conțin o mulțime de sugestii și comentarii cu privire la obiceiul oamenilor de a bârfa. Tocmai am observat că tonul acestui prost obicei l-au dat părinții noștri dintâi. Și ca nu cumva să se creadă că acela care scrie aici se sustrage, considerându-se în afara fenomenului, voi aminti de *Eccleziastul* 7, 21-22, unde suntem sfătuiți să nu plecăm urechea la bârfele despre noi, care ar putea veni și dinspre cine nu te aștepti, fiindcă e posibil să-ți aduci aminte „că inima ta singură știe de câte ori și tu ai defăimat pe alții”. Și nu mă îndoiesc de faptul că nimeni nu a scăpat de păcatul acesta, chiar dacă însuși Iisus ne amintește lămurit ce ni se va întâmpla, în *Matei* 12, 36-37: „Vă spun că pentru orice cuvânt deșert pe care-l veți rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecării. Căci din cuvintele tale vei fi găsit drept, și din cuvintele tale vei fi osândit”. Ideea e, desigur, mai veche. Iată un exemplu aproape la întâmplare, de care știa și Iisus, desigur: „Limba dulce este pom al vieții, iar limba vicelană zdrobește inima” (*Pilde* 15, 40).

Dar înainte de a ajunge totuși la „bârfa – o formă de artă”, moment pe care îl tot amân și de la care am pornit (sintagmă care îi aparține, cum spuneam, lui Giorgio Agamben), mă voi opri la câteva analize profunde,

susținute de o bibliografie copleșitoare, pe care italianul le face în cartea pe care am amintit-o la începutul acestor rânduri. Nu pot să nu-mi amintesc de disprețul „marxist” al unora care, îmi dau seama astăzi, nu cunoșteau bine marxismul în momentul când comentau, de pildă, ideile, aparent ambigue, ale Sfântului Pavel din *1 Corinteni* 7, 17-22. Iar asta nu înseamnă că acela care scrie aici este cunoscător profund al diverselor sisteme filozofice, ci mai degrabă că demonstrația filozofică și filologică a lui Agamben m-a luminat cât de cât. Sfântul nu spune în versetele epistolei amintite că indivizii, obedienți, trebuie să rămână captivi în starea în care se află și să se mulțumească cu ea, ci cu totul altceva. „Chemarea mesianică” – pe care individul, evreu sau non-evreu, o aude, o asimilează în inima și mintea lui și o urmează, devenind creștin – abolește starea socială în care acesta se găsește. Altfel spus, chemarea mesianică, anulând statutul social devenit dintr-odată irelevant, transformă pe cel care era sclav, spune Pavel, în om liber întru Hristos, iar pe omul liber, într-un rob al lui Hristos... Iar „vocația mesianică”, pe care și-o asumă Pavel și ceilalți apostoli, „nu este un obiect de proprietate, ci doar de uz”. În asta ar consta diferența dintre profet și apostol: profetul are în posesie vocația mesianică, pe când apostolul se folosește doar de ea după puterile sale... Despre timpul mesianic, „timpul care rămâne”, devenit titlul amintitei cărți a lui Agamben, nu mai este loc în aceste rânduri. Cei care nu se plictisesc de analize docte, dar atât de „vii” și spectaculoase, se pot bucura și de bibliografia copleșitoare care le susține...

Despre buna întrebuințare a bârfei

Cartea lui Agamben se dezvoltă pornind de la primele „zece” cuvinte din *Epistola către Romani* a lui Pavel (Paul), cuvinte pe care italianul le înțelege ca pe „o unică sintagmă nominală, absolut paratactică, rostită dintr-o singură su-

• Masaaki Ohya – 06-1

flare”, optând pentru o traducere care-i aparține: „Pavel, chemat ca sclav al lui Iisus mesia, separat ca apostol prin anunțul lui Dumnezeu”. Agamben pornește de la realitatea că edițiile moderne ale epistolelor, spre deosebire de tradiția manuscrisă, se folosesc de convențiile grafice precum semnele de punctuație, de pildă, care aduc odată cu ele și opțiuni semantice. În textele paulinice, „christos” (în greaca veche) este substantiv comun, traducerea ebraicului „mesiah”. Altfel spus, Pavel nu știa de Iisus Hristos, ci de Iisus mesia. Înțelegem că, în traduceri care au urmat, „christos” a devenit nume, care, firesc, se scrie cu majusculă... Comentând supranumele pe care evreul Saul și-l asumă ca apostol, adică Pavel (Paul), Agamben amintește mai întâi de *Facerea* 17, în care Dumnezeu adaugă la numele Avram și Sara câte o literă/un sunet. Astfel, de atunci încolo, cei doi, Avraam și Sarra, care nu puteau avea copii, vor deveni părinți la bătrânețe, conform promisiunii divine, „a mulțime de popoare”. Saulos/Saul este un nume regal, pe care el însuși hotărăște să-l schimbe, înlocuind *sigma* cu *pi*. Iar „paulos”, în latină, înseamnă „mic, ne semnificativ”, în concordanță cu afirmația despre sine a Sfântului Pavel, din *1 Corinteni* 15, 9: „cel mai mic dintre apostoli”.

În rândurile care precedă un subcapitol din prima parte a cărții lui Giorgio Agamben, intitulat „Despre buna întrebuințare a bârfei”, filozoful italian amintește că nu putem lua în serios speculațiile cu privire la meseria lui Pavel și nici pe cele privitoare la studiile acestuia, pentru că ele sunt simple bârfe. Dar bârfele pot deveni interesante, spune Agamben, prin relația non-trivială pe care acestea le întrețin cu adevărul, chiar dacă această relație eludează problema verificării și chiar a falsificării lor. Bârfa presupune posibilitatea erorii, dar o eroare, spune Agamben, care nu compromite prin nimic definiția adevărului. Însă a trata bârfa ca pe o informație adevărată, mai adaugă el, ar fi impardonabil...

Se înțelege de aici că bârfa e mai degrabă invenție, un produs al imaginării. Asta mi-a amintit de Hesiod și de „Teogonia”, unde jucăușele muze afirmă că se pricep să povestească născociri aidoma lucrurilor întâmplare și, uneori, numai dacă vor, pot spune și lucruri adevărate. Tot astfel sună precizarea lui Aristotel, din „Poetica” sa, că istoria consemnează fapte și întâmplări care s-au petrecut într-adevăr, pe când literatura prezintă fapte și întâmplări care ar fi putut să se întâmple... Dacă în pictură sau muzică, de pildă, bârfa e mai puțin sau deloc inteligibilă, prin cuvinte ea poate deveni literatură. Buna întrebuințare a bârfei o transformă pe aceasta în artă. Așa trebuie să fi stat lucrurile cu formele epicii vechi, povestirea (în ramă) sau basmul, care, prin formule stereotipe, precum „a fost odată” sau „se spune că”, ne scot din lumea reală și ne aruncă în sfera imaginării. Iar „povestășii” captau atenția auditoriului prin insolit și prin modul de a povesti. Fiindcă, dintre mai mulți care povestesc aceeași întâmplare, este preferat și, desigur, păstrat în istorie doar cel care știe să o spună. De aici și problema stilului: bârfa dă seama mai mult despre cel care bârfește, adică despre talentul aceluia care povestește, decât despre cel bârfit. Merge acum și truisimul atât de cunoscut: nu ce se povestește e important, ci cum... Pentru că acela care are har și bârfește/povestește re-crează lumea. Omul s-a născut povestind, afirma Eliade; sau bârfind, am spune. Iar dacă nu suntem în stare să povestim, ne hrănim cu poveștile altora...

Prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel*:

„Să păstrăm nivelul de elită al limbii române“

– Domnule profesor, la plecarea din Suceava către Iași v-am anunțat că la școlile normale/liceele pedagogice/ colegiile pedagogice/ clasele cu profil pedagogic din România nu se mai predă de multă vreme limba română. Nu vă venea să credeți acum două ore. Acum ce ziceți?

Stelian Dumistrăcel: - Păi nu cred nici acum, pentru că am avut studenți la jurnalistică și cei care erau de la liceele pedagogice erau cei mai receptivi la problemele de gramatică (asta începând din '96-'97 până prin 2005). Nu se poate așa ceva, pentru că baza învățământului o constituie limba română și matematica. Celelalte se pot acumula pe parcurs: și științele naturale, și fizica, și chimia, și tot ce este se adaugă treptat. În liceele din Franța erau între cele două războaie clasa de retorică și clasa de matematică, după aceea. Deci se începea cu educația serioasă: cu franceza și cu matematica. Asta este problema învățământului pentru oamenii de cultură medie sau hai să spunem minimă și medie: trebuie să știi să faci calcule când vinzi ceva și trebuie să știi să scrii o cerere, să-ți susții drepturile, și să vorbești coerent. Când vrei să enunți ceva ca o judecată cu argumente, trebuie să înveți toate lucrurile acestea, pentru că există o retorică empirică, în cazul acelor oameni care pot vorbi convingător, care pot argumenta. Dar talentul acesta nu este universal, și el se poate asimila, se poate acumula ceva în această direcție. Iată, așa face comparație, poate un pic hazardată, cu pedagogia, știința educației. Oare înainte de a se inventa pedagogia oamenii au fost needucați? Au fost mame care n-au știut să-și educe copiii? A existat o pedagogie empirică, dar se și învață, ca noțiuni de bază pentru cei care nu sunt înclinați spre așa ceva. De asta trebuie să învățăm exprimarea în limba română corectă: ca să ai acces la cultură, care este tot atât de important ca și accesul la calcule matematice.

– Acum două ore (revin la momentul acela) ați folosit un atribut care mie mi s-a părut potrivit pentru situația actuală din învățământul pedagogic românesc: „Catastrofă“. Vă mențineți această etichetă?

S.D.: - Da, ceea ce se întâmplă acum conduce hotărât spre catastrofă. Eu nu contrazic tehnica modernă, dar tehnica modernă - și o să mă refer la o noțiune pe care o discută Margaret Yourcenar în *Memoriile lui Hadrian* - înseamnă o decădere intelectuală. Se poate găsi în anumite zone ale omenirii și-n anumite zone ale evoluției omenirii o insuficiență intelectuală.

– Trăim o asemenea epocă.
S.D.: - Da, trăim o zonă de apropiere de insuficiență și de catastrofă intelectuală, pentru că dacă nu mai ești în contact cu literatura, cu gândirea superioară exprimată în literatura bună și te mărginești la scrierea consonantică de pe calculator, te apropii de nivelul de comunicare cel mult al fenicienilor, care scriau consonantic și puteai să înțelegi cuvântul numai în contextul unui enunț. Acesta este un nivel de transmitere minimă a cunoștințelor. Ori pe noi nu ne interesează așa ceva. De fapt ce se întâmplă este o criză tragică a omenirii. Nu se mai poate aspira la ceea ce a fost

secolul al XIX-lea, cu universalitatea culturală: toată lumea știe să scrie, să citească, să aprecieze o muzică bună, un teatru de calitate și așa mai departe. Acum omenirea își dă seama că se află într-o criză, când poți pregăti oameni de diferite niveluri, pentru diferite ocupații. Iar noi, profesorii de limba română, cercetătorii în acest domeniu, avem sarcina să păstrăm nivelul de elită al limbii române, al exprimării.

– Aveți dreptate, domnule profesor, dar referirea noastră este la acest palier de formare inițială: clasele (P)-I-IV și ciclul preșcolar.

S.D.: - În lumea contemporană nu încap alfabetii pentru că nu mai este loc pentru analfabeți. Toată lumea trebuie să știe să scrie și să facă socotelii minime, chiar dacă nu se mai scriu scrisori și se scriu mesaje la calculator. Deci trebuie să scrii și să citești ceva pentru diferite niveluri.

– Îmi spuneți în acest parcurs de două ore că în 2019 sunt 100 de ani de la înființarea Școlii Normale de la Șendriceni, județul Botoșani, pe care ați absolvit-o cu bucurie și trăiți nostalgia firească a acelor începuturi.

S.D.: - A fost o școală foarte bună, temeinică, înființată în spiritul pe care l-a adus ministrul învățământului Spiru Haret. Nu vreau să spun că le doresc altora să se teamă de profesorul de istorie, căruia firește îi ziceam Atila, sau de profesorul de geografie, care a ajuns cadru didactic la Universitatea din Iași.

– Cine?

S.D.: - Este vorba despre Ion Sîrcu. Am avut profesori pretențioși, formați în școala veche, pentru care nu se putea să te abați de la datorie. Noi am stat în internat, aveam orele și după-amiaza, apoi meditații și masa de seară și după aceea iar două ore de studiu. Nu se putea să treci peste asta și peste răspunderea profesorilor față de elevi. Am avut un foarte bun profesor, Alexandru Grigore Ostafe, care era și director adjunct într-o vreme, cu care am făcut logica, pedagogia, psihologia, în ani diferiți. De la acel om puteai să afli tot ce este pe lume, pentru că era un enciclopedist și pentru că era un om foarte pretențios. Pentru dânsul trebuia să fii om realizat. Un învățător trebuia să știe să descifreze o melodie

scrisă pe portativ, trebuia să știe să schițeze tehnic și să facă și un desen artistic, trebuia să facă lozinci, afișe deci, de orice natură, trebuia să știe să culeagă prunele, poamele, varza din anexa agricolă a școlii. Deci făceam toată treaba ca un model de membru înaintat al unei comunități rurale. Asta era învățătorul și așa te formau. Ei aveau simțul datoriei și al tuturor responsabilităților față de tine.

– E cuvântul magic până la urmă, „datorie“, cuvântul-cheie, căruia ar trebui să-i subordonăm toate acțiunile noastre. Dar apropo de 1919: Școala Normală din Bacău este reînființată în același an, cu numele Ștefan cel Mare. Cu certitudine faptele sunt legate de evenimentul de la 1 Decembrie 1918, când avem începuturile unei noi Românie. Limba română de atunci ar trebui să rămână în atenția noastră mereu.

S.D.: - Este ceva de necrezut ca interesul pentru învățarea limbii române să scadă cândva și cumva, pentru că noi nu învățăm să vorbim din școală; noi învățăm din cartea citită. Noi avem norme regionale, dialectale, adică acea variație diatopică. Când ai un copil mic, îl dai la bunici, care trăiesc undeva prin Suceava sau prin Botoșani. Când revine acasă, vorbește ca bunica. Și atunci el, pentru a fi performant social, trebuie să-și însușească un registru al limbii care să nu-l dea de „sminteală“ (folosesc cuvintele în sens popular). Este important când tu comunică să nu atragi atenția prin fonetisme regionale, prin cuvinte de neînțeles și așa mai departe. Performanța se obține vorbind fără culoare, în valoare stilistică zero, cum a spus Eugen Coșeriu. Transmitând ce am în conținut, trebuie să o fac în așa fel încât să fie în primul rând înțeles, iar după aceea trebuie să fie alb în ceea ce privește eventualele interpretări. Eu comunic ceva despre ceva și transmit un mesaj. Acest mesaj trebuie să fie recepționat gol de alte afecte și de artificii. Deci asta e important și asta se învață în școală. Muntenii vorbesc într-un fel, moldovenii în alt fel, ardelenii altfel, dar este o normă supradialectală - norma literară. Aceasta asigură performanța.

– E „pâinea noastră cea de toate zilele“, conform Rugăciunii Domnești.

S.D.: - Absolut, pentru că îmbrăcăminte poate diferi de la o zonă la alta, dar elementele de bază ale materiilor prime, ale prelucrării și ale preparării hranei sunt identice peste tot, pentru că omul este în general asemănător: nu poate să mănânce nici pietre, nici lemn. Are nevoie de cereale, are nevoie de fructe, are nevoie de materii organice, de proteine și așa mai departe. Deci la fel se întâmplă cu omul care se poate bate pe o bucată de mâncare și omul care este conștient de faptul că mănâncă pentru ca să aibă proteine. Am fost odată la un stagiu în Germania, la Marburg, și era acolo o fată din Africa de Sud. Ea era de origine olandeză (bine, acolo am vorbit numai nemțește). Era o fată foarte deșteaptă, muncitoare (nu ajungi din Africa de Sud la Marburg și spun și eu că nici din România nu ajungi la Marburg până când nu dovedești anumite calități de muncă, de interes, de pricepere, de reflexivitate la ceea

– Vorbim atunci de normativitatea procesului didactic, dar și a limbii române, ca ființare a omului

în cele din urmă. Dar, domnule profesor, noi venim acum de la Universitatea „Ștefan cel Mare“ din Suceava, unde un cadru didactic de la Literele băcăuane, Petronela Savin, absolventă de liceu pedagogic, a înregistrat o performanță profesională notabilă. Am putea acorda o parte din reușita acelor începuturi, de la Școala Normală din Bacău?

S.D.: - Cred că da și-mi place să fiu măsurat în cuvinte, pentru că eu am cunoscut-o numai când era masterandă la Bacău, când făceam cursuri, și după aceea am avut-o doctorandă. Dacă eu nu am observat nimic în ceea ce privește exprimarea ei înseamnă că era bună social și cultural. Am avut după aceea examenele și referatele din cadrul programului de doctorat și am fost mulțumit. Bine, a fost o temă apropiată sufletului meu, o zonă de exprimare a unei stări spirituale, a unei transformări a omului. Este vorba de trecerea de la animalitate în ceea ce privește alimentarea, mâncarea (ne batem ca niște câini pe o bucată de carne aruncată între noi; așa au fost oamenii la început), la rafinatele. Există trei rituri de trecere, trei perioade foarte importante: botezul (cu atribuirea unui nume într-o colectivitate), căsătoria (care înseamnă o fază foarte importantă social) și înmormântarea (pentru că nu ne părăsim morții; le conferim un anumit tratament). Aceste faze sunt foarte importante pentru etnologi. Pentru lingvist, când e vorba de alimentație, acest proces continuu acoperă toate fazele: de la naștere până la înmormântare. Deci iată un domeniu al vocabularului pe care îl știm toți. Nu știm toți vocabularul agriculturii, nu știm poate al construcțiilor, poate al diferitelor domenii specializate, dar cu mâncarea stăm bine toți.

– E „pâinea noastră cea de toate zilele“, conform Rugăciunii Domnești.

S.D.: - Absolut, pentru că îmbrăcăminte poate diferi de la o zonă la alta, dar elementele de bază ale materiilor prime, ale prelucrării și ale preparării hranei sunt identice peste tot, pentru că omul este în general asemănător: nu poate să mănânce nici pietre, nici lemn. Are nevoie de cereale, are nevoie de fructe, are nevoie de materii organice, de proteine și așa mai departe. Deci la fel se întâmplă cu omul care se poate bate pe o bucată de mâncare și omul care este conștient de faptul că mănâncă pentru ca să aibă proteine. Am fost odată la un stagiu în Germania, la Marburg, și era acolo o fată din Africa de Sud. Ea era de origine olandeză (bine, acolo am vorbit numai nemțește). Era o fată foarte deșteaptă, muncitoare (nu ajungi din Africa de Sud la Marburg și spun și eu că nici din România nu ajungi la Marburg până când nu dovedești anumite calități de muncă, de interes, de pricepere, de reflexivitate la ceea

ce înveți). Și se ducea în Olanda să-și cunoască familia, tot așa mai îndepărtată, a logodnicului ei din Africa de Sud. Se preocupa de pe acum să vadă care sunt obiceiurile acolo în ce privește alimentația, că el trăise mai mult în Olanda și era proaspăt venit în Africa de Sud. Voia să afle ce obiceiuri alimentare au oamenii aceia, ce să-i gătească soțului, de cât are nevoie pentru munca intelectuală, pentru munca fizică ș.a.m.d.

– Este o grijă fundamentală pentru o viitoare soție.

S.D.: - Absolut! Științifică chiar: ea trebuia să știe cum să-l hrănească pentru a fi performant. La fel sunt nutriționiștii de la noi, care ne învață câtă apă trebuie să bea, câte fructe, legume și celelalte să consume omul. Petronela Savin - căci despre ea este vorba - a fost muncitoare și eu am contat pe faptul de a da sugestii și de a participa activ la rezolvarea unor probleme grele. Pentru mine conducerea de doctorat nu este asumarea unui titlu, ci este de fapt o muncă, pentru că a fost un domeniu de suflet al meu: frazeologia privind alimentația. Am și scris despre asta. Mai mult știe Petronela, că-i normal ca acela care a făcut o teză în domeniul acesta să știe mai mult. A avut și succese la întâlniri științifice internaționale și am luat-o colaboratoare pentru anumite teme aici, în Iași. Iată ce înseamnă o realizare doctorală și postdoctorală a unei persoane care și-a însușit corect exprimarea în limba română. Altfel nu se putea. Aș spune: cu mine nu se putea altfel.

– Așa este. Vă este cunoscută exigența în viața științifică, dar și în domeniul cultivării limbii române. Aveți o atitudine permisivă și nu autoritaristă în ceea ce privește exprimarea orală și scrisă.

S.D.: - Problema nu este așa de simplă. Sunt poate singurul conducător de doctorat care a eliminat patru candidați pentru că mi-am dat seama că nu pot face față. Le-am spus: „Pentru treaba asta eu nu pot lucra cu dumneavoastră. Poate vă găsiți altceva, fiindcă este exact ca și cum te-ai duce la o școală de balet și ai avea platfus“. Fără o curiozitate intelectuală (organică, nu simulată) pentru ceea ce faci pentru analiza limbii, pentru propria exprimare într-o temă oarecare, nu poți să dai rezultate valoroase într-un domeniu de cercetare, fiindcă doctoratul este o activitate de cercetare.

– Nu oricum, ci la cotele cele mai înalte.

S.D.: - E vorba de atingerea unei performanțe. Dacă pe cineva l-am adoptat, atunci într-adevăr a putut conta pe mine ca pe un părinte, ca în cazul unei persoane apropiate pe care o doare ce-ai făcut sau ce n-ai făcut. Deci asta este aparenta permisivitate și, să spunem, bunăvoința mea. Este o bunăvoință condiționată de un act premergător, acela al aprecierii valorii.

Iași, 4 mai 2019

Dialog (audio) de
Ioan DĂNILĂ

* Filolog, lingvist, dialectolog (19 aug. 1937, Zvoriștea, jud. Suceava - 18 mart. 2022, București)

Câtiva contemporani

Gheorghe IORGA

Arthur Rimbaud. Fețele mitului

Întâlnirea lui Rimbaud cu *arhipelagul Hugo* e inevitabilă. Autorul „Odelor și Baladelor“, care se apropie de 70 de ani, este totodată cel mai mare poet al vremii, în ochii publicului, și simbolul luptei împotriva Imperiului. Din exilul său de pe insula Guernesey, el încarnază rezistența și speranța. E posibil ca Rimbaud să-l fi descoperit pe Hugo foarte devreme. În orice caz, în timpul orei de retorică este surprins citind „Notre-Dame de Paris“, pe care Izambard i-o împrumutase pentru a-l ajuta la o compunere în franceză. Doamna Rimbaud, mama poetului, care dădu cu ochii de roman – pe care îl confunda cu „Mizerabilii“ –, îl certă zdravăn pe tânărul profesor pentru iresponsabilitate: cum îți puteai permite să le dai elevilor cărți atât de evident potrivnice moralei? E adevărat, Rimbaud citise și „Mizerabilii“, ca și „Anul '93“ și „Pedepsele“.

Nu ne mai putem îndoi că atât omul Hugo, cât și opera sa au atras atenția liceanului. Hugo este personaj politic: instalat în inima Istoriei, este convins că îi trasează căile și îi modelează contururile; este idolul republicanilor și oferă, pe drept sau pe nedrept, imaginea geniului maltratat, a unui gen de scriitor blestemat *avant la lettre*. Fiecare epocă are miturile ei. Dar Hugo rămâne și acela care, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, întinerise poezia franceză. Tocmai această iubire a unei duble libertăți, sociale și literare, îl fascina pe Rimbaud, mărturisindu-și admirația pentru „Orientalele“ și „Angelo“. Ne rămân și câteva fugare judecăți de valoare despre opera lui Hugo: cele din *scrisoarea vizionarului*. Citim că ultimele volume au „mult văz“ și „*Mizerabilii* este un adevărat poem“. Rimbaud se întâlnește aici cu ceea ce Baudelaire scrie în „Arta romantică“: „Este un roman construit în chip de poem“. Baudelaire se explică: opera lui Hugo se încredințează, cum o face un poem, unei descifrări sau unei traduceri a necunoscutului. Rimbaud subscris la această interpretare. În compensare, reproșează „Pedepselor“ prea mult lirism și efectele emfatiche. Cât privește „Anul '93“, cartea îi place în virtutea unei tentative romanești îndrăznețe: „Să scrii un roman fără îndrăgostiți“. Dacă forma hugoliană îl seduce un moment pe Rimbaud (o dovedește „Darurile orfanilor“), e fascinat foarte repede de finalitățile scrisului și de căutările de gen. E cât se poate de limpede că Hugo are un loc privilegiat în elaborarea poeziei de la 1871: poezia nu este un joc verbal, ci produsul unei experiențe spirituale; aceasta traduce, cum o spune, într-un fel, și „Mizerabilii“, o aspirație a omului spre Progres. Chiar dacă emite câteva rezerve în privința lui Hugo, nu poate ignora câteva dintre idelile cele mai importante din opera acestuia, care îl inspiră în reflecția sa creatoare din primăvara anului 1871.

Când îi scrie lui Théodore de Banville în mai 1870, Rimbaud e probabil mișcat de un demers diplomatic și interesat. Banville e o personalitate influentă în mica lume a literelor franceze: e un scriitor de succes, un critic important și un consilier ascultat de Lemerre, editorul tinerilor poeți. Dacă autorul „Odelor funambulești“ voia, ar fi putut fără nicio dificultate să-l ajute pe acest versificator necunoscut să-și publice textele pe care i le trimisese. Nu există așadar decât un motiv interesat în scrisoarea pe care poetul i-o trimite „fratelui“ mai mare. Desigur, apelează la complicitate, dar se simte, în rândurile scrise ori... printre rânduri, certitudinea, la tânărul autor al „Ofelei“, că poate purta un dialog de la egal la egal – un dialog între poeți – între el însuși și cineva pe care îl cunoaște din operele sale și despre care crede că e capabil să-l înțeleagă. Astfel, pune accentul pe două elemente ce îi par că îl caracterizează pe Banville: un fel de lirism intuitiv și spontan, un gust al libertății. Ca să nu rămână decât în domeniul libertății literare, dacă Banville nu își permitea, e adevărat, nicio licență, el s-ar fi abandonat cu ușurință unei virtuozități ritmice extreme. Demonstra, până la clovnerie, ce resurse posedă prozodia și până unde cadenta versului se poate lăsa modelată și reinnoită. Astfel, acest poet are parte de admirația lui Rimbaud, care a citit comediiile „Gringoire“, „Florise“, precum și poeziile din „Exilații“ etc. În a doua generație romantică, Banville este, se spune, foarte... *vizionar*; totuși subiectele sunt inferioare, la el, cu o realizare uneori excesivă în însuflețire. Asta, rezervă și admirație amestecate, Rimbaud a vrut s-o exprime într-un poem ce nu e atât de critic precum au crezut comentarii: „Cea ce i se spune poetului apropo de flori“. E un soi de artă poetică destinată lui Banville: trebuie să vorbești într-un alt mod, nou, și original despre acest material al poeziei care sunt florile; mai degrabă trebuie să lași limbajului facultatea de a inventa înfloriri necunoscute. Fără îndoială, Rimbaud îl ironizează pe Banville, îl ridiculizează subtil, însă acționează pe un fond de admirație persistentă pentru autorul „Odelor funambulești“. Admirație pe care o mărturisește cu ingenuitate după ce a persiflat defectele maestrului: „Voi iubi mereu versurile lui Banville“. E imperios necesar să remarcăm că Théodore de Banville, poet ce nu mai prezintă azi vreun interes literar important, a

fost pentru Rimbaud prilejul, printre altele, să conștientizeze puterile limbajului și concepția nelimitată pe care o poți extrage din vers.

Când vorbești despre agilitate, te gândești la Théophile Gautier. E mai puțin important dacă tânărul Rimbaud auzise versurile din „Rondolla“ în pădurile ardeneze; esențial e că citise „Smalțuri și camee“. Gautier se bucura de admirație și respect în rândurile tinerei generații poetice a anilor 1870. Am îndrăzni chiar să afirmăm că, spre deosebire de Hugo – zeul îndepărtat tunând cu forță –, Gautier rămăsese supraviețuitorul unui romantism cu... față umană. Nu numai că ilustra în multe feluri triumful unei libertăți poetice (Rimbaud pare a fi preluat motivul din „Balul spânzuraților“ de la Gautier ori de la Villon), ci și reconcilia poezia cu pictura și cu muzica, armonie pe care discipolii săi au urmat-o neconștient. Rimbaud e sedus de arta lui de colorist, de percepția sonorităților: atâtea interferențe ce își vor găsi afirmarea în escapada belgiană din 1872 în compania lui Paul Verlaine. Dar Gautier nu e doar versificatorul; pentru Rimbaud este și omul care reflectează la condiția de poet și la destinele poeziei. Poate nu este întâmplător că „vizionar“ figurează în studiul ce servește drept prefață celei de-a treia ediții a „Florilor răului“. Tot așa, nu este o întâmplare dacă, în a sa „Istorie a romantismului“, Gautier regretă că poezia „încă întoarce capul spre trecut în loc

să privească spre viitor“. Până și într-o astfel de lucrare de istorie literară sunt niște premise ale unei poetici rimbaldiene.

Printre cei admirați de Rimbaud, n-avea cum să lipsească Albert Glatigny. În afara cunoscătorilor poeziei franceze din vremea lui Rimbaud, puțini cititori au ținut în mână opera acestui actor-poet, boem în suflet și care ar fi putut intra în galeria *poetilor blestemați*, dacă termenul ar fi existat deja. Izambard, tot Izambard, i-a făcut cunoscute tânărului său elev versurile lui Glatigny. Rimbaud a citit exaltat „Vii nebune“ și „Săgeți de aur“. În timpul călătoriei la Paris, în februarie-martie 1871, citește și „Fierul roșu“, și „Noi pedepse“. Apreciază la acest scriitor un anume gen de realism poetic, o vigoare concretă a imaginii, ce lasă ușoare urme în „Soare și carne“ sau în „La muzică“. Dar nici „Cap de faun“ nu neagă iubirea lui Pan din aceste versuri ale lui Glatigny: „Și pe burta lui tare ce strălucește,/ Satir iubit de Pan, eu văd/ Încă umbra ce se risipește/ Ca mușchiul la piciorul pădurii“.

În privința celorlalți *domni* ai Parnasului, Rimbaud le dă atenție inegală și de la distanță. Îl lasă pe Leconte de Lisle în norii lui. A afirmat zadarnic, din conveniență, că poetul e parnasian, dar un an mai târziu, în 1871, își dezvăluie parțial fondul gândirii arătând că școala parnasiană are numai doi vizionari: Verlaine și Méral. Acesta din urmă putea să-i placă prin subiectele sale moderne și vigo-

roase, de aceea nu va întârzia să-l parodieze. La urma urmelor, nu recunoștea în cohorta celor care publicau în „Parnasul contemporan“, cu câteva excepții, decât o majoritate de „inocenți“, „galici“, „morți“ și „imbecili“. Din două motive, școala parnasiană nu i se părea un loc de azil: forma pe care o foloseau este veche, iar subiectele tratate sunt cele mai adesea lucruri moarte.

Un alt poet avea, probabil doar el, voința de a propune o poezie modernă: Baudelaire. Cel pe care Rimbaud îl numește „primul vizionar“, regele poetilor, *un adevărat Dumnezeu*. Ne putem amuza relevând dovezi formale ale acestei admirații: imitații sau reminiscențe. Astfel, în „Darurile orfanilor“, „[...] Anul Nou, în fruntea unui alai de cețuri,/ Târându-și zăpezia manta cu albe crețuri [...]“, ar putea fi contrapunctul „anilor morți“ baudelairieni, „în haina lor posacă“ (vezi „Reculegere“, în Charles Baudelaire, „Florile răului“, Buc., Editura „Eminescu“, 1991, trad. Al. Cernă-Rădulescu). Marca autorului „Florilor răului“ ar fi fost dezamăgitoare dacă nu s-ar fi recunoscut decât în acest epiteliu al scrisului. Ea a fost profundă în trei domenii esențiale. Mai întâi, arătând posibilitatea de a introduce în poezie subiecte moderne, afirmând că scriitorul trebuia să aparțină timpului său: *scrisoarea vizionarului* nu va uita această lecție, după cum nu o vor uita, sub forme și grade diferite, nici „Un anotimp în infern“, nici „Iluminările“. Cealaltă lecție îl are ca obiect pe creator, care are misiunea să-și doteze scrierile cu o formă originală, adică nouă: Baudelaire a avut intuiția unei limite a scrisului în privința prozei poetice și muzicale pe care s-a ambiționat să o atingă în „Mici poeme în proză“. Dar marea lecție e în altă parte, în originalitatea conceptuală perfect definită de Gautier: „[Baudelaire] știe să descopere printr-o intuiție secretă raporturi invizibile [...] și să apropie astfel, prin analogii neașteptate, pe care numai *vizionarul* le poate sesiza, obiectele cele mai îndepărtate și cele mai opuse în aparență. Orice poet e dotat cu această calitate mai mult sau mai puțin dezvoltată, care este chiar esența artei lui“. Fundamentând poezia pe principiul analogiei, Baudelaire făcea din acest gen, destul de frecvent ornamental până la el, un mijloc de cunoaștere. Modificarea era capitală.

E necesar să adăugăm o rezervă și o completare. Mai întâi, nu s-ar putea disimula rezervele formulate de Rimbaud în privința versificației baudelairiene, pe care o judecă drept *meschină*. Apoi, nu e cu neputință ca spiritualitatea proprie universului baudelairian să nu-l fi impregnat pe autorul „Unui anotimp în infern“, marcat el însuși de o puternică religiozitate, chiar dacă se apăra de ea, iar opera sa o recuză cu toată forța unei Evanghelii în răspăr.

• Dai Kobayashi – *Viata pe planeta*

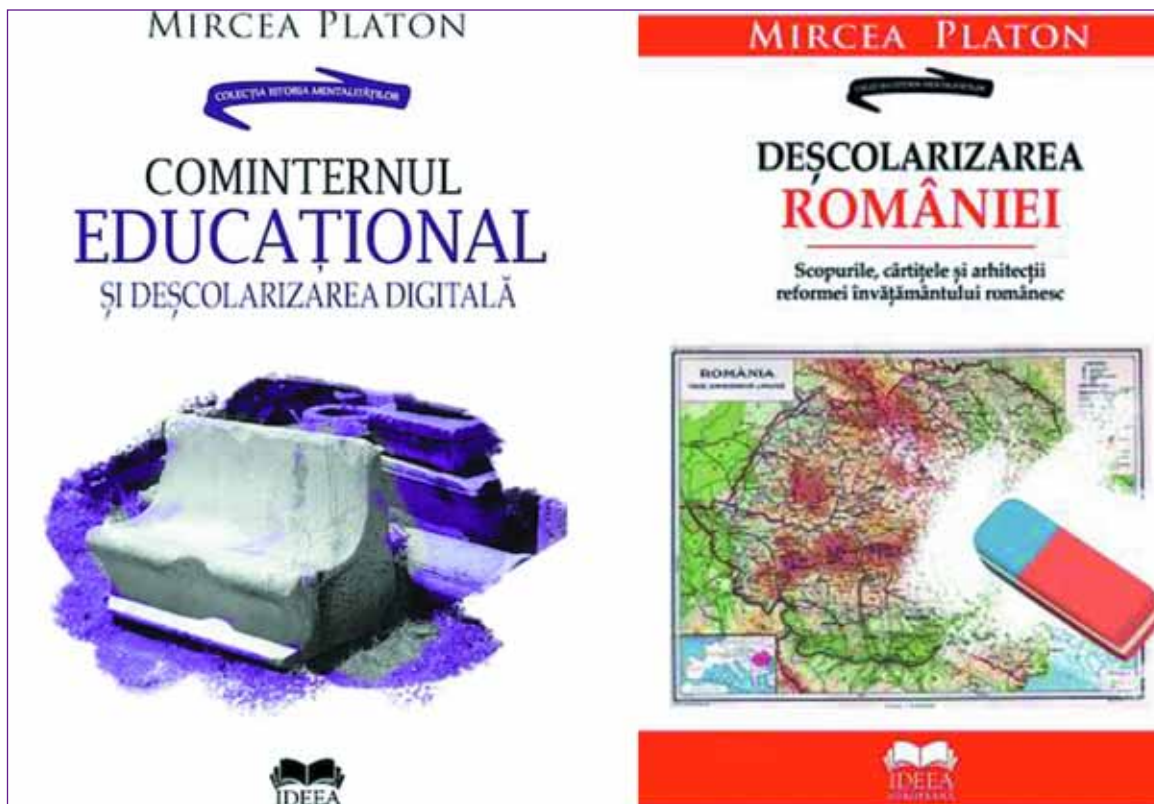
Ce se întâmplă cu sistemul educațional din România? De ce citim și auzim despre atâtea reforme? Sunt ele o consecință a lipsei de coerență și consecvență? Care a situația școlii românești? Are școala datoria de a le antrena copiii competențe intelectuale care nu pot fi antrenate acasă? Trebuie școala să risipească ignoranța care nu poate fi risipită acasă, mai ales în condițiile unei societăți în care ordinea socială a fost dată peste cap de o mobilitate socială rapidă bazată nu pe muncă și merit, ci pe bani obținuți din „descurcat” și „tepe”? Sau, poate, școala nu-i poate pregăti pe copii nici măcar pentru viața școlară, pentru că e complet lipsită de consecințe: regulamentul școlar nu se aplică, notele se negociază, profesorii sunt fie „cumpărați”, fie intimidați sau chiar asaltați de elevi și de părinții lor?

Inițial, văzând fragmentar sau aleatoriu starea învățământului românesc, ai putea crede că trăim într-o societate dominată de o instabilitate cu accente de haos, aflată în căutarea unei identități, și că, de ani buni, generație după generație se sacrifică ori sunt sacrificate pentru descoperirea acestui destin „mai bun” în viitor. Asta pentru că nimeni nu pare a mai avea răbdarea de a discerne faptele așa cum se petrec ele, de a le așeza într-o rânduială, nu doar pentru a le înțelege, ci și a le prezenta și explica celorlalți. Și totuși, despre sistemul educațional din România cu toate ale lui așa cum se petrec de trei decenii încoace, mai există oameni preocupați, intelectuali care nu doar că analizează documentat, atent și echilibrat, făcând referire la situația europeană și globală în general, ci prezintă și soluții concrete, punctuale pentru a se păstra o structură identitară națională, românească, necesară dacă nu obligatorie, pentru a răzbate ca națiune în noua lume.

Unul dintre aceștia este Mircea Platon, care și-a asumat acest demers inedit și anevoios, chiar dificil. În anul 2020, într-o discreție și tăcere care ar trebui să îngrijoreze, apreciatul om de

Constantin GHERASIM

Două cărți-fenomen despre educație, învățământ și reforme

cultură, profesor și gânditor ieșean, doctor în istorie, a publicat volumul „Deșcolarizarea României. Scopurile, cărțile și arhitectii învățământului românesc”, la Editura „Ideea Europeană”. Cartea, care provoacă prin însuși titlul ei, este structurată în patru capitole și prezintă o analiză/anchetă bazată pe documentele publice existente fie în formă fizică, fie digitală, accesibile oricui este curios, interesat sau sceptic. Titlul fiecărui subcapitol este elocvent, dar nu suficient, pentru a înțelege conținutul volumului: „România, între defrișarea munților și defrișarea minților”, „Criza antropologică a societății românești și impactul ei asupra școlii”, „Elitele și conștiința națională”, „Școala independenței naționale”, „Educația creativă: școală de proletari”,

„Reforma învățământului și extremismul politic”, „Reforma pe șest și noul bir în copii”, „Tactica sistemului de învățământ pârjolit”, „Ministerul Educației Artificiale”, „Democrația manualelor, democrația după manuale. Studiu de caz”, „Școlile profesionale și România politizată”, „Modelul suedez de țară și modelul finlandez de educație”, „Expertul și geniile. Confiscarea copiilor”, „EUro-universitățile și dispariția elitelor naționale”, „Scopurile, cărțile și arhitectii reformei” și „Concluzii pentru mâine”. Parcurgerea textului și, îndeosebi, a notelor de subsol care domină unele capitole (aș îndrăzni o paralelă, pentru a înțelege sensul acestora, cu notele părintelui profesor Dumitru Stăniloae la oricare dintre volumele „Filocaliei”) deschide o fereastră

către o altă înțelegere și abordare a sistemului educațional românesc, supus unor reforme și înnoiri continue decât cea promovată în spațiul public.

În anul 2022, la aceeași editură, Mircea Platon își definește perspectiva asupra acestui subiect scriind încă un volum, se pare ultimul pe această speță, intitulat la fel de sugestiv „Cominternul educațional și deșcolarizarea digitală”, o carte la fel de densă și bogată în informații, cu două capitole mari, respectiv „Starea de fapt” și „Perspective digitale”, un amplu studiu „Despre caracterul activ, multistratificat, transdisciplinar, integrativ, hibrid, civic și creativ al miracolului educațional operat de experții internaționali în Afganistan sau Mică gramatică a dezastrelor edu-

caționale”, „Școala înainte și după Covid”, „Ion Popescu și școala românilor”, „Există un Comintern educațional?”, „Școala suveranității naționale” și „Gând final”. Despre acest al doilea volum, profesorul Arthur Suci, doctor în științele comunicării, scria într-o postare pe pagina personală din luna mai a.c. următoarele: „Mircea Platon spune: un învățământ pentru locuire, nu pentru înlocuire, adică pentru români care să trăiască, să locuiască în țara lor, nu care să plece în lumea mare, fiind înlocuiți de alții. Planurile actuale sunt pentru înlocuire”. Mircea Platon militează convingător pentru învățământul clasic, bazat pe carte, și împotriva înghițirii sale, prin digitalizare, de către sistemul mediatic online. Platon nu e anti-tehnologie, ci e împotriva transformării tehnologiei în scop în sine, mai exact în punerea învățământului la remorca Big Tech. Pledoaria sa e foarte informată, ca de obicei. Platon are o deosebită capacitate de a găsi informații valide pe toate continentele, în rapoarte ale instituțiilor internaționale etc. Remarcabil mi s-a părut studiul despre reforma învățământului în Afganistan, care, pe lângă faptul că a fost realizată cu o contribuție a unor experți români în educație «integrativă», seamănă foarte tare cu reforma din România.

O carte incomodă. Dacă o citești, înțelegi exact de ce a crescut analfabetismul funcțional și de ce reforma învățământului merge în direcția în care merge. Dar, mai ales, înțelegi ce trebuie să fie făcut. Este o carte-program pentru salvarea României printr-un învățământ bun”, își încheie mesajul expertul în comunicare publică.

Putem afirma fără nici un dubiu că avem două cărți-eveniment, două lucrări elaborate, gândite și asumate; fără exagerare, am putea spune cărți iconice într-un domeniu esențial: educația. Asta evident pentru cine vrea să deslușească și să înțeleagă misterul reformelor din învățământul românesc.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

De la literatură, la Biblie

Glosarul englez-român de termeni și nume biblice, de Doina Cmeciu (Bacău, Editura „Rovimed Publishers”, 2022) este unul atipic și tocmai prin aceasta, util pentru textologii interesați și de *Cartea cârților*. A parcurge traseul dinspre literatură către *Biblie*, cu intenția de a descifra tainele *Cuvântului* în facerea sa po(i)etică prin discursul literar, convinge asupra adevărului că *Sfânta Carte* este la originea oricărui demers artistic. Mai mult decât atât: metafora și simbolul – miezul discursului religios (dacă avem în vedere cele patru niveluri de semnificare: literal, alegoric-metaforic, moral și anagogic) – favorizează pătrunderea în profunzimea adevă-

vărilor ascunse în Cuvânt). Autoarea *Glosarului*, universitarul și anglistul de marcă Doina Cmeciu, are dreptate: toate temele literare își au originea în temele, motivele și personajele biblice.

Există cărți citite de plăcere sau din necesitate; unele, frunzărite în fugă, altele, răsfoite superficial. Acest *Glosar* se înscrie însă în categoria cărților care trebuie „digerate” – după cum ar spune Francis Bacon –, adică aprofundate, studiate cu sârguință și cu dăruire, pentru că îndeamnă, călăuzesc, deschid orizonturi ale „înaltului” aflat deasupra clipei trecătoare, dar și profunzimi ale universului dinlăuntru al ființei. Efortul lectorului,

împlinit cu mintea și cu sufletul, va fi răsplătit: (con)duce, tainic, pe nevăzute spre tărâmul metaforei, al înțelegerii semnificațiilor acesteia, sădind dorința descoperirii trăirilor nebănuite cuprinse în creație, a identității omului, cu micimea și măreția sa, prin însuși Cuvântul întemeietor/ Cuvântul-Lumină, noi înșine fiind lumină în trupuri muritoare. De la primul la ultimul termen al *Glosarului* (incluzând și *Addenda*) stăruie întrebări care „zidesc” discursul religios și pe cel literar deopotrivă, dintotdeauna: „Ce este existența?”, „Cine sunt eu?”, „Cum pot să devin nemuritor?”, „Ce este Cuvântul?”

Ioan DĂNILĂ

Afacerile mele cu muzica au început de mult – oricât mi-aș dori să mă văd cu primul disc ori casetă în mână, amintirile sunt adesea suprapuse, își pierd contururile, însă muzica urcă de atunci până în prezent, (încă) surprinzându-mă cu sonori plăcute ori etalându-și (ne)putințele ici-colo. Sigur, am câțiva interpreți de care nu mă voi despărți niciodată, indiferent de mode ori de glumițele răutăcioase ale celor din jur. Evident, așa se întâmplă și în cazul unor albume, apariții rare, eventual chiar frânturi de melodie... Vara aceasta m-am gândit să o „trec sub semnul” a două produse care se leagă direct de anul nașterii, două albume care au făcut istorie: pe primul deja l-am găsit, e vorba de *Köln Concert* – Keith Jarrett; pe al doilea îl mai caut, însă mi-l doresc în raft sub o presă japoneză ori americană, mă refer la „Pure Gold” al lui Elvis. Mi se pare că într-adevăr echivalează din toate punctele de vedere cu varianta cât se poate de „iconică” a celui Elvis pe care l-am luat cu mine printre bune și rele de-a lungul atâtor ani.

Iar vara aceasta chiar se dovedește a fi pure gold deoarece cinematografia „lovește din nou” cu un minunat „Elvis”, pe care unii l-au pus încă de la început la colț, în timp ce alții, nu neapărat mai puțin

Marius MANTA

Pure Gold

pretențioși, l-au apreciat drept o versiune cât se poate de verosimilă a unui portret/ biopic Elvis.

Să trecem la treabă. Premiera a avut loc la 24 iunie și în sfârșit, din fericire, cinematografele din România s-au aliniat la datele internaționale, așa încât am avut bucuria de a vedea filmul „în pas” cu ceilalți, ca un soi de revanșă tardivă raportată la vremuri de demult, când muzica rock era pusă la colț, fără nicio alternativă. Și „Elvis” e bun, e al naibii de bun, mai ales pentru cei care îndrăgesc perioada aceea a anilor '50-'60, cu acel glamour specific, cu o cromatică pastelată însă plină de viață – o lume în mișcare care urma să înceapă câteva „reformate” și „contrareformate”. De altfel, toate aceste mișcări sunt surprinse nimerit în film, accentul căzând

pe discriminările suferite de populația de culoare. În toată această construcție narativă a filmului, influențele bluesului și ale muzicii gospel, asupra unei cariere întregi, sunt aduse în prim plan – poate cea mai seducătoare apropiere e între Elvis și B.B. King! Dar toate celelalte sunt acolo: marile scandaluri politice, abuzurile autorităților și Martin Luther King Jr., și Kennedy etc. Sub semnul ineditului rămâne această senzație de la sfârșit, că nu există neapărat mai multe planuri, aproape nimic alune-când către o importanță secundară. Viața lui Elvis este urmărită ca un continuum într-o strânsă interdependență cu socialul, chiar dacă, firesc, muzica lui cu totul specială înalță și se înalță către coordonate ce nu mai pot fi ulterior condiționate nici de timp, nici de

„putința de atenție” a spectatorului. Iar acum chiar e cazul să scot în evidență coloana sonoră, cu totul și cu totul specială – „genială”, cum se mai spune pe la colțuri. Deși va apărea oficial tocmai la sfârșit de iulie, îndrăznesc să spun de pe acum că va domina toate topurile. Sunt nume mari ale scenei muzicale ce reinterpretează cântecele clasice: le completează, le diversifică, le conferă sonori noi, ambiguează ori mută părți „decupate” prin genuri și stiluri diferite. Astfel, avem hip-hop (e minunată Doja Cat în „Vegas”, n-aș fi zis că voi ajunge să afirm așa ceva; apoi, Eminem și Nardo Wick – nota zece pentru „Product of the Ghetto”), un remix PNAU (ce amintește de Elton John), un soi de (hard/ glam) rock Maneskin, dar și două prezențe disco „Tupelo Shuffle”, „I got a feelin' in my body” (ultima venind dinspre gospel). Sunt multe alte piese ce merită toată atenția; am uitat de „Tutti Frutti” (Les Greene) sau de „Hound Dog” (Shonka Dukureh), preferata mea.

Cumva nu întru totul cunoscut de publicul larg, chiar dacă a regizat „Moulin Rouge” și „The Great Gatsby”, australianul Baz Luhrmann ne livrează pentru 2022 o vară Pure Gold, de care, cel puțin eu, m-am trezit îndrăgostit.

În zodia lui Uranus

O surpriză plăcută o reprezintă romanul lui Ovidiu Mihalache *În zodia lui Uranus* (Iași, Editura „24 ore”, 2022), care ne propune o relectură a evenimentelor premergătoare celui de-Al Doilea Război Mondial, prin intermediul unei povești romantate, avându-l în prim-plan pe aventurosul Ioan Cantemir Cantacuzino-Brancovici, prinț von der Ober-Schwesburg. Istoria acestui personaj sulfuros constituie, de fapt, prilejul pentru o incursiune în subteranele unei lumi pe care autorul o descrie cu șarm, reconstituind atmosfera vieții politice, în versiunea ei neoficială, mai puțin știută publicului larg. E o lume dominată de cuplul Carol al II-lea – Elena Lupescu, în jurul căruia gravitează tot felul de indivizi, a căror misiune este ambiguă. Fauna caracteristică *high-life-ului* bucureștean include aristocrați, ofițeri (români și străini), spioni, industriași, gazetari, dame de companie și tot soiul de inși care caută să parvină.

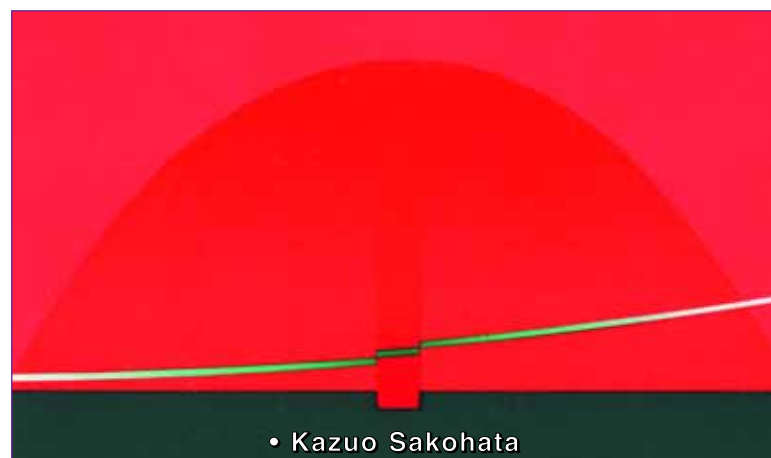
Fugit din țară pentru a scăpa de brațul răzbunător al Lupeascăi, Ioan Cantemir frecventează medii diverse, combinându-se cu o bătrână aristocrată nemțoaică pentru a căpăta un titlu care i-ar putea facilita accesul în lumea bună și revenirea în țară. Reflecțiile acestui pseudoprinț constituie un bun prilej pentru o radiografie a vieții politice dâmbovițene, caracterizată prin corupție, rapacitate și impostură: „Despre Carol cel abdicat de dorul fustelor, ce să mai spună acum, că vorba românească zice că despre morți numai de bine. Acuma, nu că ar fi mort Carol, că l-a și zărit cu Duda la o preumblare prin Paris, dar e clar că nu mai are niciun rol la București. Strămbă din nas până și secretarii ambasadelor de la Berlin când aud de el, darămite oameni cu influență în cercul foarte retrâns al lui Hitler. Mai încercase asta să se dea bine pe lângă câțiva lorzi englezi cu care era înrudit, dar și ăia erau vai mama lor cu războiul ciudat pe care-l purtau cu Germania și n-aveau timp de el. Poate Churchill să fi fost oleacă interesat de Carol, doar dacă ar fi reușit să-i convingă pe englezi că poate rupe România din alianța cu Hitler, dar nimeni nu-l luase în

serios, mai ales după comportamentele publice aproape de scandal, pe care le avea împreună cu fufa aia de-l nenorocise pe viață”.

Dincolo de revizitarea interbelicului în cheie demitizantă, romanul place și prin felul cum Ovidiu Mihalache reușește să ne ofere o convingătoare istorie a vieții private, surprinsă în elementele ei mărunte, dar relevante pentru a înțelege, cu adevărat, cum trăiau oamenii. Nu istoria mare, gravă îl preocupă pe autor, ci vibrația bulevardelor și a străzilor, bățăile cu flori de la șosea, aromele și mirosurile care se înalță din restaurantele și cârciumile înțesate de bucureștenii care petrec, cu un amestec de frenezie și disperare, învăluți de aburii alcoolului și de muzica lăutarilor. Pe terasa Marsilia, în fiecare sâmbătă seară, de la ora 20, cântă neglabilul Jean Moscopol, spre deliciul clienților: „La mesele de patru locuri s-a mai așezat unul sau două scaune, la mesele intime de doi s-a mai așezat câte o pereche și veselia e în toi. [...] La o masă mai îndepărtată, un ampoi de la banca Crissoveloni, transpirat la ceafă precum un pepene roșu la orele dimineții, curtează de zor o doamnă între două vârste, aranjată și boită ca de nuntă. Printre mese aleargă fără încetare ospătari și picoli, asudând din greu să satisfacă toate capriciile mușterilor care aduc multe parale patronului în fiecare seară. Sifonăria din spate lucrează neîncetat, căci toți vor să savureze vinul cu sifon, așa cum i se spune, *sprit*. În camera cimentuită dintr-o parte a terasei, ghețarul-seftaie artistic bucățile de gheață, venite fix la orele patru de la fabrica de gheață de la Obor”.

Intrat în zodia lui Uranus când i se cere să-i găzduiască la moșia sa pe Carol și pe Elena, Ioan Cantemir cade în dizgrație, își revine însă după ce dobândește titlul de prinț, dar moare subit, pilotând un avion de luptă. E o viață trăită la intensitate maximă, de care „pezevenghiul de prinț” știe să se bucure și pe care Ovidiu Mihalache știe să o transforme în pretext pentru a ne întoarce în intimitatea anilor '30.

Adrian JICU

• Kazuo Sakohata

Comuniune spirituală

A transmis-o cartea reunind tezele de licență elaborate de prof. Laetitia Mitan-Leonte, respectiv de preotul Spiridon Leonte, susținute la Facultatea de Teologie a Universității „Regele Carol al II-lea” din Cernăuți, în 1937. Poartă titlul adecvat, „Într-un spirit” (Editura „Evdokimos”, 2022), prilej pentru invitați (scriitori, preoți, edu-

catori, iubitori de cultură) de a-i portretiza cu pioșenie pe cei doi autori. Printre invitații familiei, prezenți la Târgu Ocna, Mircea-Marcel Petcu, președintele Asociației Scriitorilor din Județul Tulcea „Aegyssus”, și Monica Șerbănescu, directoarea Liceului Pedagogic Ortodox „Anastasia Popescu” din București. (D.I.)

• revista revistelor • revista revistelor •

Vatra

5-6/2022

„Literatura pe internet” este tema numărului dublu, dezvoltată în baza a nouă întrebări despre „plusuri”/„riscuri”, despre limbaj, dar și despre ideea de generație, despre relația cu cititorul și chiar despre o critică literară specifică textelor internetice. Marian-Victor Buciu se ocupă de romanul lui Petru Cimpoșu „Scrisori către Taisia”, iar Iulian Boldea de scrierile lui Nicolae Breban. Ligia Bârgu-Georgescu prezintă cartea „Știință și destinație – George Pascu”, de Ioan Dănilă și Corina Tîrnăveanu, considerând-o „un model de cercetare”. (V.S.)

Elena-Brândușa POPA

Experiența traumatizantă a deportării: Blondina Gobjilă (Mama Blondina)

Blondina Gobjilă s-a născut la 24 februarie 1906, în satul Grușenți – Chelmești, din Basarabia, fiind fiica cea mai mică a preotului Zaharia Popovici și a prezbiterii Serafima, care mai aveau două fete și un băiat. Părinții i-au dat numele de la Sfânta Muceniță Blandina, o sfântă mai puțin cunoscută, care se prăznuiește la data de 25 iulie a fiecărui an. Ca urmare a faptului că tatăl ei era preot, de la vârsta de șase ani, Blondina mergea zilnic la biserică și, după ce a învățat să citească, ținea locul de cântăreț. De asemenea, a învățat și o mare parte din rânduielile bisericești. Părinții ei erau foarte credincioși și păstrători ai vechilor obiceiuri creștin-ortodoxe. După școala primară și absolvirea gimnaziului, a ajuns profesoară pentru clasele I-VII, adică învățătoare, cum spune ea însăși în carte. La 27 august 1926 s-a căsătorit cu inginerul Gheorghe Gobjilă și au avut un singur fiu, Vladislav-Slavcic.

Încercările și suferințele aveau să înceapă, pentru ea și familia ei, după cunoșcerea „eliberare”, adică ocuparea de către U.R.S.S., în 1941, a Basarabiei, a nordului Bucovinei și a Ținutului Herța. La 27 iunie 1940, când rușii au cerut „retrocedarea” Basarabiei, Blondina se afla cu fiul, în vârstă de 13 ani, la fratele soțului, și el preot, la o depărtare de 25 km de casă. Când a aflat despre evenimente, a plecat pe jos acasă și a ajuns abia a doua zi, astfel încât soții n-au reușit să se refugieze în România, așa cum au făcut surorile și fratele ei. După ocuparea Basarabiei a început calvarul acestei familii. Astfel, pe data de 5 mai 1941, soțul ei este arestat și dus la închisoarea din Tighina. La câteva zile după numeroase arestări din noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 (primul val de deportări), la 21 iunie, au fost arestați și intelectualii rămași, între care se numără și ea. Este dusă la închisoarea din Tighina. Singurul care a scăpat a fost fiul lor, pe care a reușit să-l ascundă la o rudă. Când au arestat-o, avea 36 de ani și cântărea 96 de kilograme. După eliberarea din exil, arăta ca o bătrână de 70 de ani și ajunsese la 45 de kilograme. După ce Blondina a fost eliberată, dar cu domiciliu forțat, mama ei, rămasă singură – deoarece soțul ei plecase la Domnul, iar ceilalți trei copii reușiseră să se refugieze –, s-a hotărât să vină la ea. La 21 februarie 1955, Blondina a rămas și fără mama sa, fiind nevoită s-o înmormânteze fără preot. După moartea mamei, Dumnezeu i-a trimis o mângâiere: a primit din România o scrisoare și o fotografie de la fiul ei, care se refugiase împreună cu rudele. El obținuse specialitatea de inginer și lucra la un minister în București.

Suferințele Mamei Blondina. O martiră a Siberiei este la fel de impresionantă ca aceea a Anitei Nandriș-Cudla, chiar dacă ea nu a fost nevoită să aibă grijă, în primul rând, de copiii ei. Și aici impresionează drama colectivă, deoarece autoarea prezintă atrocitățile la care au fost supuși mii de intelectuali deportați în Siberia. Mai mult, suferințele Mamei Blondina continuă cu aceeași intensitate și după ce reușește să ajungă în România, deoarece relația cu fiul ei nu este cea la care sperase. Așa cum ea însăși spune în finalul confesiunii, a scris despre experiențele trăite la îndemnul mai multor persoane, având ca principal scop reafirmarea credinței în Dumnezeu și a faptului că aceasta îl poate ajuta pe om să treacă peste toate încercările vieții și să ajungă la mântuirea sufletului: „Îndemnată de mai mulți colegi și oameni credincioși, am scris acestea să fie spre Slava lui Dumnezeu și spre întărirea în credința Ortodoxă a celor ce le vor citi, iar caietul l-am dat spre păstrare bunei mele prietene Lenuța Ramba, soție de preot din Ardeal, ca atunci când va fi libertate să-l poată publica, spre folosul sufletesc și spre mântuire”.

Prima ediție a fost publicată în 2004, la Editura „Mănăstirea Sihăstria” Vânători-Neamț. A urmat o altă ediție, în 2005, și cea de-a treia, în 2010, apărute la aceeași editură, ambele revăzute și adăugite. Ediția din 2010, folosită în demersul cercetării, conține, pe lângă confesiunea propriu-zisă, câteva mărturii despre Maica Blondina, scrise de preoteasa Elena Ramba – o persoană apropiată sufletește de ea – și de Elena Stoleriu, „nepoata” cum o numea Maica Blondina, cea în locuința căreia și-a petrecut ultimii ani din viață.

• Yasuhiro Oki – Om zburător

Textul propriu-zis al confesiunii este numit de autoarea însăși *Tragedia vieții mele* și este structurat în treisprezece capitole, fiecare având câte un titlu distinct, ce sintetizează conținutul, făcând referire la etapa din viață pe care o prezintă. Deși sunt scrise la o distanță destul de mare în timp, e surprinzătoare acuratețea cu care este redat firul evenimentelor. Cartea se deschide cu contextul care a dus la arestarea soțului și a ei, atmosfera tensionată care s-a creat după ocuparea Basarabiei de către ruși, hotărârea de a pleca în România, deoarece acest lucru era încă legal, pedicile pe care le întâmpină în acest sens din partea autorităților și atitudinea acestora față de români. La 28 iunie 1940, familia Gobjilă, o familie de intelectuali din Basarabia, nu a reușit să se refugieze în România. Deși administrația românească făcuse o convenție cu autoritățile rusești, prin care se prevedea ca trei zile rușii să nu intre în Basarabia, astfel încât să se poată refugia toți cei care doreau acest lucru, la nici o zi de când regele Carol făcuse anunțul la radio, granița s-a închis. În ciuda situației tulburi, soții Gobjilă – el inginer, ea învățătoare – au depus către noile autorități cerere de plecare în România, motivând că România i-a crescut, i-a învățat și de aceea ei trebuie să slujească acestei țări, căci o consideră patria lor. Noua administrație rusească a încercat să-i convingă să rămână, motivând că acolo au plecat pensionari, oameni bolnavi, mame cu copii mici și că ei îi rețin pe oamenii de care au nevoie. Blondina și soțul ei au insistat în dorința de a pleca în România și pentru aceasta au plătit scump, cu propria libertate, iar soțul chiar cu propria viață. Mai întâi a fost arestat soțul, la data de 5 mai 1941, iar pe data de 21 iunie a fost arestată și Blondina.

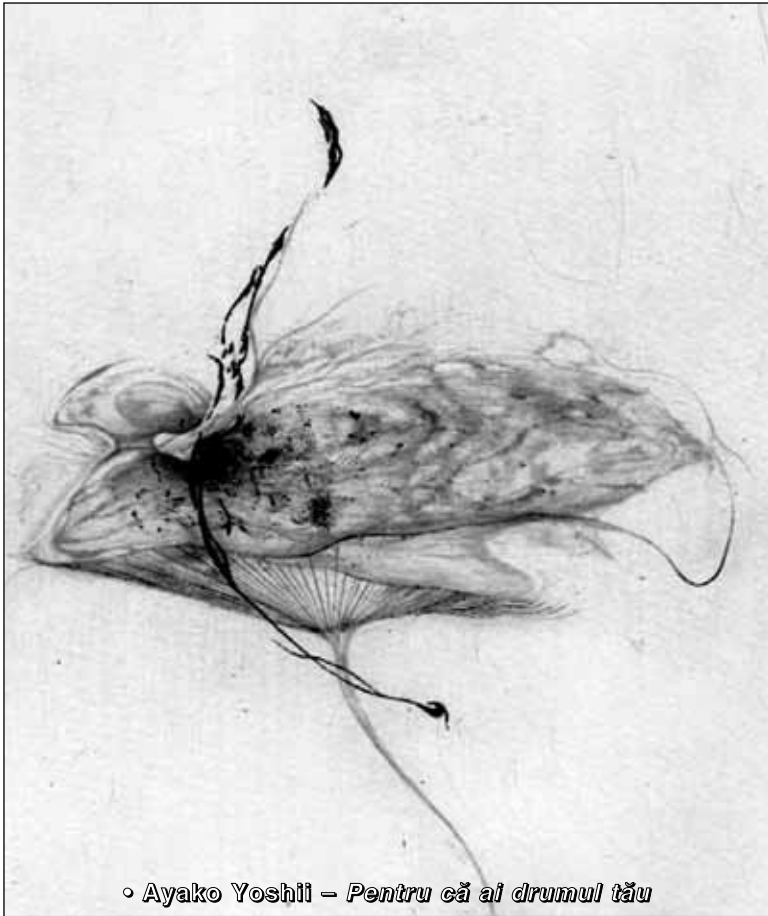
După ce au ținut-o câteva zile la o închisoare din Tighina, autoritățile le-au urcat pe toate femeile într-un tren cu 90 de vagoane de marfă murdare și au pornit într-o direcție necunoscută. Femeile care mureau pe drum erau aruncate pe câmp, devenind mâncare pentru fiarele și păsările răpitoare. După două săptămâni au ajuns în orașul Kazan, în centrul Rusiei, pe apa Volgăi, unde Catedrala „Maicii

Domnului” – cea mai frumoasă și mai bogată catedrală din Rusia – fusese transformată în închisoare. Acolo le-au întâmpinat sute de securiști cu o mulțime de câini, li s-a ordonat să se dezbrace și să-și dea hainele la deparazitare. Apoi, așa goale cum erau, le-au introdus în celulele în care paturile și podeaua fuseseră spălate cu apă cu clor, tot pentru dezinfectare, și erau încă ude.

Au fost supuse la cele mai josnice și monstruoase tratamente. A doua zi, când și-au cerut hainele, li s-a răspuns în bătaie de joc că le stă bine și așa. În fiecare dimineață veneau câțiva milițieni, își trăgeau mânușile și le făceau tuturor femeilor așa-numitul „control ginecologic și în anus”, ca nu cumva să ascundă acolo vreun bilet de spionaj ori alt obiect ostil regimului comunist. Peste câteva zile le-au restituit hainele etuvate, unele rupte, arse, dar cel puțin se puteau acoperi cu ceva. Acolo a avut un vis cu Mântuitorul Iisus Hristos, vis care a marcat-o pentru toată viața, dar care i-a dat și puterea să-și ducă întotdeauna crucea: „Într-o noapte, am visat că la gemulețul acela mic a apărut Mântuitorul cu coroana cu spini pe cap, răstignit pe Sfânta Cruce. Și din cap, în jurul coroanei, șiroia sângele, iar Iisus mișca capul la dreapta și la stânga, a durere, și atunci curgea sângele mai mult. Eu am vrut să merg să-l șterg rânile, să-l opresc sângele, iar Iisus mi-a zis: «Vezi cât sufăr și Eu pe nedrept, nevinovat!?» M-am trezit! Da, m-am trezit din somn, dar eram alta! Iisus îmi dăduse liniștea, puterea, pacea și o mângâiere de nedescris. Acest vis m-a urmărit toți anii de închisoare și de Siberie și toată viața. Asta o spun și acum după ce am ieșit din închisoare, că El, Iisus, m-a sprijinit și m-a întărit în toate chinurile și necazurile ce am trecut prin închisoare și prin lagăr și după ce am ieșit de acolo”.

Tot acolo și-a văzut soțul pentru ultima dată, prin bunăvoința unui milițian ucrainean, și a reușit să stea de vorbă cu el de câteva ori, printr-o gaură făcută în zid, deoarece, la un moment dat, au fost ținute în celule alăturate. A putut astfel să-i spună soțului cum a fost arestată și a primit de la el sfatul să semneze tot ce i se cere ca să scape de bătaii crunte la cer-

• Ayako Yoshii – Pentru că ai drumul tău

setare. A reușit să-și ia rămas-bun de la el, iar soțul a rugat-o, dacă reușește să supraviețuiască, să-i transmită fiului lor dragostea sa și că îl roagă să fie om de omenie și cinstit toată viața (din păcate, realitatea a dovedit mai târziu exact contrariul).

Lagărele staliniste aveau legile lor: deținuții nu trebuiau să rămână mult timp în același lagăr, ca să nu se împrietească cu administrația sau cu paznicii și să evadeze; deținuții erau obligați să stea în frig și erau ținuți flămânzi, ca să le fie anihilată orice încercare de ripostă. De aceea, peste un timp, la 20 februarie 1942, deținutele au fost duse de la Kazan la o altă închisoare, la 40 km depărtare, pe jos, pe un ger de -40 de grade. La întrebarea cum să meargă pe jos pe un asemenea frig, au primit răspunsul șocant că din urmă vine o căruță și le va strânge pe cele care nu vor rezista și că oricum autoritățile n-au niciun interes ca ele să trăiască, deoarece sunt „dușmanii poporului”. Le-au dus într-un sat, Sfiaj, unde o clădire a unei mănăstiri fusese transformată în închisoare. De acolo, în luna august au fost trimise la muncă, într-o direcție necunoscută, în marfă de cărbuni. Pe drum, Blondina se îmbolnăvește de pelagră și e convinsă că va muri, însă are norocul ca la destinație, adică un lagăr de invalizi, să fie consultată de o doctoriță din Armenia care, impresionată de spusele și înfățișarea ei, o ia să lucreze cu ea la spital, la spălătorie. Pe deținuții mai în putere îi repartizau în așa-numitele barăci de „refacere”, iar pe cei slabi îi dădeau în barăcile de „moarte”. Femeile din prima categorie erau puse la muncă (tors vată și împletit mănuși și șosete), iar cele din cea de-a doua zăceau acolo până mureau, fără ca cineva să le dea măcar un pahar de apă. Noaptea le scoteau trupurile și

le aruncau într-o groapă comună, numită „frățească”, lungă și adâncă, și aruncau deasupra un strat subțire de pământ, pentru ca noaptea următoare să le fie mai ușor să le îngroape pe altele. Autoarea spune că mureau câte 30-40 de persoane pe zi, iar oamenii din satele învecinate povesteau că, de multe ori, câinii lor aduceau acasă câte un picior sau câte o mână de om.

În acel spital îl întâlnește pe episcopul catolic din Izmail, pe numele său Hondru Ioan, care era foarte bolnav. Îi este alături până la moartea acestuia, iar discuțiile cu el o întăresc și mai mult în lupta cu viața, astfel că după aproximativ trei luni se reface trupește și sufletește, deznădejdea îi dispare din suflet și speră că Dumnezeu o va ajuta să treacă cu bine peste cei opt ani de detenție la care fusese condamnată. Blondinei îi surâde un pic norocul, deoarece doctorița-șefă, care remarcase faptul că e conștiincioasă și cinstită, a numit-o administratoare la bucătăria spitalului, unde trebuia să primească alimentele și să le țină evidența. Dar, încă din prima zi, a trecut prin altă grea încercare, deoarece constată că a uitat să scrie și să socotească. Îngrozită, i-a spus doctoriței ce i se întâmplă și aceea i-a explicat că, din cauza foamei și a pelagrei, i s-a uscat creierul, lucru care li s-a întâmplat celor mai mulți dintre deținuți. Fiind la bucătărie, a început să se alimenteze mai bine și și-a revenit.

După doi ani, a urmat un lagăr de muncă – Orlovo-Rozovo – din ținutul Chemerovo. Acolo are diverse responsabilități, între care bucătăreasă, normatoare la câmp, lucrătoare la fabrica de unt, responsabilă la depozitul de alimente. Se îmbolnăvește iar din cauza anemiei și a surmenajului, dar scapă din nou cu viață, prin bunăvoința șefu-

lui lagărului – Ilarionov –, cu îngrijirea medicilor și asistențelor și suportul moral primit de la călugărițele de la Mănăstirea Sfântului Ioan de Kronstadt, care fuseseră arestate și condamnate la 15 ani de închisoare pentru propagandă religioasă și aduse în lagărul respectiv.

În 1947, când deținuții capătă dreptul de a primi corespondență, află de la un învățător care fusese închis și deportat că soțul ei a murit de foame în 1943. Consideră moartea sa ca o binecuvântare pentru el, deoarece scăpase de toate chinurile. Apoi primește vești de la părinți și rude, precum și bani și colete cu lucrurile de strictă necesitate. Află că tatăl său a ales să rămână lângă enoriașii săi, refuzând să se refugieze, așa cum făcuseră frații săi, că autoritățile au decis să-i trimită băiatul la rudele din România, ceea ce-i dă un sentiment de liniște sufletească.

Ziua eliberării din detenție, 21 iunie 1949, nu-i aduce, așa cum sperase, posibilitatea de a se întoarce în localitatea natală, unde mama ei rămăsese singură, în urma decesului tatălui. Află după câteva zile de la șeful închisorii din Novosibirsk, unde fusese închisă cu alte 300 de persoane care își ispășiseră pedeapsa, că încă sunt considerați „dușmani ai poporului” și că guvernul rus a considerat necesar să-i izoleze pentru totdeauna în altă parte a Siberiei, că îi vor trimite în colective la muncă, având domiciliu forțat.

Extrem de emoționantă este secvența în care își prezintă trăirile și reacțiile din momentul în care primește o scrisoare de la fiul său (octombrie 1955). Acesta o anunță că abia cu o lună în urmă a aflat întâmplător că ea este în viață, că el a devenit inginer, s-a căsătorit tot cu o ingineră, locuiește și

lucrează în București. O roagă să-i trimită răspuns ca să-i confirme că e încă în viață, ca să înceapă demersurile pentru repatrierea ei: „Îmi dă scrisoarea desfăcută, cenzurată și, când am luat-o, a căzut fotografia fiului meu cu nora. Era o surpriză așa de neașteptată, că am leșinat. [...] Momentul acesta a luminat viața mea întunecată, m-a întors la viață, dându-mi dorința de a trăi, de a mă întoarce în scumpa mea Românie și a fi om și o mamă fericită lângă copilul ei”. S-ar putea spune că acesta a fost singurul lucru bun pe care fiul l-a făcut pentru mamă.

Obține documentul de eliberare pe 11 iunie 1956 și în drumul spre casă, ajunsă la Novosibirsk în sâmbăta Rusaliilor, se duce direct la catedrala orașului, unde ascultă slujba cu bucurie și nădejde în ajutorul lui Dumnezeu, plângând de fericire. După 15 ani de chinuri și umilințe a fost eliberată și a plecat spre Basarabia. Autoarea face o paralelă între călătoria spre Siberia și drumul de întoarcere. Dacă prima dată a parcurs drumul în vagoane de marfă, fără ferestre, în condiții inumane, la întoarcere are posibilitatea de a vedea cu ochiul liber noua realitate. Această călătorie reprezintă un bun prilej de a arăta efectele dezastruoase și încă persistente ale războiului, deși acesta se terminase în urmă cu 11 ani: sărăcie, mizerie, depri-mare, oameni nemulțumiți care înjurau guvernul fățiș.

A ajuns cu greu în Basarabia, întâi la Chișinău, dar mai apoi este nevoită să plece la niște rude într-un sat din regiunea Cernăuți, deoarece nu avea voie să se înscrie cu locuința, având trecut în buletin mențiunea că este încă „dușman al poporului”. Face demersurile necesare și reu-

șește până la urmă să plece în România, la fecior. Când s-au văzut, nu și-a recunoscut propriul copil, moment emoționant pe care nu l-a uitat. Reîntâlnirea cu rudele și prietenii este prilej de fericire. Primind înștiințare de la Chișinău că a fost reabilitată, se întoarce în Basarabia, vinde tot ce are, își face actele pentru pensie și se întoarce definitiv în România, cu gândul că s-a terminat, în sfârșit, calvarul vieții ei. Însă evenimentele ce au urmat i-au arătat că, așa cum singură mărturisește la finalul capitoului al doisprezecelea, „Crucea durerilor nu s-a încheiat aici”.

La un an după ce se mutase la Iași, împreună cu fiul și nora ei, aceștia, deranjați de faptul că ea merge la biserică și își manifestă deschis credința, îi spun că trebuie să se hotărască în trei zile dacă îi alege pe ei sau pe Dumnezeu, motivând că își pot pierde serviciile și pot avea probleme cu autoritățile comuniste. Mama Blondina le dă răspunsul imediat, fără șovăire, deși ultimatumul dat de fiu îi provoacă o suferință foarte mare: „Eu pe Dumnezeu îl am întotdeauna. Eu de orice mă lepăd, dar de Dumnezeu nu mă lepăd! Nu trebuie să mă gândesc trei zile, vă spun acum: dacă nu se poate să fiu și cu Dumnezeu și cu voi, atunci îl aleg pe Dumnezeu”. Astfel, când se gândea că, după suferințele îndurate, poate în sfârșit să-și petreacă viața liniștită alături de familie, e alungată de fiu și noră și rămâne pe drumuri, fără niciun venit sigur. Dar Dumnezeu, Maica Domnului și Sfânta Parascheva o ajută să treacă și peste acest lucru, pentru că se vor găsi oameni buni, cu aceeași credință și frică de Dumnezeu, care îi vor fi alături, o vor ajuta, o vor aprecia și respecta până la sfârșitul vieții și îi vor păstra amintirea după moarte.

Făcând parte din categoria intelectualilor (a fost, ca formație, învățătoare), scriitura Blondinei Gobjilă se remarcă prin utilizarea unui limbaj literar, extrem de îngrijit, cu puține erori de exprimare. Nu sunt prezente așadar decât foarte puține regionalisme sau rusisme, doar acolo unde era absolut necesar să fie folosite. Stilul este lapidar, fără divagații inutile sau podoabe stilistice, aproape didacticist, ceea ce sporește autenticitatea mărturisirii. Impresionează, de asemenea, ca și în cazul Aniței Nandriș-Cudla, acuratețea relatării, deși consemnarea evenimentelor se face în cea mai mare parte la o distanță mare în timp după ce ele s-au petrecut. Această exactitate remarcabilă ilustrează faptul că toate întâmplările prin care a trecut a lăsat urme adânci, de neșters, în conștiința și sufletul Blondinei Gobjilă.

• Chiemî Itoî – Față de lună balsamică

Iubirea mării

Doamnei I.J.

Genitiv subiectiv? Genitiv obiectiv? Iubim marea. Suntem iubiți de ea.

Am ajuns prima oară pe țărmul mării în vara în care terminasem primii patru ani de școală, după ce urcasem și coborâsem, săptămână de săptămână, dealul Arhivelor Statului, azi de mult ras de pe suprafața pământului, pentru a face loc *centrului civic și casei poporului*. M-a întâmpinat ca o mamă pe copilul ei răsfățat, supărată că întârzie să se întoarcă, la ora poruncită, acasă, și că o face să-l aștepte cu teamă.

M-am hârjnit în undele ei reci. M-am unduit ca un pește prin valuri. Am făcut pluta sub soarele torid. M-am zbenzuit și m-am ghemuit la pieptul ei, cald, moale, rotund, hrănitor, de câte ori, supărată și nervoasă din te miri ce, trimitea după mine valuri înspumate, care mă aduceau mereu înapoi la pieptul ei, matern.

După mai mulți ani, am ajuns din nou la mare. Adolescent în căutarea adolescenței pierdute, înaintea primului an de studenție. M-a întâmpinat deja altcineva. O iubită. Căci mă dăruiam mării cu voluptatea cu care, pe nisip, sorbi vântul cu toți porii fremătând sub pielea fierbinte, din cap până în tălpi. Ea mă primea cu brațele deschise, gol cum eram, și mă lăsa, chemându-mă și împingându-mă în adânc, să-i văd, să-i pipăi, să-i sorb, să-i sărut, înotând, tainele cele mai ascunse.

Nu mi-am dat seama cât mă iubește decât atunci când, obosit de prelungile îmbrățișări ale valurilor, dorind să o părăsesc, târându-mi picioarele spre mal, am simțit cum mă biciuiește cu plesnetul valurilor pe spate, pe pulpe.

M-am întors și am privit-o cu fața întors spre larg. „De ce mă bați?” Niciun răspuns.

Un val puternic m-a lovit peste piept, ca o mână furioasă. O palmă de apă m-a sfichiuit peste gură, peste buze.

Parcă m-ar fi sărutat și mușcat în același timp.

Seninul de mare sub clarul de lună vârtejuri de valuri în inimă-adună.

Stăncuța

Uitase, fără să vrea, seara, o jumătate de biscuit pe balustrada balconului. A găsit-o, la prima oră a dimineții, jos, pe lângă niște jardiniere cu mușcate. O fi luat-o vântul și-o fi aruncat-o. A strâns-o, să nu se facă furnici, și a vrut s-o

Liviu FRANGA

vade mecum

Instantanee

arunce în gălețușa de gunoi. A observat că jumătatea era roasă de mici împunsături, parcă un cioculeț ciugulise din firimiturile biscuitului. Las' c-am să văd ce se-ntâmplă. Și a uitat din nou o jumătate de biscuit pe balustrada balconului.

A doua zi, dis-de-dimineată, s-a dus iar pe balcon, să soarbă răcoarea mătăsoasă a parcului vecin, ajunsă până la etajul al patrulea al blocului. Jumătatea de biscuit era iar pe jos. Acum, ciugulită mai cu spor, până la jumătatea jumătății. Ia să văd eu ce se-ntâmplă. Și a pândit de cu seară până dimineata, mai moțâind, mai umplându-și ochii cu năluștile nopții.

Abia se-ngâna lumina furișată pe sub întuneric, că o stăncuță a poposit pe balustrada balconului. Nici nu mă observă. Sau poate că mă ignoră. Să vedem ce face. Stăncuța a împins cu cioculețul bucata de biscuit în balcon pe jos și a început să o împungă tacticos. Din când în când, mai scotea câte un cărâit subtil și-și rotea privirile primprejur. A

fâlfâit de două ori din aripi. A zburat înspre parc, ca spre o pădure neagră, care se luminează treptat.

Ce-ar fi să-i dau niște cașcaval? Ăstora din neamul ciorilor le plac brânzeturile la nebunie. A tăiat o felie și i-a pus-o tot pe balustradă. Nu mă mai culc, sunt în concediu și recuperez când vreau. Și-n miezul zilei, dacă am chef. La aceeași luminare de dimineată, stăncuța s-a prezentat pe balustradă. A împins cașcavalul cu cioculețul și a început să-l împungă cu poftă. Se mai oprea din când în când, probabil să deguste festinul. A ciugulit toate firimiturile sărite în jur, n-a lăsat nimic. A luat în cioc bucățița rămasă. A fâlfâit de trei ori, și dusă a fost.

I-a tăiat, în fiecare seară, câte o felie de cașcaval, ba și de brânză, și i-a lăsat-o, pentru dimineată, pe marginea balustradei. A doua zi, de dimineată, pe balustradă și pe jos nu mai era nimic, nici măcar o firimitură. Măi bărbate, tu iei cașcavalul de la gura copilului ca să-i dai ciorii, fir-ar

mama ei de cioară, l-a ocărât nevasta după ce a constatat împutinarea cașcavalului și a brânzei din frigider. Vezi că s-au scumpit toate! Și curentul, și gazele, și apa, și alimentele de bază, pandemia și războiul, numai de-astea auzi la televizor. Tu ești nebun? Arunci cașcavalul și brânza la ciorii? Nu-i cioară, m-am interesat pe *gugăl*. E o stăncuță. S-o ia naiba.

Exact atunci, ziua-n amiaza mare, a fâlfâit stăncuța de trei ori din aripi și s-a așezat pe balustradă. Asta e? Asta e. Să vezi ce-i fac. Și a luat o mătură din bucătărie. Până să se întoarcă nevasta pe balcon, stăncuța fugise.

El a așteptat-o mai multe nopți. A ieșit și dimineata, și seara. Nu i-a mai pus nimic de mâncare. Câteva firimituri de pâine. Doamna era cu ochii pe el. Cașcavalul și brânza au rămas neatinsse în frigider.

Spre toamnă, când se răcorise deja zdravăn, pe la aceeași îngânare a zorilor cu noaptea, a ieșit pe balcon, să fumeze o țigară. Cum numai

dimineata poți trage în piept aromatul fum și, odată cu el, toată răcoarea nopții, care tocmai pleacă. Sub talpă a pășit peste ceva moale. S-a aplecat. O bucățiță de cașcaval. În colțul îndepărtat al balconului, dinspre parc, stăncuța îl privea.

Pe cer nu-l doare?

Prima mea întâlnire cu munții. Timișul de Sus, anii cincizeci, vârsta până în trei ani. Cu Nana, mătușa, sora nemăritată a mamei, și cu vărul Alexandru, de-un leat cu mine, toți trei împreună vizitatori și rezidenți ocazionali, sezonieri, văratici, ai unui așezământ catolic de la poalele Carpaților transilvani. Plaja obligatorie din miez de august, la ultravioletele ultra-matinaline, apărătoare de rahitism și de multe alte feluri de decalcifieri și vulnerabilități, la o fragedă etate ca aceea. Prima noastră întâlnire cu munții.

Nana m-a observat că, de când mă așez pe păturică, nu mai conținesc să mă uit în sus. La ce te uiți, copile? I-oi fi răspuns ceva, nici mătușa nu-și mai aducea aminte. Ce tot vezi? De ce te tot uiți în sus? Mai bine uită-te și tu la flori, la iarbă, la albinuțe. La natura lui Dumnezeu. Că tot suntem aici, la mănăstirea catolică.

Pe lângă noi treceau șinele de cale ferată, care duceau spre orașul de după munți, despre care am aflat, mult mai târziu, că-i zice Brașov. De câte ori, cam la o jumătate de oră-o oră, trecea câte un tren, de călători și chiar de marfă, Alexandru se ridica de unde stătea și se apropia de șine, uitându-se fascinat. Atunci ridica mânuța și făcea semne prietenești către tren, fluturându-și micuța palmă.

Du-te și tu la tren, îmi zicea mătușa. Eu mă uitam mai întâi la ea, apoi la tren, și ziceam ceva mai degrabă de tradus, decât de înțeles. *Ute tunu*. Adică, în traducerea adulților, „uite trenu”. Asta era tot. Lăsând ce nu mă interesa deoparte, ridicam capul și mă uitam fascinat numai în sus, la altceva, știam eu la ce, ei nu.

Într-o bună zi, mătușa și-a pierdut răbdarea și m-a luat deoparte. Ascultă, măi băiete. Ce te tot uiți tu în sus? Te uiți la cer? De ce te uiți la cer?

Atunci, ochii mei mari au privit-o și am spus, în sfârșit, altceva decât *ute tunu*. Nu-l doare pe cer? a fost întrebarea mea, într-o echivalare fonetică aproximativă. De ce să-l doară? Munții înțeapă cerul și-l doare. Pe cer nu-l doare, Nana?

• Tetsuo Yamashita – H 9, 615

Antologia *Dragostea când te doare* a apărut la Editura „Litera” (2022) și conține șaisprezece povestiri ce surprind diferite nuanțe a ceea ce Wagner definea drept „zare liberă și largă, unde sufletul poate să-și întindă aripile”. Unde-și poate întinde sufletul aripile? Dar de frânt, unde și le frânge?

Dragostea când te doare este o monografie a erosului contemporan, o radiografie a celei mai întâlnite teme în literatură: iubirea. Ca într-un concert de Bach, utilizând variația continuă, se reia o temă și se compune o altă poveste. Unele texte augmentează, micșorează, suprimă, amplifică, nuanțează în jurul celorlalte sentimente pe care le produce dragostea, altele păstrează identitatea temei ca principiu hegemon, dar variațiunile apar la nivel structural.

Între nisip și apă ne întâmpină cu o frază îmbibată în elemente primordiale: „Mai întâi a fost un licăr în întuneric, apoi punctul luminos a devenit flacăra, apoi un foc ce se întindea la nesfârșit mistuind totul în cale”. În povestea lui Radu Găvan, dragostea apare ca fică a haosului. Titlul sugerează perfect neclaritatea din sentimentele pe care un tată le are

față de propriul tată, ori un fiu față de propriul tată, ori un fiu ajuns tată, iar dragostea lor „a plecat și o vreme în urma ei a rămas tristețea”.

În *Comă indusă*, dragostea ia forma unei umbre transformate în lumină. În povestea Emilei Toma, femeile apar ca obiect al dorinței, triumful amoros format din Amira, Maria și narator este transferat într-un fantastic ce permite umbrei din bărbat să devină lumină. Faptul că iubirea lui menține în viață cele două femei aflate pe moarte este partea caldă a situației, partea rece constând în imposibilitatea eroului de a se decide pe care o vrea: „Stând între somnul lor care în tăcerea de salon se ridică la suprafață devenind unul, unindu-le într-un întreg, unul care apasă pe umerii mei dictând strânsarea mâinilor pe care le țin într-ale mele”.

Dragostea apare sub forma erosului din psihocritica literară ca termen ce unește dorința

erotică și manifestările ei sublimite în viața unei adolescente. Iozefina vrea să se țină departe de băieți, dar vârsta la care se află o împiedică. Dragostea pentru Rangă devine „un fum tare, o răsuflare

care-ți ia mințile”, iar atunci când „în apele întunecate” ale cafelei se dizolvă „ochii” celui dorit, expresia lui Vergilius *omnia vincit amor et nos cedamus amori* devine act.

În *Totul, cum am stabilit*, Alex Trușcă reinterpretează un mit autohton. Pornind de la un obiect, o rochie de mireasă, el construiește o poveste fantastică în care realul și magicul se întrepătrund până la identificare, iar dragostea din povestea lui transformă omul „într-o păpușă defectă, ale cărei sfori le ține o altă păpușă, mult mai stricată”. Magda se îmbracă la propria nuntă cu o rochie pe care bunica sa, Magdalina, o primise de la iele, iar nuntașă se așteaptă ca acestea să se întoarcă, după cum i-au promis în noaptea de Sânziene, pentru a dansa împreună.

În povestea *Crăpătura*, variația ia forma unui final-surpriză. Luiza apare într-o lume saturată de obiecte, ca-ntr-un poem postmodernist, în care, stăpână fiind peste inimile băieților din Brăila, devine obsesie pentru anti-eroul narațiunii: „Gemetele ei ieșeau prin gura mea care gemea prin gura ei”. Interesantă este aici și relația dintre personaj și narator. Prin utilizarea stilului indirect liber, naratorul devine subiectiv și, de cele mai multe ori, empatizează cu personajul său. R.M. Albères preciza, în *Istoria romanului modern*, că romancierul își face din erou „obiectul său”, dar Liviu G. Stan reușește să facă din erou „subiectul său” într-o poveste de aproape dragoste dublată de o a doua poveste de dragoste: cea dintre creator și creația lui.

Volumul *Dragostea când te doare* nu este un simplu volum colectiv ce vorbește despre dragoste, ci varietatea prezentă ca marcă predominantă întărește ideea lui Gabriel Garcia Marquez că „oamenii îmbătrânesc numai când încetează să iubească”, iar durerea provenită din dragoste face omul să se simtă etern asemenea unei opere de artă.

Cristina PAȘCANU

N. 12 august 1947, în satul Valea lui Ion, comuna Blăgești, județul Bacău. Profesor, poet, eseist, publicist. Este fiul țăranilor mijlocași Agripina (n. Ursache) și Ion Pascariu, siliți de comuniști să se înregimenteze, după 1962, în rândul cooperativelor din blestematul G.A.C. „Vasile Roaită”. A copilărit în satul natal și până pe la 15 ani nu a cunoscut încrâncenarea și asprimile vieții. Cu toate acestea, chiar dacă s-a numărat printre elevii merituoși ai Școlii Primare din localitate (1954-1958) și ai celei gimnaziale din Blăgești (1958-1961), nu a putut, din pricina taxelor, să urmeze cursurile liceale la zi, astfel că evoluția sa profesională a căpătat încă de la început o turnură nedorită. S-a înscris și a urmat cursurile Școlii Profesionale din Buhuși (1962-1964), intrând apoi, ca țesător calificat, direct în „calvarul Țesătoriei Nord din malaxorul Fabricii de Postav”, unitatea de elită a orașului cocoțat pe o culme din sud-estul depresiunii Cracău-Bistrița. Evadat seară de seară din infernul războaielor de țesut, a urmat în paralel cursurile Liceului Buhuși (1964-1967, 1969-1970), finalizându-le după efectuarea stagiului militar (1967-1969). A revenit în malaxorul fabricii buhușene, resimțind din plin frustrarea acumulată și luând ceea ce i se întâmpla ca o mare nedreptate, a început să i se cuibărească în suflet „un scepticism, o neputință, o fatalitate”, de care nu s-a „descotorosit toată viața”. Gustul amar al acestei frustrări l-a transferat în „literatura de sertar” pe care a început să o scrie, vărsându-și oful pe clădirile fabricii ce i-au înghițit tinerețea: „De câte ori o văd, în zare,/ Mă bate gândul foc să-i pun./ Ea mi-a înghițit, nepăsătoare,/ Tot ce am avut mai scump, mai bun:/ Frumozii ani pe care nime/ N-o să mi-i deie înapoi;/ Sunt anii când visam în rime/ Biet țesător lângă război”. Deși „ezitățile, tribulațiile, reticențele unui

Personalități băcăuane

Ion Dinvale

spirit provincial, inegal, anonim și timid, cu complexe sale și cu nemărturisita, dar evidentă dorință de revanșă, de recuperare a timpului pierdut și a șanselor irosite” riscă să-l afunde pentru totdeauna, a găsit în consătenii săi – Ion Rotaru, criticul literar și universitarul, și Ion Tudor Iovian, poetul și profesorul – modelele de performanță care i-au schimbat cursul vieții, făcându-l să transforme aceste „pierderi contabilizate” în câștiguri viitoare. Urmându-le pilda, a devenit studentul Facultății de Filosofie a Universității București (1972-1976), cursuri de zi, iar după absolvire, coleg cu poezii Ion Fercu și Ion-Tudor Iovian, la actualul Colegiu Tehnic „Ion Borcea” din Buhuși, slujind fără întrerupere, „fără funcții și demnități, întreaga preocupare fiind dedicată activității profesionale, cercurilor cu elevii, participării la olimpiadele școlare județene și naționale și, nu în ultimul rând, scrisului”. Aflat mai mereu „în căutarea timpului pierdut”, profesorul de filosofie și-a obținut cu meticulozitate gradele didactice, fiind răsplătit pentru performanțele sale în învățământ cu Diploma de Merit „Gheorghe Lazăr”, clasa I, dar și cu bucuria succeselor obținute de elevii săi la confruntările școlare și la examenele de admitere la facultăți. Între aceștia, olimpicii Cătălin Popa (Premiul al III-lea și Premiul Special la faza națională) i-a urmat și în profesie, devenind profesor de filosofie, iar dintre cei 17 premianți la faza județeană, Olimpia Rusu și Suzana Chit s-au întors cu mențiuni la faza națională a Olimpiadei de economie, iar Elena Lazăr cu Premiul Special la aceeași etapă a Olimpiadei de Filosofie.

Deși nu a abandonat poezia nicio clipă, a debutat extrem de târziu, în suplimentul literar „Sinteze” (1999), și numai la insistența unor prieteni, publicând apoi, la intervale mari, grupaje de poeme în revistele „Ateneu”, „Cadran cultural”, „Cartea”, „Oglinda literară”, „Plumb”, „13 Plus” și „Vitrăliu”. Enigma acestei parcimonii o dezleagă chiar poetul, într-un interviu imaginar precizând: „Merg împotriva curentului. Poezia presupune muzică, armonie, ritm, sensibilitate. Versul liber, de fapt proza poetică, permite afirmarea facilă a celor lipsiți de fapt de înzestrare. Abia astăzi putem spune, cu adevărat, că orice român poate deveni poet. Eu scriu mai mult pentru publicul larg, deși aş putea să scriu teribil de încifrat, de ermetic, însă nu sacrific cititorii pentru un grup restrâns de profesioniști ai scrisului. Idealul meu este versul emi-

nescian, sinteza fericită a gândului adânc și a frumuseții tulburătoare a cuvântului care îl exprimă. Manifest o rezistență înverșunată la încercările de degradare a textului, la experimente, improvizatii, ambiguități. Poezia, am mai spus-o, e pentru mine blazon, titlu nobiliar, pavază, armă, refugiu, sălaş, drog, cuminecătură”. Ecou, mai stins sau mai pronunțat, al frustrărilor amintite, poezia sa este, în fapt, o „luptă cu marasmul”, cum a definit-o criticul Constantin Călin în prefața cărții de debut. Adunată din patru în patru ani în volumele „Interstii” (Bacău, Editura „Plumb”, 2000), „De veghe în lanul cu negară” (Bacău, Editura „Casa scriitorilor”, 2004, cu o prefață de Ion-Tudor Iovian), „Pseudo Tractatus Logico-Philosophicus” (Bacău, Editura „Pro Plumb”, 2008), „Sub Soarele Ninivei” (Bacău, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2012, prefață de Petre Isachi), antologia cu titlu omonim (Iași, Editura „Tipo Moldova”, 2011, colecția „Opera Omnia”, cu o scurtă privire critică de Ion Prăjișteanu), a mai încredințat tiparului „Imperialii fluturi” (Editura „Ateneul scriitorilor”, 2015), „Recviem în abația Port-Royal” (idem, 2017) și „La apa Vavilonului” (idem, 2021). Această „acomodare cu infernul” (Ion Fercu) și, totodată, „summum filosofic și cultural” (Laura Scutaru) i-au adus poetului buhușean atât recunoașterea vocii sale lirice incontestabile de către critică și cititori, cât și calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor din România (2009). Conștient că fără „fâșia de lumină” a mentorilor ar „mai orbeca și acum în noaptea nesfârșită a dibuieiilor, a poticnelilor și a resemnării”, dar și de misiunea pe care și-a asumat-o, e decis să nu-i dezamăgească și pregătește cititorilor noi surprize editoriale.

Cornel-Simion GALBEN

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

„Gott ist tot!“ „Dumnezeu a murit!“... Un gând care la Nietzsche nu este prezent doar în „Așa grăit-a Zarathustra“. Cred că este perceput exagerat mesaj aruncat în sufletele celor care cred în Dumnezeu, mesaj potrivit căruia Friedrich Nietzsche, cu acest „Dumnezeu a murit“, ar fi un adevărat demolator al Acestuia. În fapt, Nietzsche vorbește mai ales despre moartea lui Dumnezeu în sufletele multora dintre noi, nu atât despre o moarte... fizică. Sesizăm în glasul acestui... ateu furibund chiar și o anumită durere raportată la această moarte: „Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort! Și noi l-am ucis! Cum să ne consolăm noi, ucigașii ucigașilor? Cel mai sfânt și mai puternic din tot ce-a avut lumea până acum și-a pierdut sângele sub cuțitele noastre – cine ne spală de acest sânge? Cu ce apă ne-am putea curăța? Ce ispășiri, ce jocuri sfinte va trebui să inventăm? Nu este oare dimensiunea acestei fapte prea mare pentru noi? Nu trebuie să devenim noi înșine zei pentru a părea cel puțin demni de ea?“ („Știința voioasă“, București, Editura „Humanitas“, 2019, p. 140). Nietzsche așază, în aceeași lucrare, afirmația „Dumnezeu a murit!“ în gura unui „nebul“, însă folosește expresia și ca afirmație proprie. În „pasajul nebunului“, omul este descris ca alergând printr-o piață cu un felinar în mână și strigând: „Îl caut pe Dumnezeu! Îl caut pe Dumnezeu!“ El stărnește râsul trecătorilor; nimeni nu-l ia în serios. Unii îi răspund în batjocură, spunându-i că Dumnezeu a plecat într-o călătorie pe ocean, a emigrat sau se ascunde, deoarece s-ar teme de necredincioși. Deranjat de batjocura oamenilor, nebunul aruncă felinarul pe jos și strigă: „Unde a plecat Dumnezeu? [...] Am să vă spun eu! *Noi l-am ucis* – voi și eu! Noi toți suntem ucigașii lui!“ (*ibid.*). Văzând că spectatorii au rămas uimiți și încă nu pot înțelege ce a spus, nebunul a adăugat: „Vin prea devreme, [...] nu mi-a sosit încă timpul“. El a continuat: „Această faptă uriașă mai este încă pe drum și umbli – nu a pătruns încă până în auzul oamenilor. Fulgerul și tunetul au nevoie de timp, lumina stelelor are nevoie de timp, faptele au nevoie de timp, chiar și după ce au fost înfăptuite, pentru a fi văzute și auzite. Această faptă le este încă mai depărtată decât cele mai depărtate stele – și *totuși au făcut-o!*“ (*ibid.*) Cel mai cunoscut pasaj despre „moartea lui Dumnezeu“ se află la sfârșitul părții a 2-a a *Prologului lui Zarathustra*, unde, după ce-și începe călătoria sa alegorică, Zarathustra întâlnește un ascet bătrân care-și exprimă mizantropia și dragostea față de Dumnezeu.

Ion FERCU

Prejudecățile: infern și provocare eternă (30)

Zarathustra, când rămase singur, grăi astfel în sine sa: „Să fie cu puțință! Acest prea sfânt unchiș încă n-a auzit, acolo în pădurea lui, că Dumnezeu a murit!“ („Așa grăit-a Zarathustra“, București, Editura „Antet“, 2009, p. 5).

Nietzsche consideră că „moartea lui Dumnezeu“ este o problemă uriașă, un „eveniment enorm“. „Dumnezeu a murit“ în *conștiințele noastre*. Pentru el, termenul *Dumnezeu* nu desemnează doar Dumnezeul din *Biblie*, ci un mod de a cugeta care ne trimite dincolo de perspectiva strict religioasă. Nebunul lui Nietzsche, cel de care râde lumea în piață, crede că Dumnezeu nu este doar cea figură mai mult sau mai puțin antropomorfă cunoscută de noi toți. Dumnezeul creștin este, în același timp, zeul metafizicienilor. Toni Llácer deschide un orizont interesant al problematicii: „În acest fel, asasinarea lui Dumnezeu nu înseamnă doar pierderea credinței religioase, ci și dispariția aceluși nivel privilegiat de realitate care până atunci juca rolul de fundament și dădea sens lumii moderne“ (*op. cit.*, p. 76). Evenimentul anunță o prăbușire de lumi, căci *sensul* este esențial pentru ființarea umană. El a fost instrumentul-vedetă cu ajutorul căruia lumea a fost structurată în ultimele douăzeci și cinci de secole. „Moartea lui Dumnezeu“ anunță și sfârșitul monoteismului, al obișnuinței/credinței de a explica totul pornind de la un principiu unic. Nu mai putem continua să interpretăm lumea prin puterea/ seducția unui sens plasat în afara ei. Nebunul lui Nietzsche ne spune că, rămași fără acest punct de sprijin, „ne prăbușim fără încetare“, „rătăcim printr-un infinit neant“. Filosoful german trimite săgeți către *nihilism*, spunând că adoratorii acestuia trăiesc într-o lume absurdă, în interiorul golului tragic lăsat de moartea lui Dumnezeu, agățându-se de nevoia ca viața să aibă un sens, deși știu că acest sens a dispărut. Pentru Nietzsche, problema nu este însă doar faptul că locul ocupat până acum de Dumnezeu rămâne gol, ci mai ales faptul că acesta dispăre ca atare. Dacă Dumnezeu a murit, este anulată posibilitatea de a oferi sens și fundament existenței noastre. Tot ceea ce a crescut până acum din suprasensibil s-a prăbușit. În „Amurgul idolor“, el rezumă într-un registru tragic această situație: „Lumea

adevărată am lichidat-o: Ce lume a mai rămas? Cea aparentă, poate?... Dar nu! *Odată cu lumea adevărată am lichidat-o și pe cea aparentă!*“ (*op. cit.*, București, 2019, p. 38). În registrul nietzschean al cugetării, „moartea lui Dumnezeu“ ne predă unui Nimic absolut. Catedralele spiritului rămân goale, dezorientate. Trebuie căutat noul sens. Cum introducem ordinea în haosul creat de „moartea lui Dumnezeu“? Pentru Nietzsche, marxismul, darwinismul și scientismul reprezintă trei încercări de a îmblânzi acest haos. Totuși, crede el, acestea nu fac decât să alimenteze nihilismul, să ne împiedice să evadăm din el. Înlocuirea credinței religioase cu încrederea în progresul economic și cel științific a fost realizată mizându-se pe faptul că „orice sens este mai bun decât absența sensului“. Găsirea unui sens autentic este dificilă. În „Noi lupte“, aforismul din „Știința voioasă“, Nietzsche, avertizându-ne că umbra Zeului mort mai era „arătată timp de secole într-o peșteră, o umbră uriașă și înspăimântătoare“, scrie: „Zeul e mort, dar după cum sunt făcuți oamenii, poate că vor mai exista timp de milenii peșteri în care îi va fi arătată umbra. Iar noi – noi trebuie să-i biruim și umbra!“ (*op. cit.*, p. 127). Acesta este mesajul pe

care parabola nietzscheană a nebunului vrea să ni-l transmită: umbra lui Dumnezeu este mult mai întinsă decât am putea mulți crede. Până când această umbră n-o să dispară, marea „morții lui Dumnezeu“ nu ne va fi accesibilă, va fi mult prea dificilă înțelegerea ei. Dacă va fi așa, Nietzsche deschide perspectivele unui paradox: nu vom fi doar asasinii lui Dumnezeu, ci și victimele acestuia. Mereu citim printre rânduri obsesia lui Nietzsche: noi, orfanii de Dumnezeu care avem oportunitatea de a ne recuceri autonomia pierdută, de a găsi un nou sens, de a ne restitui ceea ce am atribuit divinității, vom valorifica această oportunitate? Unii au încercat să așeze Rațiunea, Umanitatea, Progresul, cultul întru Națiune etc. pe pedestalul divin rămas vacant. Soluția lui Nietzsche este însă alta: fiecare dintre noi trebuie să devină zeu. Monoteismului de factură creștină trebuie să-i ia locul acest inedit politeism. Astfel cugetând, ni se propune să nu considerăm „moartea lui Dumnezeu“ ca fiind o veste proastă; dimpotrivă. Autorul lui „Așa grăit-a Zarathustra“ ne sugerează ca în locul nihilismului pasiv și negativ să promovăm un nihilism activ și pozitiv care are ca țintă distrugerea lumii vechi și

realizarea unei ordini noi, fundamentată cu un sens armonizat cu viul din om. Nebunul lui Nietzsche visează curtat de iluzii pe care le vrea certitudini: „Oricine se va naște după noi va pătrunde, datorită acestei fapte, într-o istorie mai înaltă decât a fost toată istoria de până acum“ („Știința voioasă“, *ed. cit.*, p. 140).

De sub masca lui Zarathustra ne șoptește un filosof al deschiderii, un aventurier, un poet al stihilor ideatice care ne oferă sugestii inedite, lăsându-ne să cugetăm la soluții. Privind „moartea lui Dumnezeu“ nu ca pe o pierdere, ci ca pe un prilej de a valorifica virtuțile deschiderii, Nietzsche crede că trebuie regândit statutul ființării noastre prin descoperirea unei maniere nemetafizice de a concepe existența lumii. Pentru el, filosoful metafizic este cel care mumifică existența, refuză devenirea, neliniștea ei. De ce? De frică, răspunde Nietzsche. Din perspectiva sa, „metafizicianul percepe viața ca pe o amenințare. Se simte prea fragil în fața freamătului constant al vieții. Îi este teamă de schimbare, de îmbătrânire, de moarte. De aceea își construiește un microcosmos de pace și ordine în care se simte în siguranță“ (Toni Llácer, *op. cit.*, p. 87). Astfel privit, filosoful metafizic nu are nimic din spiritul lui Heraclit, cel care ne spunea că „doar schimbarea este veșnică“. Nu te poți scălda de două ori în apele aceluiași râu. Mai curând, atitudinea spiritului metafizicului ne aduce aminte de alte vorbe ale filosofului din Efes: „Măgarii preferă patele, aurului“. Edgar Papu crede, și din această perspectivă, că Nietzsche „își asumă sarcina de nouă călăuză spirituală a omenirii decăzute“ („Istoria filosofiei moderne“, vol. III, „Perioada contemporană. Omagiu Profesorului I. Petrovici“, București, Societatea Română de Filosofie, 1938, p. 496). „Călăuză“ este însă prevăzătoare: ne arată numai calea, nu ne însoțește până la capătul drumului, dar ne avertizează că urmările „morții lui Dumnezeu“ depășesc puterea de înțelegere a multora. Important pentru el este însă faptul că „zarea ne pare în sfârșit din nou liberă, chiar dacă nu este luminoasă“, căci corăbiile noastre vor putea porni iarăși în larg, riscând, desigur, sub cămașa căutătorilor de cunoaștere. Omul, mai crede Nietzsche, rămâne singur cu el însuși. Este o oportunitate rară. De pe meterezele acestei singurătăți poate fi realizat saltul doldora de calitate de la Om la Supraom, prin filiera unei creativități care va avea mereu sete de nou.

• Tomiyuki Sakuta – O femeie care plânge

„Poveștile
pe care vi le oferim
nu-și propun
să le reabiliteze
pe aceste prințese
înfierate cu stigmatul
infamiei de către autorii
de odinioară.“
Philippe Delorme

Ionel SAVITESCU

cartea străină

Scene din viața unor împărătese, regine, prințese

Istoria este adesea imprevizibilă și nestatornică, iar Philippe Delorme (n. 1960), istoric francez, susține într-o prezentare la recentul său volum* că „istoria a fost scrisă cel mai adesea de bărbați“. Într-un fel, Delorme are dreptate: bărbații au îmbrățișat cariera armelor, au condus armate, au participat la turniri și războaie sângeroase, dar nu e mai puțin adevărat că și femeile s-au impus prin faptele lor extravagante, rămânând în istorie ca inspiratoare ale unor acțiuni politice sau ale unor crime monstruoase. Dacă războaiele s-au purtat dintotdeauna din motive economice sau pentru cucerirea unor teritorii, istoria consemnează un prim război – Războiul cu Troia, situat în 1183 î.H. – care a avut ca obiectiv refacerea mândriei rănite a lui Menelau, rege spartan, a cărei soție, Elena, fusese răpită de troianul Paris. Acest război va genera două epoci celebre, iar în drumul spre Troia, Agamemnon, conducătorul expediției, o va sacrifica pe fiica sa, Ifigenia, faptă pentru care a fost pedepsit de soția sa, Clitemnestra (sec. XII, î.H., *Criminală și infidelă*), eseu cu care se deschide volumul lui Delorme. De-a lungul celor peste 200 de pagini, în 16 eseuri, Philippe Delorme prezintă împărătese, regine și prințese care prin viețile lor au rămas în istorie. Așadar, dintre cele 16 eseuri consacrate unor femei celebre, din Antichitatea îndepărtată (Clitemnestra și Izelabela), până în epoca noastră (principeasa Margaret a Marii Britanii, 1930-2002, *Nefericită și fragilă*), vom prezenta în expunerea noastră numai câteva.

Cleopatra, regina Egiptului, rămâne celebră prin caracterizarea lui Blaise Pascal: „Dacă nasul Cleopatrei ar fi fost mai scurt, toată fața lumii ar fi fost schimbată“. Chipul Cleopatrei, care s-a păstrat pe monede, medalii, statui, reprezintă o femeie de o frumusețe relativă, însă Cleopatra (69-30 î.H., *Fermecătoare și fatală*) este ultima reprezentantă a Dinastiei Lagizilor, descinzând din diadoul Ptolemeu Soter. Cleopatra mai avea reputația de a fi poliglotă, conversând fără interpreți cu oameni aparținând diferitelor semintii. Ajungând la Alexandria, Cezar dorise să transporte la Roma câteva baloturi cu foi de papirus din celebra bibliotecă, care iau foc pe cheiul portului. Din relația lui Cezar cu Cleopatra s-a născut Cezarion. Revenit la Roma, Cezar o cheamă pe Cleopatra, dar viața lui Cezar este întreruptă brusc de Brutus și Cassius. Octavian și Marc Antoniu își împart imperiul, Marc Antoniu preferând Orientul și Egiptul Cleopatrei. Întâlnirea celor doi – Antoniu și Cleopatra – este dominată de fastul și bogăția cu

care Cleopatra voia să-l impresioneze pe Antoniu. Curând, după cum spune Plutarh, Antoniu și Cleopatra alcătuiesc o asociație a *inimitabililor*, risipindu-și timpul în petreceri și ospețe costisitoare. Revenind în Italia, Antoniu împreună cu Octavian și Lepidus formează un al doilea triumvirat. Cleopatra naște doi gemeni, băiat și fată, iar Antoniu se căsătorește cu Octavia, sora vitregă a lui Octavian, și abia prin 37 î.H., Antoniu reia relația cu Cleopatra. Campania cu pații este dezastruoasă pentru Antoniu. Copiii Cleopatrei primesc câte un regat. Octavian este hotărât să se debaraseze de Marc Antoniu, care fusese subjugat de Cleopatra. La 2 septembrie 31 î.H., la Actium are loc bătălia navală între Octavian și Antoniu. Cleopatra părăsește lupta, iar Antoniu își abandonează trupele urmând-o pe Cleopatra la Alexandria, unde cei doi și-au continuat viața în plăceri efemere, în așteptarea sfârșitului, *al celor care vor muri împreună*. Octavian sosește în Egipt, Cleopatra îl înștiințează pe Antoniu că va muri, iar acesta se sinucide. Cleopatra și-a pregătit sfârșitul cu fast, lăsându-se mușcată de o viperă adusă într-un coș cu smochine. Într-adevăr, Cleopatra a fost o femeie fatală, contribuind la moartea lui Cezar („se zvonește chiar că i-ar fi susținut în secret pe asasinii lui Cezar“, p. 39) și a lui Marc Antoniu. În vremurile moderne amintirea ei a fost imortalizată în numeroase cărți și într-o ecranizare magnifică. Nu trebuie să uităm de piesa de teatru – „Iuliu Cezar“ – a lui Shakespeare.

Teodora (500-548, *Cumplită și nesătulă*) a suscitât interesul istoricilor de timpuriu. Procopiu din Cezareea îi face un portret nu tocmai măgulitor în „Istoria secretă“, iar în vremurile moderne Charles Diehl o surprinde în „Figuri bizantine“ și într-o caricatură, tradusă și în limba română cu titlul „Teodora“. Fiică a unei familii modeste, tatăl său se ocupa cu hrănirea animalelor la circ, dar moare de timpuriu, lăsându-și familia în mizerie. Crescută pe lângă Hipodrom, Teodora va încerca să devină actriță, dar nereușind să se remarce, se va consola ca prostituată, Procopiu comparând-o cu Messalina. Totuși, citatele care sunt reproduse din Procopiu ni se par exagerate. Un timp, Teodora rătăcește prin Africa alături de Hekobolos, iar când acesta o alungă, Teodora stă o vreme la Alexandria, unde

se pare că fusese preocupată de chestiuni religioase și spirituale. Se împrietenește cu Macedonia, care-i prezice un viitor măreț: „Un bărbat te va iubi mai mult decât a fost vreodată iubită o femeie. Îți va aduce în dar bogăția, puterea și o glorie la fel de mare ca a lui“ (p. 73). Revenind la Constantinopol, Teodora își găsește o locuință în apropierea Palatului Imperial și curând a fost remarcată de Iustinian (nepotul împăratului Iustin). A devenit curând soția lui Iustinian, cu toate că Eufemia, soția lui Iustin, se împotriva. În pofida trecutului său, cunoscut de toată lumea, ea își va realiza visul devenind împărăteasă și îl va domina pe Iustinian, care-i va îndeplini toate dorințele, determinându-l în 532, când revolta Nika cuprinsese Constantinopolul, să nu părăsească orașul. Teodora a contribuit la ridicarea multor biserici, între care refacerea „Sf. Sofia“ și zidirea unei mănăstiri unde să fie adunate tinerele fete aflate pe drumul pierzaniei. Grandoearea Teodorei este vizibilă în mozaicurile Bazilicii San Vitale de la Ravenna. Teodora s-a stins în 548 lăsându-l pe Iustinian neconsolat, iar împăratul și-a încheiat viața în 565. Viața ei a constituit subiectul unei producții cinematografice de succes, iar amintirea Teodorei este celebrată în calendarul ortodox în ziua de 11 februarie.

Sfârșindu-și existența în 476 cu Romulus Augustus, Imperiul Roman de Apus pătrunde într-o nouă epocă istorică, Evul Mediu Timpuriu (Epoca Întunecată) sau Antichitatea Târzie. Pe teritoriul Franței se impune dinastia regilor franci, merovingieni, întemeiată conform tradiției de Meroveu. Regele Clovis moare în 511, iar cei patru fii își împart posesiunile părințești, Clothar I

rămânând singurul rege al francilor. Murind în 561, lasă alți patru fii: Caribert I, Gontran, Sigebert I și Chilperic I. Grégoire de Tours îl descrie astfel pe Chilperic I: „un Nero și un Irod al timpului său“ (p. 82). Asemănat cu Ahab, regele Israelului, Chilperic își avea Izelabela sa sub numele de Fredegonda, „dușmanca lui Dumnezeu și a oamenilor“, trăitoare între 545 și 597 (deci ar fi trăit 52 de ani, nu 55, cum scrie Delorme în finalul eseului *Frenetică și ambițioasă*). Originea Fredegondei este total necunoscută, numele *Fredegundis* („pace și război“), germanic prin excelență, îi fusese dat probabil de soțul ei, Chilperic. Frumoasă și ambițioasă, Fredegonda este dornică să devină regină, ba mai mult plănuiește asasinarea lui Chilperic, iar ea se stinge de moarte bună.

Lucrezia Borgia (1480-1519, *Voluptuoasă și sublimă*) a suscitât interesul istoricilor și al scriitorilor, deoarece aparținea unei familii Borgia (inițial Borja, de origine spaniolă) recent venită în Italia. Alfonso Borgia (n. 1378) vine în Italia, ajunge cardinal în 1444, apoi papă sub numele de Calist III. Lucrezia Borgia primise o educație aleasă în spirit religios, era poliglotă, avea cunoștințe de muzică, pictură, poezie.

Christina a Suediei (1626-1689, *Greu de atins și ambiguă*): „Mai mult decât în cazul oricărei alte suverane, viața Christinei este o împletire de mărturie autentice, legende și calomnii“ (p. 139). Fiică a regelui suedez Gustav II Adolf, care-și dorise asemenea lui Henric VIII un urmaș de parte bărbătească, Christina se naște în 1626, iar tatăl ei este împușcat în bătălia de la Lützen (1632). Christina îi urmează la tron sub un Consiliu de Regentă, condus de cancelarul Axel Oxenstierna (un Richelieu suedez), iar preceptorul ei, Iohannis Matthiae, îi impune să învețe douăsprezece ore pe zi, studiind limbi străine, istoria, geografia, politica, fără a neglija educația fizică. Impresiona prin cunoștințele de filozofie și teologie și ce este nou în epocă, era interesată de astronomie și chimie. Devenind regină în 1644, Christina vrea să restabilească pacea în Europa, Războiul de Treizeci de Ani este încheiat, iar mesagerii ei adună din Europa tablouri, manuscrise și cărți rare. Stockholm devine Noua Atenă prin atragerea multor minți luminate, între care Hugo Grotius și

René Descartes: „Această plăcere fără margini pentru exercițiile intelectuale este însoțită la Christina de un dispreț total față de conveniente. Deviza ei este *Nec falso, nec alieno* – „nimic fals, nimic de împrumut“ (p. 141). În 1654, Christina abdică în favoarea vărului ei, care devine Gustav X. Portretul Christinei de la pag. 146 surprinde prin degradarea fizică. Călătorește prin Europa și se stinge la 19 aprilie 1689, lăsându-și bunurile Bisericii, fiind înhumată în cripta bazilicii „Sf. Petru“ din Roma.

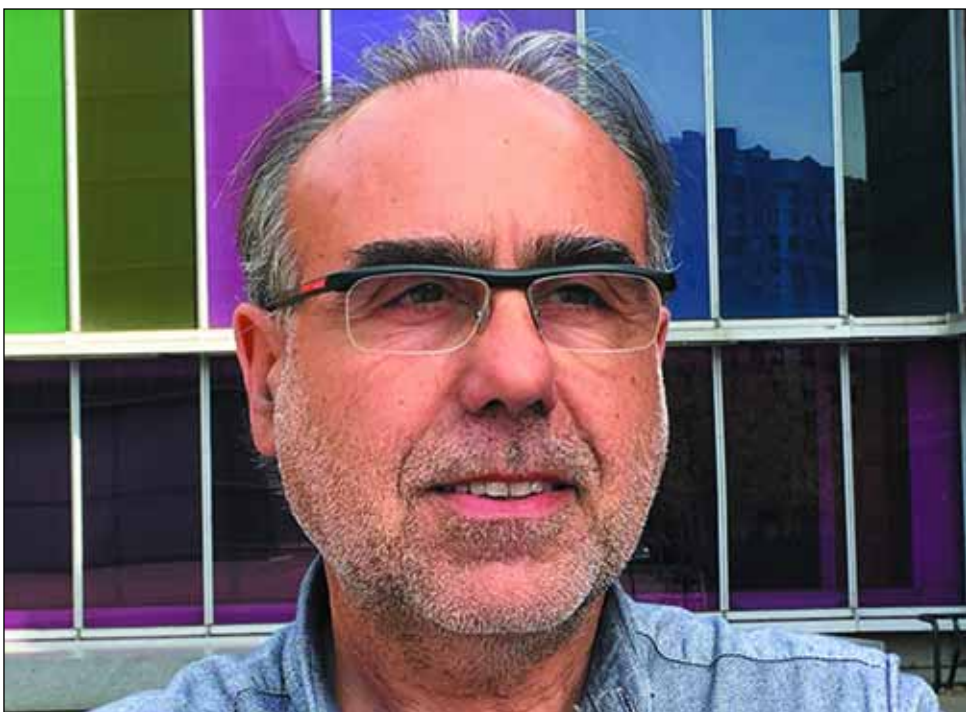
În sfârșit, Ecaterina a II-a cea Mare a Rusiei (1729-1796, *Imperială și depravată*), deși un portret se putea consacra și Ecaterinei I, soția lui Petru cel Mare, care după moartea țarului și-a continuat viața dezordonată. În ceea ce o privește pe Ecaterina a II-a cea Mare, a fost considerată ca un model al *despoților luminați*, protectoare a filozofilor și adversară a Revoluției Franceze: „Era o figură de o complexitate infinită, rând pe rând sfântă și ucigașă, augustă și lascivă. Puține personaje cumulează atâtea contradicții. Și aceasta, începând cu originea ei: cea mai rusoaică dintre țarine era nemțoaică“ (p. 165). Autodidactă, Ecaterina îi citește pe Tacit, Plutarh, Machiavelli, Montesquieu. Căsătorită cu un văr al ei, german de origine care își va păstra obiceiurile germane spre nemulțumirea sușilor, Ecaterina se străduiește să devină tot mai rusoaică. La începutul anului 1762, țarina Elisabeta se stinge, Ecaterina o urmează la tron, iar soțul ei, sub numele de Petru III, devine țar. Însă Petru III abdică, apoi este asasinat, Ecaterina simulând oroarea. În timpul domniei ei are loc răscoala cazacului Pugaciov (1773), iar în 1783 este anexată Crimeea. Domnia Ecaterinei este considerată ca progresistă, Voltaire corosponda cu Ecaterina, iar Diderot vine la Sankt Petersburg. Totuși, „pe măsură ce înaintează în vârstă, curtea sa devine din ce în ce mai mult scena intrigilor și a goanei după înavuțire, după cum relata un contemporan: *De la favoritul oficial și până la ultimul angajat, toți priveau averea statului ca pe un trofeu de cucerit*“ (p. 169). Sfârșitul Ecaterinei a II-a cea Mare a venit pe neașteptate: în noiembrie 1796 suferă un atac de apoplexie, după care va interveni o moarte fără semne de suferință.

Evident, cu regretul că nu am putut oferi mai multe portrete din cartea lui Philippe Delorme, încheiem prezentarea noastră cu îndemnul spre lectură. Se va constata astfel că aceste împărătese, regine, prințese s-au abătut adesea, în defavoarea lor, de la o viață în limitele normalității.

* Philippe Delorme, *Împărătese, regine, prințese și poveștile lor scandaloase*; traducere din franceză de Irina Nicolae, București, Ed. „Humanitas“, 2021, 220 p.

SPANIA

Pasqual Mas

Gratiile cerului

La etajul treizeci
plouă oțel în coloane:
zebră în ochi.

Mascaradă

Schela ridică
animalele în altarele
pe care le venerază omul.

Ghereta teatrului

Petrecerea ascunde
duelul și durerea timpului:
eroarea capcanei.

[Din ciclul *Previziunea tropicului*]

Văluri

O ploaie de văluri reduce la tăcere
lumina:
steaguri care neagă vocea.
Nu există poeți care-și dreseză glasul
și scuipă cuvinte în fața bărbilor corupte
care aștern noaptea sub stelele mute.
Cu forță izbucnește duelul.
Cu secera legitimității
și cu viața înrăutățită
țâșnește un văl negru care orbește,
călărind un vânt înlănțuit,
cu minciuni încurcate,
înșelătorie infectă de rugăciuni
sub turbane.

Macheta

Este o machetă.
Un câmp de bătălie:
șanțuri
sârme
mine

tancuri
cuiburi de mitraliere
și o turmă de soldați ca o groapă
de gunoi/ manechine suprarealiste,
aici câțiva răniți
acolo un om dezmembrat,
mai încolo niște înecați,
schilozi...
Un afiș informează/ anunță:
„În felul acesta gardienii revoluției/
mor pentru noi.“

Este doar o machetă
care iese obscen prin vitrina
stației de tren din Kerman.

Oază

Deșertul răspândește un lanț de hanuri
pentru caravane/ fără dinți.
Se ridică o ceață ușoară
ca o negură seacă și/ dickensiană,
anunț iminent al unui miracol.

Oaza cântă verde și nepieptănată
cu apă infinită:
cerc,
un verset din Coran caligrafic
și circular,

alfa și omega,
ala și ala/ ali și ali,
chenar ce închide și exclude
somniale călătorului,
falsa protecție,
ziduri din chirpici brut
care așteaptă o ploaie nouă
eliberatoare.

[Din ciclul *Comete la Isfahan*]

Origine și sfârșit

Viața se cațără ca o plantă acvatică,
ancorează în plaurul verde
și plutește implorând,
încolăcindu-se în camaraderia brațelor.
În lacul Inle există insule noi
în fiecare zi
care închid pasul
– coada miresei
agățată de bărci cu motor –
între palafite,

Pasqual Mas (n. 1961, Almassora, Spania) este un cunoscut scriitor valencian (poet, prozator, dramaturg), care a publicat peste 30 de cărți, unele dintre acestea traduse în Statele Unite, Germania, România. La acestea, se adaugă o serie de studii literare consacrate barocului (*Practici scenice valenciene în Barocul târziu: Alejandro Arboreda, Literatura barocă în Castellon, Poezia academică valenciană în perioada barocă*) și academiilor literare (*De la academiile la enciclopedii*). Ca profesor la Universitatea din Valencia și din Castellón, a predat scrierea creativă și a publicat două lucrări pe această temă: *Manual d'escritura creativa* și *Escribir narrativa creativa*. S-a remarcat și ca editor al

operei lui Max Aub, José Orti y Moles, Alejandro Arboleda, Gaspar Mercader.

În 1999, Pasqual Mas a fondat revista *Fiesta-cultura*, dedicată exclusiv teatrului de stradă, fenomen pe care l-a urmărit în diferite zone ale lumii, încercând să identifice forme comune și distincte ale acestei arte. Pentru activitatea lui, Pasqual Mas a primit diferite premii literare: 1999 – Premiul orașului Sagunto (ca romancier), 2000 – Premiul orașului Vila-Real (ca dramaturg), 2000 – Medalia de argint a Primăriei Almassora, 2021 – Premiul Ibn Hafaja (ca poet).

Terra ocupada este ultimul volum de versuri al scriitorului valencian, în care a ținut să păstreze memoria locurilor prin care a călătorit de-a lun-

gul timpului, alături de soția sa, Lola, companion devotat. Călătorind prin diferite spații culturale interesante (Republica Dominicană, Venezuela, Vietnam, Birmania, Iran, Etiopia), poetul devine un observator lucid al aspectelor care scapă vederii celorlalți. Le înregistrează vizual, auditiv, olfactiv din mersul agale pe străzi întortocheate și dosnice, pe unde turiștii nu se aventurează, sau din viteza trenului care-i permite să înregistreze frânturi de viață. Notând gânduri și sentimente din călătoriile sale, Pasqual Mas fixează repere identitare, culturale și caută să înțeleagă diversitatea și diferențele de percepție asupra apartenenței comune la aceeași lume.

Prezentare și traducere din limba spaniolă de Gabriela GÎRMACEA

Momeala

În ușa cu fructe colorate a bordelului,
o momeală adolescentină,
aproape fără schelet,
fără copilărie și fără viitor,
atrage privirile corupte
și incandescente
care salivează și zâmbesc
în regatul în care abuzul este lege.

[Din ciclul *Amurgul din Phnom Penh (Cambodgia)*]

Pendul

Asfințitul este galben și ridicol
ca un ceas de aur.
Fără îndoială, se leagănă și zâmbeste
în fața flash-urilor
care-l imortalizează și îl sfâșie
și călătorește pe WhatsApp prin locurile
unde încă mai doarme soarele,
anticipând un viitor
ca acest pământ de apă,
verde în timpul dimineții,
dar care ascunde speranța.

[Din ciclul *Parfumuri din Burma*]

Veghind, aștept suflarea verticală de plumb

Veghind, aștept suflarea verticală
de plumb
a ploii în timp ce se încrucișează
în fața mea niște pași din care țâșnește setea.

O sete intermitentă îngustează

O sete intermitentă îngustează
vene verticale ale jgheburilor
în timp ce se umflă pomeții ploii.

[Din ciclul *Călătorie la capătul tăcerii*]

schele din bambus care duc pe tăvi
mănăstiri, locuințe și ateliere.

Deodată,
o pală de vânt
separă oglinda de covor, vizuină
și familie.

Din când în când, argintul lacului
ne face să uităm
că trăim pe pământ și că suntem tină.

Osuar

În spatele vitrinei,
oase așezate
în ordine,
după mărime,
pe părți ale corpului,
după răni.
De ce?

Frumusețea aseptică a expoziției
anulează gheara groazei
și justifică semnul *do not touche*.

• Yoshikatsu Tamekane –
O legătură